

Når regnskapet skaper usikkerhet:
en studie av internasjonale
regnskapsstandarder i
norsk oppdrettsnæring.

23.05.2007

Tom Eirik Aasjord – Kandidatnummer 2

Benny Robert Hansen – Kandidatnummer 6

BE 304E 003 Økonomistyring

Abstract

The purpose of this case study is to explore and describe what kind of impacts the International Financial Reporting Standards have had on the Norwegian fish farming industry, along with how the industry as a whole has managed to cope with these challenges. In order to answer our problem statement and our researching issues, we have been in contact with all of the Norwegian fish farming companies listed on Oslo Stock Exchange together with some of the biggest non-listed companies.

Our study is founded upon the chronological issues from the implementation of International Financial Reporting Standards, handling and resolving challenges. Then we continue to describe how the companies formed an industry group to deal with the challenges due to the interpretation of IAS 41.

The study revealed that several of the implications regarding the Norwegian fish farming industry and IFRS, are related to some fundamental differences in which underlying assumptions about describing the economic reality is concerned. It is possible to question, whether IASB's conceptual framework is built on the same concerns as some of the individual industry entities, when it comes to describing their process of biological valuation and transformation.

Finally the study focused on the cooperation between the Norwegian fish farmers, and how they intervened in an *action net* to solve any differences with the regulatory government regarding interpretation of accounting standards. We believe that this way of organizing was efficient, but did not lead to any changes in the resolution from the Norwegian Ministry of Finance, mainly because of their fear of being inconsistent with the IASB.

Forord

Som en del av studiet Master of Science in Business ved Handelshøgskolen i Bodø skal det skrives en obligatorisk oppgave tilsvarende 30 studiepoeng. Oppgaven er skrevet våren 2007 under spesialisering i økonomistyring.

I vår oppgave har vi utforsket og beskrevet hvilke implikasjoner nye regnskapsstandarder kan få for ulike bedrifter og næringer. I denne forbindelse har vi valgt å studere norsk oppdrettsnæring ettersom dette er relativt en ny næring, som har utviklet seg fra å være forankret i lokale investorer til å bli en internasjonal næring med utgangspunkt i børsnoteringer og internasjonale investorer. Vi har i denne sammenheng benyttet oss av 4 kvalitative intervjuer. Disse har dannet utgangspunkt for en spørreundersøkelse vi sendte til utvalgte noterte og unoterte oppdrettsselskaper.

Arbeidet med denne oppgaven har vært veldig lærerikt og utfordrende. Vi har i løpet av våren utviklet en dypere forståelse for ulike utfordringer som implementering av nye regnskapsstandarder gir, samt hvordan man som næring kan samarbeide i mer eller mindre uformelle handlingsnett for å oppnå felles løsninger.

Vi vil gjerne takke alle selskapene som har stilt opp og gjort det mulig for oss å få gjennomført denne studien. Vi vil i tillegg rette en stor takk til Group Financial Controller, Colin McDaid, i Cermaq ASA og til CFO i Codfarmers ASA, Michael Malling.

Til slutt vil vi rette en spesiell takk til vår veileder Dr. oec. Anatoli Bourmistrov for inspirasjon og faglig dyktig veiledning underveis i forskningsprosessen.

Bodø 23. mai 2007

Benny Hansen

Tom Eirik Aasjord

Sammendrag

EU vedtok 7. juni 2002 at samtlige børsnoterte selskaper innenfor EU innen 1. januar 2005 skulle rapportere finansiell informasjon i henhold til International Financial Reporting Standards (IFRS) i konsernregnskapet. Norske børsnoterte selskaper er gjennom EØS avtalen pålagt IFRS rapportering for konsernregnskap. Implementeringen av IFRS har vært en utfordring for bedriftene, revisjonsselskap og andre regnskapsbrukere, både med tanke på generell implementering så vel som fortolkning av enkeltstandarder.

Intensjonen med oppgaven er å studere nærmere de utfordringene norske oppdrettselskaper har stått overfor ved implementering av IFRS, samt hvordan disse ble håndtert. På bakgrunn av dette har vi formulert følgende problemstilling:

”Hvordan har børsnoterte oppdrettselskaper implementert IFRS?” –en studie av norsk oppdrettsnæring.

For å besvare problemstillingen har vi foretatt to omfattende dybdeintervju med to børsnoterte selskaper. Vi har i tillegg gjennomført intervju med to unoterte oppdrettselskaper. De kvalitative intervjuene har dannet grunnlaget for en spørreundersøkelse som vi har sendt ut til de resterende børsnoterte oppdrettselskapene, samt et utvalg av de største unoterte oppdrettselskapene. Vi har videre studert hvordan implementeringen av IFRS ble gjennomført av de ulike selskapene. Deretter har vi fokusert på hvilke utfordringer som oppsto og hvordan disse ble håndtert.

I forbindelse med implementeringen av IFRS møtte oppdrettsnæringen store utfordringer knyttet til IAS 41 Landbruk, som omhandler verdsettelse av biologiske eiendeler. Dette resulterte i et uformelt bransjesamarbeid mellom sentrale børsnoterte oppdrettselskaper. Samarbeidet hadde til hensikt å etablere en ensartet praktisering av IAS 41 og å legitimere denne praksis ovenfor regulerende myndigheter. Bransjegruppen påklagde senere Kredittilsynets vedtak om å vurdere hele biomassen etter en prinsipiell fortolkning, inn for Finansdepartementet.

De nevnte implikasjonene for norsk oppdrettsnæring kan ha sin forklaring i de ulike økonomiske modellene som ligger til grunn for IFRS og NRS. De tolkningene som foreligger

i IAS 41 er prinsipielt rettet mot en investors synspunkt og gir et misvisende bilde av de underliggende verdidriverne i oppdrettsnæringen.

Undersøkelsen vår avdekker en institusjonaliseringsprosess karakterisert av bransjeorganisert lobbyvirksomhet og hierarkiske læringsprosesser. IFRS kom inn i det norske normsystemet på grunn av Norges del i EØS-avtalen. Regnskapspraksisen til børsnoterte oppdrettsselskap har blitt formet av det utstrakte samarbeidet med revisorer, og sammen med bransjesamarbeidet kan dette ses på som en form for interorganisatorisk kunnskapsbygging. Dette har bidratt til å heve medlemmenes kompetansenivå, og lobbyvirksomheten har i tillegg bidratt til å øke de regulerende myndigheters kunnskaper om internasjonale regnskapsstandarder og norsk oppdrettsnæring.

Innholdsfortegnelse

Abstract	ii
Forord	iii
Sammendrag	iv
Innholdsfortegnelse	vi
Figurliste	ix
Tabelliste	ix
Vedleggsliste	ix
1.0 Innledning.....	1
1.1 Aktualisering	1
1.2 Problemstilling	2
1.3 Studiens formål	3
2.0 Teori	5
2.1 Regnskap som sosial og institusjonell praksis.....	6
2.2 Regnskapets begrunnelser	7
2.2.1 Regnskapets formål	7
2.2.3 Regnskap som modell av den økonomiske virksomheten.....	8
2.3 Regnskapsteknologi.....	9
2.3.1 Registrering	9
2.3.2 Måling.....	9
2.3.3 Kommunikasjon	10
2.3.4 Det konseptuelle rammeverket til IASB.....	10
2.3.4.1 Målsetninger	11
2.3.4.2 Kvalitetskrav	12
2.3.4.3 Definisjoner, regnskapsføring og måling	14
2.4 Institusjonalisering.....	15
2.4.1 Regnskapets normer og praksis.....	15
2.4.2 Isomorfisk endring.....	17
2.4.3 Handlingsnett teori	18
2.4.3.1 Organisering i handlingsnett	19
2.4.3.2 Objekter og prosedyrer	21
2.5 Standardsetting i en global kontekst	23

2.5.1 Regulering av regnskapsstandarder og interessekonflikter	23
2.5.1.1 <i>The Free-Market Approach</i>	24
2.5.1.2 <i>Offentlig regulerte regnskapsstandarder</i>	25
2.5.1.3 <i>Overopphetning av regnskapsstandarder</i>	26
2.5.2 Kosmopolitanisme	27
3.0 Metode	29
3.1 Metodisk tilnærming	29
3.2 Datainnsamling	31
3.2.1 Primærdata	31
3.2.2 Sekundærdata	33
3.3 Evaluering av metode	34
3.3.1 Validitet	35
3.3.2 Reliabilitet	36
4.0 Empiri	38
4.1 Global regulering	38
4.1.1 Presentasjon av IASB og IFRS	38
4.1.2 Organiseringen av IASB	40
4.1.3 Finansskandaler	41
4.1.4 Internasjonal harmonisering	41
4.1.5 IFRS i Norge	43
4.2 Utvalgte standarder	44
4.2.1 IAS 38 Immaterielle eiendeler	44
4.2.2 IAS 41 Landbruk	45
4.3 IFRS i oppdrettsnæringen	47
4.3.1 Børsnoterte selskap	47
4.3.1.1 <i>Implementering</i>	47
4.3.1.2 <i>Utfordringer</i>	51
4.3.1.3 <i>Håndtering</i>	57
4.3.1.4 <i>Svar fra de børsnoterte selskapene i spørreundersøkelsen</i>	59
4.3.2 Unoterte selskap	62
4.4 Bransjesamarbeid	63
4.4.1 Formål og virkeområde	63
4.4.2 Organisering	67
4.4.3 I dialog med regulerende myndigheter	69

4.4.3.1 Bransjenotat	70
4.4.3.2 Kredittilsynets stilling	71
4.4.3.3 Oppdrettsselskapenes argumentasjon	71
4.4.3.4 Kredittilsynets uttalelser i klagesaken	74
4.4.3.5 Finansdepartementets vurdering	75
4.4.3.6 Finansdepartementets vedtak	76
4.4.4 Utsikter	76
4.5 IFRS – et hett diskusjonstema	79
4.5.1 Internasjonal debatt	79
4.5.2 Problemer og muligheter for små og mellomstore bedrifter ved bruk av IFRS	81
4.6 I korridorene til IASB	82
4.6.1 Formål	83
4.6.2 Resultater	83
4.7 Oppsummering og funn	86
5.0 Analyse	88
5.1 Regnskap i følge IFRS og oppdrettsnæringen - ulike økonomiske modeller?	88
5.2 Skaper IAS 41 usikkerhet og legitimeringsproblem for oppdrettsnæringen?	91
5.2 Bransjeorganisering og lobbyvirksomhet som svar på usikkerhet og legitimeringsproblem	94
5.2.1 Internasjonal harmonisering vs. lokal tilpasning	94
5.2.2 Prosjekter og handlingsnett	96
5.2.3 Hierarkisk læring	99
6.0 Avslutning	101
6.1 Konklusjon	101
6.2 Forslag til videre forskning	103
Litteratur:	x

Figurliste

Figur 1 Adoptert fra forelesning av Bourmistrov, A. (08.11.2006; Miller, 1994)	6
Figur 2 IASB's konseptuelle rammeverk (Kvifte et al., 2006)	11
Figur 3 Adoptert fra forelesning av Bourmistrov, A. (30.10.2006).....	12
Figur 4 En illustrasjon av mulige forhold under institusjonaliseringen av regnskap (Bergevärn et al., 1995)	17
Figur 5 Institusjonaliseringsprosessen (etter Bergevärn, 1995)	99

Tabelliste

Tabell 1 Kilder til primærdata	32
Tabell 2 Hovedfunn.....	87

Vedleggsliste

Vedlegg 1	xv
Vedlegg 2	xviii
Vedlegg 3	xxi
Vedlegg 4	xxii

1.0 Innledning

I dette kapitlet vil vi i første omgang presentere den bakgrunnen som vi mener er med på å aktualisere temaet for vår oppgave. I neste omgang vil vi formulere og gjøre rede for problemstillingen vår. Avslutningsvis beskriver og forklarer vi våre ambisjoner med oppgaven, samt hva vi ønsker å fokusere på i den videre analysen.

1.1 Aktualisering

EU vedtok i 2002 at samtlige børsnoterte selskaper innenfor EU innen 1. januar 2005 skulle rapportere finansiell informasjon i henhold til International Financial Reporting Standards (IFRS) i konsernregnskapet. Norske børsnoterte selskaper er gjennom EØS-avtalen pliktige til å følge de retningslinjer som formidles gjennom IASB og er derfor pålagt IFRS rapportering for konsernregnskap. Denne implementeringen har vært en utfordring for bedriftene, så vel som revisjonsselskaper og andre regnskapsbrukere.

De fleste utfordringene ved implementering av IFRS er knyttet til engangskostnader og justeringer av poster som en følge av nye metoder for verdsetting og kommunikasjon. For noen bransjer kan IFRS frembringe økt usikkerhet som i neste omgang kan svekke reliabiliteten til enkelte av de finansielle tallene som produseres. IASB understreker at det er viktigere med fullstendig regnskapsinformasjon enn at den er basert på korrekte målinger. Walton (2006: 342) mener at dette har medført en usikkerhet som har bidratt til å redusere, eller fjerne bekreftbarhet som en del av reliabilitetskonseptet: *"they appear to be saying that some representation of what is taking place economically, even if its measurement is estimated and uncertain, is better than deferring recognition until a transaction is completed"*.

Et omstridt tema i oppdrettsnæringen har vært fortolkningen av IAS 41 Landbruk. Denne regnskapsstandarden angir hvordan biologiske eiendeler skal verdsettes. Retningslinjene i IAS 41 tilsier at biologiske eiendeler skal verdsettes etter fair value prinsippet så fremt den informasjonen som ligger til grunn for verdsettelsen er pålitelig. Dersom dette ikke er tilfellet åpnes det for en alternativ vurdering ved bruk av kontantstrøm, nåverdiberegning og i spesielle tilfeller historisk kost. Fair value er et prinsipp som avviker betydelig fra tilvirkningskost og byr på mange utfordringer for oppdrettsselskapene ettersom markedsprisen

på laks er veldig volatil samtidig som det alltid er usikkerhet knyttet til værforhold, sykdom og andre biologiske variabler.

Det har vært viktig for oppdrettsselskapene å fremskaffe virkemidler for å kunne redusere usikkerhet i forbindelse med fortolkning av IAS 41. I tillegg til det har vært nødvendig å skape legitimitet for de valgte prosedyrer, internt i organisasjonen og eksternt i markedet.

En artikkel i Financial Times (26.2.2007) presenterer en tilstandsrapport som beskriver hvordan IFRS har blitt implementert, og hvordan situasjonen er for produsentene og brukerne av regnskapet. Artikkelen refererer til "The Fitch Ratings report", utgitt i februar 2007: *"Understanding the rationale for making various financial reporting choices requires more time in reading the notes, and the implications of new reporting on data trends will most likely be clear for two or three years."* David Lindsay, global leder for IFRS i Ernst & Young, uttaler at: *"...financial statements are getting so complex that you can't see the wood for the trees. There is greater transparency but it can be less useful because of the increase in detail."*

1.2 Problemstilling

Norsk oppdrettsnæring har i den senere tid gjennomgått en omfattende konsolideringsprosess. Oppkjøp og sammenslåinger har ført til større og færre enheter. Dette kan betraktes som en anerkjennelse av at næringen har modnet. Mange vil også hevde at næringen er svært kapitalkrevende og at dette er hovedårsaken til at stadig flere oppdrettsselskap velger å gå på børs. Vi ser samtidig en tendens til at selskapene ønsker å integrere virksomheten, både oppstrøms og nedstrøms (www.intrafish.no).

Da vi påbegynte vår oppgave var det fem oppdrettsselskap notert på Oslo børs. Disse var Marine Harvest ASA, Marine farms ASA, Cermaq ASA, Lerøy Seafood Group ASA og Codfarmers ASA. Austevoll Seafood ASA er også børsnotert, men solgte nylig sin oppdrettsvirksomhet til Lerøy Seafood Group ASA. I forbindelse med børsnoteringen har flere av selskapene foretatt oppkjøp av mindre oppdrettsselskaper for å virke mer tiltrekkende på investorer. Konsolideringsprosessen pågår imidlertid fortsatt og 8. mai 2007 ble også

SalMar ASA notert på Oslo Børs. En artikkel i Dagens Næringsliv (24.4.2007) opplyser om at også Grieg Seafood AS har ambisjoner om å komme på børs i løpet av juni måned.

Som en konsekvens av konsolideringsprosessen har en relativt større andel av næringen blitt pålagt å utarbeide sine regnskaper i henhold til internasjonale standarder. På bakgrunn av dette ønsker vi å studere nærmere de utfordringene norske oppdrettsselskap har stått overfor ved implementering av IFRS. Med utgangspunkt i diskusjonen ovenfor har vi formulert følgende problemstilling:

”Hvordan har børsnoterte oppdrettsselskap implementert IFRS? – en studie av norsk oppdrettsnæring”

1.3 Studiens formål

For oppdrettsnæringen har implementeringen av IFRS medført et skarpere skille mellom noterte og unoterte selskaper, og deres regnskapsinformasjon. I vår oppgave vil det være særlig interessant å studere nærmere de selskapene som allerede utarbeider sine regnskaper i henhold til IFRS. Det vil imidlertid også være spennende å undersøke hvordan de andre selskapene forholder seg til disse standardene, og om det vil være aktuelt for dem å implementere IFRS i fremtiden.

For å håndtere utfordringene knyttet til IFRS har oppdrettsnæringen samarbeidet gjennom en bransjegruppe bestående av de største børsnoterte oppdrettsselskapene. Denne bransjegruppen har i all hovedsak fokusert på utfordringer knyttet til fortolkningen av IAS 41 Landbruk. Medlemmene kom til enighet om en felles fortolkning av IAS 41 som skulle benyttes i alle deltagende selskaper. Enigheten ble (mai 2004) manifestert i bransjenotatet ”Accounting measurement of farmed fish under IFRS”.

Denne diskusjonen hadde sitt utspring i en felles oppfatning blant disse selskapene om at de retningslinjer som ligger i IAS 41 ville gi et misvisende bilde av de verdier som ligger i varebeholdningen av levende fisk. Etter avleggelsen av årsregnskap for 2005 (som da var utarbeidet etter bransjenotatet) påla Kredittilsynet samtlige børsnoterte oppdrettsselskaper å omgjøre sine vurderinger av biologiske eiendeler i henhold til IAS 41. Dette resulterte i en felles klage fra bransjegruppen til Finansdepartementet. Svaret på denne henvendelsen kom i midten av desember 2006 hvor konklusjonen fra Finansdepartementet var konsistent med de

prinsipielle retningslinjene i IAS 41, noe som medførte at samtlige børsnoterte oppdrettsselskaper måtte omgjøre beregningen av varelager av levende fisk for alle rapporterte perioder. Dette kunne gå så langt tilbake som første til kvartal 2004 og omhandlet både kvartals- og årsrapporter.

Et aspekt som er interessant i denne forbindelse, er hvordan selskapene samhandlet i denne prosessen; Hvordan bransjemøtene var organisert, hvilke handlinger som fulgte i etterkant av møtene og hvordan samarbeidet fortsatte i tiden etter avgjørelsen fra Finansdepartementet. Dette er prosesser som det er forsket lite på i denne sammenheng.

Regnskapet kan betraktes som en økonomisk modell av virkeligheten. Dersom man betrakter virkeligheten som sosialt konstruert, vil det være ulike oppfatninger av hva som er økonomisk relevant informasjon. I forbindelse med vår oppgave er det interessant å analysere hvordan regnskap etter IFRS gir en økonomisk modell som tolkes ulikt av bransje og regulerende myndigheter. Dette kan være med på å skape usikkerhet rundt sentrale verdier i regnskapet og for brukere av regnskapsinformasjon. Samtidig illustrerer dette hvilke utfordringer som kan oppstå i forbindelse med den internasjonale regnskapsharmoniseringen.

Formålet med oppgaven var å utforske, beskrive og analysere hvordan oppdrettsbransjen har implementert IFRS. Vi ønsker å gi en narrativ fremstilling av hvordan implementeringsprosessen har foregått. Historien er interessant fordi den kan bidra til å gi en dypere forståelse for styrkene og svakhetene til den informasjon som regnskap etter IFRS gir. Historien beskriver utførlig den læringsprosessen selskapene har vært gjennom både internt, i samarbeid med andre selskaper og i dialog med myndigheter.

Vi avslutter med å stille oss selv noen spørsmål vi ønsker å få besvart gjennom innsamling av primære og sekundære data:

- 1) Hvordan har norske oppdrettsbedrifter implementert IFRS og hvorfor?
- 2) Hvilke utfordringer har de møtt i denne prosessen?
- 3) Hvordan har bedriftene håndtert disse utfordringene?
- 4) Gir regnskap etter IFRS en økonomisk modell som egnet til å gi en korrekt avbildning av oppdrettsselskapenes økonomiske virksomhet?
- 5) Besitter norske myndigheter nødvendig vilje og kompetanse til å kunne modifisere IFRS?

2.0 Teori

I denne delen av oppgaven presenteres den teoretiske referanserammen for vår problemstilling. Utgangspunktet for vår oppgave er et overordnet perspektiv der vi analyserer implementering av IFRS i Norge ved hjelp av Millers (1994) teori om regnskapet som sosial og institusjonell praksis. Miller definerer tre aspekter ved regnskap; Regnskapets begrunnelser, regnskapsteknologi og institusjonalisering.

Første del omhandler regnskapets begrunnelser. Denne delen vil støtte oss i vårt forsøk på å analysere hvorvidt IFRS faktisk gir beslutningsnyttig informasjon, og om IFRS gir et korrekt bilde av den økonomiske virksomheten den er ment å skulle avbilde.

I andre del presenterer vi det som kalles regnskapsteknologi. Hensikten med å sette fokus på teknologi, er å kunne analysere IFRS' innflytelse på regnskapstekniske aktiviteter og rutiner. For at IFRS skal kunne gi beslutningsnyttig informasjon, er det nødvendig at de imøtekommer kvalitetskravene. Således henger regnskapets begrunnelser og teknologi nøye sammen.

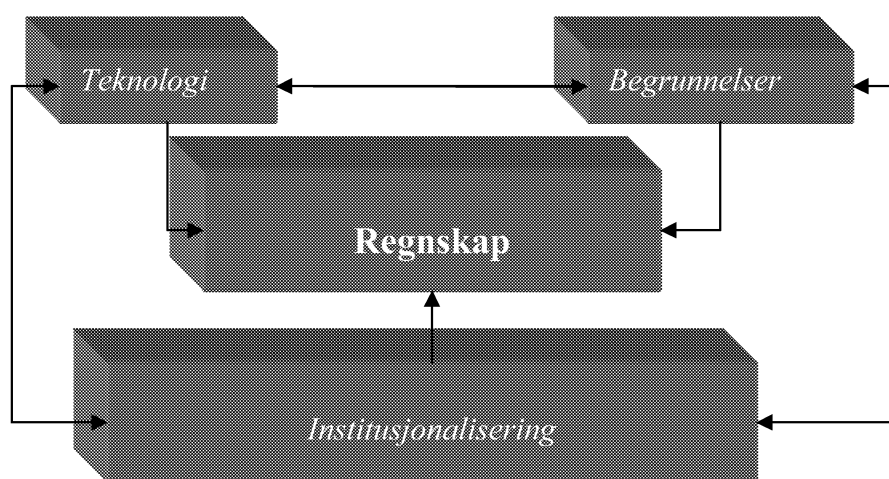
I tredje del fokuserer vi på prosessen med å etablere legitime løsninger på sentrale fortolkningsspørsmål. Vi presenterer derfor teorier om regnskapets normer og praksis, som kan være hjelpelige med å forstå forholdet mellom norske myndigheter og oppdrettsnæringen. Vi mener dessuten at organiseringen av bransjesamarbeidet best lar seg belyse ved hjelp av teori om handlingsnett.

For å kunne analysere den internasjonale konteksten og utarbeidelsen av IFRS finner vi det også nødvendig å trekke veksler på teorier om regulering av standardsetting og interessekonflikter. Vi evaluerer også de kommunikasjonsprosessene som ligger til grunn for utarbeidelse og håndheving av IFRS i lys av kosmopolitanismens ideal.

2.1 Regnskap som sosial og institusjonell praksis

Framveksten av internasjonale regnskapsstandarder kan ses i sammenheng med de senere års globalisering, og det økende behov for global styring og harmonisering av lover på tvers av landegrenser som dette har medført. Gjennom å betrakte regnskap som sosial og institusjonell praksis vil vi rette søkelyset mot de prosessene som ligger til grunn for utforming og implementering av standarder. Ved å betrakte regnskap som sosial og institusjonell praksis retter man fokuset mot *"the ways in which accounting exerts an influence on, and in turn is influenced by, a multiplicity of agents, agencies, institutions, and processes"* (Hopwood & Miller, 1994: 1). Regnskap representerer derfor ikke en objektiv avspeilning av virkeligheten, men er heller en sosial praksis der subjektive økonomiske interesser øver innflytelse av varierende styrke. Dessuten kan rådende regnskapspraksis ha stor innvirkning både på organisasjoners struktur og deres økonomiske handlingsrom. På denne måten eksisterer det et gjensidig påvirkningsforhold mellom regnskapspraksis og dens omgivelser.

Miller (1994) identifiserer tre forskjellige aspekter ved dette perspektivet; teknologi, grunnprinsipper og institusjonalisering. Regnskapsteknologien bidrar til organisering og overvåking av diverse aktiviteter mens begrunnelsene gir et språk som er egnet til å samkjøre organisatoriske målsetninger, prosedyrer og handlingsplaner. Teknologien og begrunnelsene gir til sammen en effekt som kan omforme organisasjoner til finansiell informasjon. Denne verden vil så gå gjennom faser med institusjonalisering etter hvert som teknologi og begrunnelser endrer seg.

Figur 1 Adoptert fra forelesning av Bourmistrov, A. (08.11.2006; Miller, 1994)

2.2 Regnskapets begrunnelser

Det første aspektet ved regnskap som sosial og institusjonell praksis fokuserer på meningene og det komplekse språket tilknyttet regnskap, og som Miller (1994) kaller for regnskapets **begrunnelser**. Disse prinsippene utgjør regnskapets kollektive diskurs, og bidrar til å gi teknologien mening. Uttrykk som ansvar, konkurransedyktig, kostnad og effektivitet bidrar til å gi kalkulatoriske beregninger mening utover den enkelte tallverdi. Prinsippene innføres enten som et resultat av interne sosiale- og organisatoriske prosesser, eller som følge av et behov for å oppnå legitimitet i omgivelsene. Teknologien og begrunnelsene påvirker hverandre og utgjør til sammen rammene som organisasjoner gjenskapes, prosesser rekonfigureres og identiteter redefineres innenfor. Innenfor dette rammeverket tegnes bildet av hvordan økonomisk og sosialt liv skal styres (Miller 1994).

2.2.1 Regnskapets formål

En overgang fra nasjonale til internasjonale regnskapsstandarder vil kunne medføre nye regnskapstekniske utfordringer, samt endringer i regnskapets informasjonsverdi. For å kunne belyse og analysere mulige konsekvenser av en slik overgang, finner vi det nødvendig å klarlegge hva som faktisk er regnskapets formål. Vi vil først se regnskapets oppgaver ut fra det perspektiv som har vært vanlig å anlegge i Norge. Deretter vil vi se nærmere på IASB's konseptuelle rammeverk.

Regnskap kan generelt defineres som:

”The process of identifying, measuring, and communicating economic information to permit informed judgements and decisions by users of information” (Kinserdal, A. 2005: 16; American Accounting Association).

Regnskapet har altså som oppgave å registrere, måle og kommunisere økonomiske forhold. Informasjonen om de økonomiske forhold er ment å skulle øke beslutningsnyten til brukerne. Regnskapet skal således være et grunnlag for beslutninger tilknyttet både kontroll av ledelse og oppfølging av investeringsalternativer (Kvifte et al., 2006).

2.2.3 Regnskap som modell av den økonomiske virksomheten

Fra et idealistisk perspektiv vil det argumenteres med at det ikke er mulig å avgjøre hvorvidt finansielle rapporter gir et riktig bilde av virksomheten. Vi er dermed henvist til våre regnskapsprinsipper som vi kan kritisere, raffinere og systematisere gjennom videre diskusjon. Det blir da et spørsmål om hvor de organisatoriske grensene skal trekkes, og hvordan disse skal gjenspeiles i den finansielle informasjonen som presenteres (Jönsson, 1988).

Realistene hevder derimot at proposisjoner som ikke kan bekreftes gjennom empiriske observasjoner heller ikke kan ha noen mening. Regnskapsrapporter er således ikke noe annet enn subjektive oppfatninger av den sosiale virkeligheten de er ment å skulle avbilde. Hvordan disse rapportene så kommuniseres, vil ha stor betydning for hvordan den økonomiske virksomheten oppfattes av ulike brukere. Bildet av den økonomiske virksomheten vil videre danne grunnlag for diskusjoner og beslutninger, som igjen vil ha innvirkning på den sosiale virkeligheten som organisasjonen er en del av. På denne måten kan regnskapet sies å være en sosial konstruksjon med sosiale konsekvenser (Hines, 1988; Lukka, 1990).

Jönsson (1988) konkluderer med at utviklingen av regnskapsnormer har til hensikt å påvirke selskap til å adoptere regnskapsmetoder som kan gi relevant informasjon om rapporteringsenheten.

I en slik sammenheng kan det være grunn til å stille spørsmål ved IASB's konseptuelle rammeverk. Dette representerer en global norm for hvordan regnskapet skal modellere økonomiske virksomheter. Således kan IASB's rammeverk sies å være tuftet på idealistiske ideer om at det er mulig å utarbeide normer som avbilde alle typer virksomheter. Realistisk sett vil imidlertid slike idealistiske normer kunne komme i konflikt med den sosiale virkeligheten de skal avbilde.

2.3 Regnskapsteknologi

Miller's andre perspektiv legger vekt på at regnskap er en **teknologi**, et redskap for ansvarliggjøring og arbeidsdeling som har innflytelse på hvordan verden transformeres. I regnskapet reduseres kompliserte prosesser til enklere, kvantifiserbare størrelser. En slik forenkling bidrar til å endre fokus i retning av et mer resultatorientert perspektiv. På denne måten kan regnskapet enten fremtvinge endringer, eller forsterke oppslutningen om eksisterende praksis. Hvordan hendelser og prosesser synliggjøres i regnskapet vil dermed virke formende på hvordan prosessene gjennomføres i fremtiden.

Regnskapsmessige kalkuleringer bidrar i så måte til å installere økonomiske normer. Slike referansepunkter er imidlertid sjelden objektive, ettersom de vil avhenge av hvilke kalkuleringsmetoder som legges til grunn. Når de likevel aksepteres kan det forklares ut ifra de enkle, tallfestede størrelsers samlede effekt (Hopwood & Miller, 1994).

2.3.1 Registrering

Gjennom å registrere økonomiske forhold muliggjøres oppbygging av regnskap og statistikk. Dataene kan brukes til hjelp for beslutning, analyse og kontroll. Det er imidlertid viktig å klarlegge i forkant av selve registreringen, hva dataene faktisk skal brukes til (Kinserdal, 2005). Når man skal registrere økonomiske forhold i en virksomhet, er det også nødvendig å ta hensyn til at det skal være mulig for utenforstående å få innsyn i regnskapet.

Det er verdt å merke seg at en ikke kan rapportere mer detaljert enn man registrerer. Hvor detaljert registreringen bør være avhenger derfor av hvilke rapporteringsbehov brukerne av regnskapet har (Kinserdal, 2005).

2.3.2 Måling

Dette anses for å være regnskapets viktigste oppgave. Måleoppgavene er mange, og det eksisterer også flere ulike metoder som kan legges til grunn ved vurderingen. Det er derfor viktig at både produsent og bruker av regnskapet er kjent med de alternativer som finnes, samt hvilke forutsetninger som ligger til grunn (Kinserdal, 2005). Her er det spesielt verdt å merke seg at lovregulering alene ikke alltid er tilstrekkelig for å skape en felles forståelse for de ulike problemstillingene som foreligger, og at praksis derfor kan variere ikke bare mellom ulike lovverk, men også innen samme lovverk.

2.3.3 Kommunikasjon

Regnskap er ment å skulle gi potensielle brukere økonomisk informasjon som kan nyttegjøres i beslutningssituasjoner. Det er således av største betydning *hvordan* denne informasjonen formidles til brukerne (Kinserdal, 2005). De regnskapsrapportene som presenteres offentligheten må derfor være oversiktlige og relevante i forhold til den virksomheten som bedrives. Brukerne er i en analysesituasjon og derfor må informasjonen de presenteres være av en slik art, at den gir grunnlag for beslutninger som kan ha effekt på handlinger. En grunnleggende forutsetning for å kunne presentere relevant økonomisk informasjon, er at en har oversikt over aktuelle brukere og deres behov (Kinserdal, 2005).

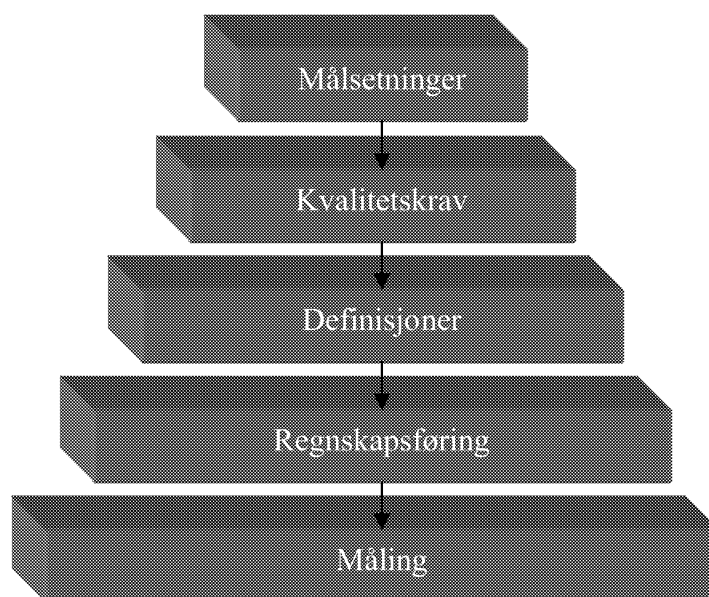
2.3.4 Det konseptuelle rammeverket til IASB

I 1989 utgav daværende IASC (nå IASB) det konseptuelle rammeverket: "Framework for the Presentation of Financial Statements". Dette var en tilnærmet kopi av tilsvarende rammeverk som var blitt utviklet av FASB i USA på den tiden. Dette rammeverket er ikke egnet til å gi en helhetlig forståelse av innholdet og sammenhenger, og det foreligger lite litteratur som utdyper IASB sitt konseptuelle rammeverk (Brandsås, 2004).

Brandsås (2004) skriver at formålet med konseptuelle rammeverk er å etablere et enhetlig system av sammenhengende målsetninger og underliggende forutsetninger som kan lede til konsistente regnskapsstandarder, som avgrensner og beskriver regnskapsføring og årsregnskap. Det konseptuelle rammeverket skal ha følgende funksjoner (Brandsås, 2004):

- Rettesnor for det standardsettende organet
- Rettesnor for regnskapsprodusenter i mangel av standarder og anbefalinger
- Gi regnskapsbrukerne økt forståelse og tillit til årsregnskap
- Gi økt sammenlignbarhet mellom årsregnskap
- Fremme internasjonal harmonisering

Det konseptuelle rammeverket til IASB er bygget på en normativ innfallsvinkel som legger til grunn praktiske løsninger på regnskapsmessige problemstillinger. Rammeverket er hierarkisk strukturert og omfatter blant annet årsregnskapets målsetninger, kvalitetskrav, definisjoner av poster, regnskapsføring og måling (Brandsås, 2004).

Figur 2 IASB's konseptuelle rammeverk (Kvifte et al., 2006)

2.3.4.1 Målsetninger

Det eksisterer som kjent et mangfold aktive brukere av årsregnskapet og regnskapsinformasjon. IASB's avgrensning baserer seg på at brukerne og deres informasjonsbehov er avklart (Brandsås, 2004). IASB argumenterer for at det er umulig å møte informasjonsbehovet til alle brukerne av regnskapet, men forutsetter at investorenes behov for kontantstrømsinformasjon er et representativt informasjonsbehov. Investorene er dermed definert som primærbrukerne av regnskapsinformasjon (red. Brandsås, 2004). IASB beskriver formålet med regnskapsinformasjon slik:

" The objective of financial statements is to provide information about the financial position, performance and changes in the financial position of an entity that is useful to a wide range of users in making economic decisions. Financial statements prepared for this purpose meet the common needs of most users. However, financial statements do not provide all the information that users may need to make economic decisions since they largely portray the financial effects of past events and do not necessarily provide non-financial information" (www.iasb.org).

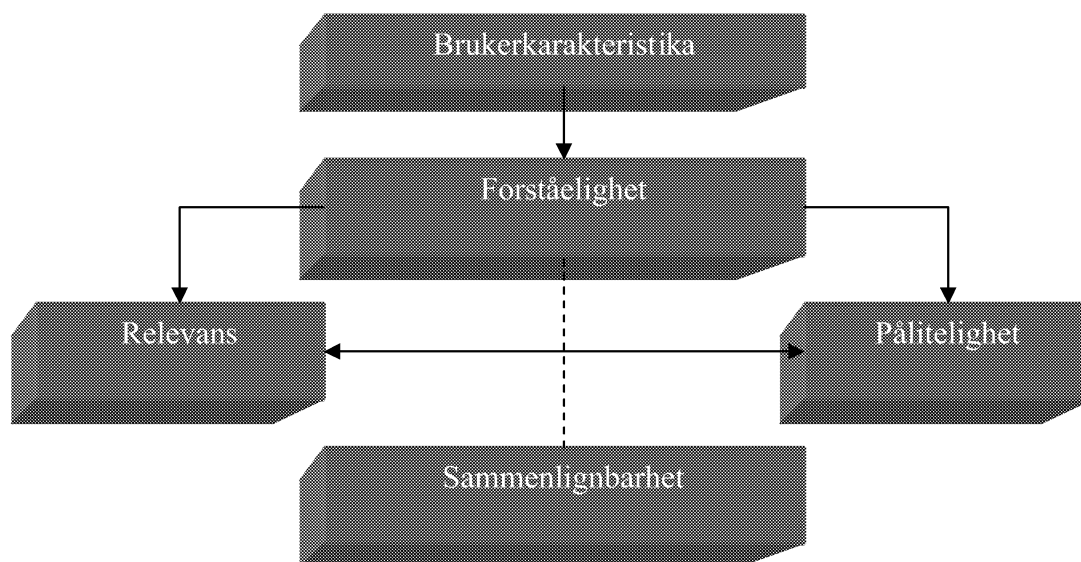
2.3.4.2 Kvalitetskrav

Kvalitetskravene som tradisjonelt har vært rettleidende i Norge er forholdsvis like de som er en del IASB's rammeverk. Vi vil derfor ta utgangspunkt i de norske kravene, og så tilføye eventuelle avvik eller presiseringer fra IASB.

Et regnskap av god kvalitet karakteriseres av at det formidler økonomisk informasjon som er relevant og forståelig for brukerne. Brukernes interesse i regnskapet vil hovedsakelig være begrenset til vurdering av ressursforvaltning, og som grunnlag for beslutninger (Kinserdal, A. 2005).

Hvordan ressursene hittil er forvaltet sier noe om hvorvidt foretaket er i stand til å skape verdier. Dessuten kan historisk regnskapsinformasjon inngå som en del av en fremtidsrettet verdivurdering av foretaket. Samfunnsmessig verdiskapning skjer på foretaksnivå, og således blir slike vurderinger interessante for oss alle. Imidlertid vil investorer og kreditorer være spesielt opptatt av regnskapsmessige analyser, der historisk informasjon settes sammen med planer og budsjetter for å kunne vurdere utviklingstendenser og inntjeningsmuligheter (Kinserdal, A. 2005).

Bourmistrov og Mellemvik (2005) vurderer regnskapets kvalitet ut i fra fire kriterier: forståelighet, relevans, pålitelighet og sammenlignbarhet.

Figur 3 Adoptert fra forelesning av Bourmistrov, A. (30.10.2006)

Forståelighet

Hvorvidt regnskapsinformasjonen er forståelig vil avhenge både av kvaliteten på informasjonen, og av brukers kunnskapsnivå. Kinserdal (2005) fremhever *klarhet* i forhold til presentasjonsform, systematisering, oversiktliggheit og terminologi som viktige momenter i denne sammenheng. Han hevder vidare at informasjonen bør *kvantifiseres* dersom dette er mulig.

IASB stiller krav om at regnskapsinformasjonen skal være forståelig for brukere med rimelig gode regnskapskunnskaper: "*users are assumed to have a reasonable knowledge of business and economic activities and accounting and a willingness to study the information with reasonable diligence*" (Kinserdal, 2005: 22; IASB). Dersom det hefter tvil om hvorvidt informasjonen faktisk er forståelig, skal den likevel gis. Full informasjon til et begrenset antall brukere er således å betrakte som overordnet i forhold til begrenset informasjon for flere brukere (Kvifte et al., 2006).

Relevans

I følge Bourmistrov og Mellemvik (2005) kan informasjon være relevant, dersom den er egnet til å støtte brukere i deres arbeid med å forutse mulige utfall av samtidige og fremtidige hendelser. I tillegg kan informasjon være signifikant som tilbakemelding på tidligere forventninger, slik at korrigeringer kan foretas. Kinserdal (2005) sier at relevansen også avhenger av at regnskapsinformasjonen presenteres på hensiktsmessige tidspunkt, og med en frekvens som gjør den meningsfull i ressursammenhenger eller investeringsbeslutninger. I tillegg bør informasjonen være så fullstendig som mulig, uten at detaljnivået blir så høyt at relevant informasjon står i fare for å forsvinne i mengden.

For IASB er relevant regnskapsinformasjon også av en slik art at den forteller noe om ledelsens prestasjoner. Organisasjonen understreker i tillegg at kun vesentlig informasjon er relevant (Kvifte et al., 2006).

Pålitelighet

Dette kriteriet deler Bourmistrov og Mellemvik (2005) vidare inn i tre ulike karakteristikker: validitet, bekreftbarhet og nøytralitet. Validitet handler om å skape samsvar mellom måleenhet og det fenomenet som enheten er ment å skulle måle. Bekreftbarhet henger sammen med at det skal være mulig for ulike eksperter å komme fram til samme konklusjon, forutsatt at disse har lik tilgang på informasjon. Nøytralitetskravet legger vekt på at regnskapsinformasjon ikke skal være influert av bestemte økonomiske interesser eller visse

forutbestemte resultater. Informasjonen skal derfor så langt det lar seg gjøre ikke være påvirket av subjektivt skjønn (Kinserdal, 2005).

I henhold til IASB forutsetter pålitelig informasjon at substans overstyrer form. For å kunne tilfredsstillende kravet til validitet er det således avgjørende at regnskapet gjenspeiler de økonomiske realiteter. Dessuten er pålitelig informasjon karakterisert av at den er basert på konservative beregninger. Dette innebærer at en skal vise oppmerksomhet og varsomhet i rapportering av usikre størrelser. (Kvifte et al., 2006: 48)

Sammenlignbarhet

For å kunne avdekke utviklingstendenser internt og mellom selskaper, er det nødvendig med sammenligning av regnskapsinformasjon over tid (Kinserdal, 2005).

For at informasjon skal være sammenlignbar, er det viktig at det foreligger en konsistent bruk av rapportstruktur, metoder og teknikker over tid. Likheter kan sikres ved at ulike regnskapsenheter benytter seg av de samme klassifiseringene, reglene, teknikkene, metodene og rapportstrukturene (Bourmistrov & Mellemvik, 2005: 155).

Disse kravene skal forstås innenfor rammene av periodiseringsprinsippet og forutsetningen om fortsatt drift (Brandsås, 2004).

IASB anerkjenner at det kan oppstå konflikter mellom de ulike kvalitetskravene, og legger derfor til grunn at regnskapsprodusent fortløpende må vurdere hvorvidt kostnadene ved å fremskaffe informasjon oppveies av nytten (Kvifte et al., 2006).

2.3.4.3 Definisjoner, regnskapsføring og måling

IASB's konseptuelle rammeverk er orientert omkring hendelser som påvirker balansen, i motsetning til det norske rammeverket som er resultatorientert. Dette gjenspeiles i definisjonen av postene i regnskapet, som er et ledende kriterium for regnskapsføringen (Brandsås, 2004). De elementene som direkte påvirker den finansielle posisjonen er eiendeler, egenkapital og gjeld. En eiendel er en ressurs kontrollert av enheten som et resultat av tidligere hendelser, og som i fremtiden vil bringe økonomiske fordeler som forventes å tilflytte egenkapitalen. Gjeld er definert som en forpliktelse fra fortiden som vil resultere i en outflow av økonomiske ressurser relatert til salg av varer og tjenester. Egenkapitalen er avkastning av eiendeler etter at man har trukket fra gjeld. Dermed blir fokuset på egenkapitalligningen $EK = E - G$ (www.iasb.org).

Inntekter og kostnader omtales som en økning eller reduksjon av økonomiske fordeler knyttet til kjøp og salg av eiendeler, samt nedbetaling av gjeld som til slutt resulterer i en økning eller reduksjon av egenkapital. Regnskapsføringen gjennomføres så fremt det observeres økonomiske fordeler knyttet til en transaksjon/enhet som ender med bevegelser opp mot egenkapital, eller et objekt som har kostnader eller verdi som kan måles pålitelig (www.iasb.org).

Innenfor IASB's konseptuelle rammeverk er det fire aktuelle målemetoder: Historisk kost, nåverdi, gjenanskaffelseskost og realisasjonsverdi (red. Brandsås, 2004). Her er ikke "fair value" nevnt, noe som er uklart ettersom "fair value" er en sentral verdi i balansefokuseringen.

2.4 Institusjonalisering

Til sist diskuterer Miller (1994) det økonomiske domenet som **institusjonaliseres** av de forskjellige regnskapspraksisene som gir kunnskap om det. Innenfor dette domenet pågår de økonomiske prosessene som i seg selv er et resultat av samspillet mellom teknologien og begrunnelsene. Organisasjoner transformeres slik til finansiell informasjon som synliggjøres i regnskapet. Ved å understreke kalkuleringenenes autoritære og foranderlige natur retter Miller (1994) oppmerksomheten mot det gjensidige forholdet som eksisterer mellom den regnskapstekniske praksisen og de sosiale relasjoner den søker kontroll over.

2.4.1 Regnskapets normer og praksis

For å kunne forstå hvordan regnskapet blir institusjonalisert er det viktig å skille mellom regnskapets normsystemer og regnskapets praksis. Bergevärn et al. (1995) sier at regnskapets normsystem omhandler instrumentelle regnskapsaktiviteter. Dette normsystemet består av de institusjonelle omgivelsene til regnskapets praksis, og omfatter ulike regler og rutiner som individuelle organisasjoner må praktisere for å oppnå støtte og legitimitet i sine omgivelser (Scott and Meyer, 1993; red. Bergevärn et al., 1995). Dette normsystemet må ikke forveksles med noe som er fullt ut konsistent med økonomisk normativ teori, ettersom det kan eksistere

ulike interessekonflikter mellom individuelle og organisatoriske aktører innenfor normene (Mezias, 1990; red. Bergevärn et al., 1995).

Regnskapets normsystem er involvert i flere aktiviteter og deriblant ”snakk”, både som prosess og som output. Artikulering av den retorikken som omfatter regnskap er en av hovedaktivitetene, og omfatter blant annet eliminering av risiko i prosesser med beslutningssituasjoner. Normsystemet er dypt forankret innenfor regnskap som organisatorisk og sosial aktivitet (Bergevärn et al., 1995). Generering og legitimering av normer er en annen viktig aktivitet hvor normsystemet er involvert.

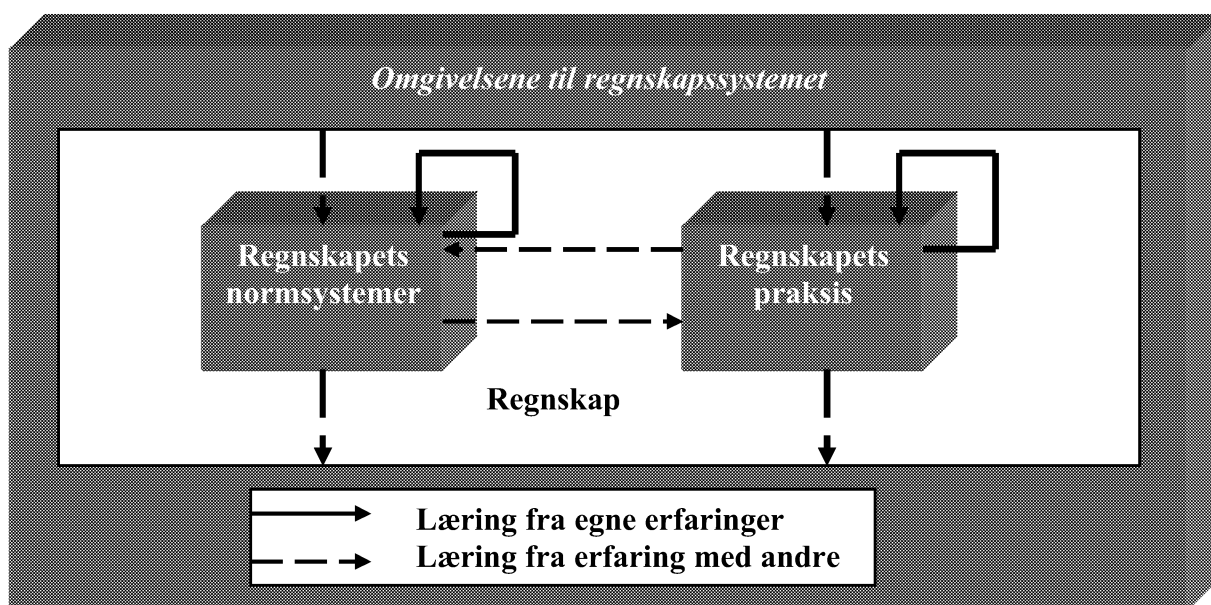
I teorien skal regnskapets normer kontrollere regnskapets praksis. Som en følge av at regnskapets prosedyrer alltid er avhengig av dens kontekst, vil konsekvensen for normene avvike fra intensjonen selv om regnskapets praksis er fullt ut kontrollert av normene (Bergevärn et al., 1995).

Regnskapets praksis kan beskrives som den daglige bruken av regnskapssystemet med tanke på registrering av transaksjoner og ekstern rapportering. Dette er funksjoner som styres av regnskapets normer samt krav til den informasjon som skal presenteres i de aktuelle rapportene. De ulike rapportene har ulike bruksområder avhengig av hvilken type informasjon som genereres gjennom regnskapet. For det første leses ikke alle rapporter. For det andre er noen rapporter legitime å produsere, mens andre bare benyttes som input i videre rapportering (Mellemvik et al., 2005).

Lewit og March (red. Bergevärn et al., 1995) sier at regnskapets normer og regnskapets praksis kan sees på som rutiner, noe som kan være nyttig dersom man ønsker å studere forandring i regnskapets normer og praksis over tid. Lewit og March nevner to former for organisatorisk læring: læring fra egne erfaringer og læring fra egne erfaringer med andre. Inspirert av DiMaggio og Powell (1983) argumenterer de med at det er tre mulige måter å lære fra erfaringer med andre organisasjoner: gjennom tvang, mimetiske prosesser eller normativt press (red. Bergevärn et al., 1995). Disse er videre beskrevet i avsnitt 2.4.2 nedenfor.

Modellen under forsøker å gi en illustrasjon over mulige forhold som påvirker institusjonaliseringen av regnskapet. Regnskapets normsystemer er i modellen sett på som et system med mulighet for å lære fra erfaringer med andre, læring fra omgivelsene og/eller fra

regnskapets praksis, samt fra egne erfaringer. De samme mulighetene for læring finnes også innenfor regnskapets praksis. Til slutt kan omgivelsene lære fra både normsystemet og praksissystemet. Dette betyr at det på et teoretisk nivå eksisterer flere forhold som kan oppstå under institusjonaliseringen av regnskapet, selv om det institusjonelle argument tilsier at en bare lærer av sine erfaringer fra omgivelsene, mens praksissystemet bare lærer fra erfaringene med normsystemet (Bergevärn et al., 1995).

Figur 4 En illustrasjon av mulige forhold under institusjonaliseringen av regnskap (Bergevärn et al., 1995)

I en hierarkisk læringsprosess er det en ideologi som understreker eksistensen av et sterkt forhold mellom prinsipalen og dens agenter. Normsystemet er forbundet med en prinsipal, noe som legger til rette for at regnskapsnormer spres ved tvangsmakt. Hovedproblemet for normsystemet vil i en slik situasjon være mangel på erfaring med alternative handlinger fra agentenes side. I en slik læringsprosess kan nye ideer utforskes kun dersom det oppstår endringer i hierarkiet eller i ideologien (Bergevärn et al., 1995).

2.4.2 Isomorfisk endring

Isomorfisme kan defineres som “*a constraining process that forces one unit in a population to resemble other units that face the same set of environmental conditions*”. DiMaggio & Powell (1977) bruker denne definisjonen som utgangspunkt for å forklare paradokset med at

rasjonelle aktører som ønsker å endre organisasjonen, i realiteten har en tendens til å bare etterligne andre organisasjoner.

DiMaggio & Powell (1997) beskriver tre mekanismer for institusjonell isomorfisk endring:

Tvangsmakt

Denne formen for isomorfisme oppstår når organisasjoner utsettes for formelt, eller uformelt press fra andre organisasjoner de står i et avhengighetsforhold til. Kulturelle forventinger kan også oppleves som press. Således kan organisatoriske endringer være en direkte respons til pålegg fra myndigheter.

Mimetiske prosesser

Modeller for organisering kan spres uten at dette er hensikten, indirekte gjennom at personell overføres mellom organisasjoner eller direkte gjennom rådgivningsselskap og fagorganisasjoner: *“When organizational technologies are poorly understood, when goals are ambiguous, or when the environment creates symbolic uncertainty, organizations may model themselves on other organizations”* (DiMaggio & Powell, 1977). Organisasjoner har en tendens til å modellere seg etter organisasjoner de oppfatter som mer suksessrike eller legitime.

Normativt press

Denne formen for isomorfisme oppstår primært som en følge av profesjonalisering, og handler om kollektive bestrebelse på å legitimere bestemte funksjoner og arbeidsmetoder. Således kan det oppstå yrkesmessig solidaritet på tvers av organisasjoner.

2.4.3 Handlingsnett teori

I henhold til denne teorien er ikke formell strukturering alene nok til å nå organisatoriske målsetninger, man må også etablere forbindelser mellom kollektive handlinger innad i egen organisasjon, og til organisasjoner i omgivelsene.

2.4.3.1 Organisering i handlingsnett

Konseptet er basert på forutsetningen om at organisering krever at flere forskjellige kollektive handlinger flettes sammen i henhold til et mønster som er institusjonalisert til en gitt tid, til et gitt sted (Czarniawska & Lindberg, 2006). Et slikt nett kan være av løs og temporær art, og kan inneholde mennesker fra flere ulike organisasjoner, men det kan også være fast og stabilt over lengre tid. Det dreier seg om å skape faste forbindelser mellom handlinger og gode relasjoner mellom mennesker. For å kunne produsere og vedlikeholde et varig handlingsnett må handlingene kunne repeteres mange ganger.

Czarniawska & Lindberg (2006: 294) sier at *"an action net implies actual connections among actions...many, although not all, of these connections are likely to occur within one and the same organization field"*. Det vil som regel bestå av flere formelle organisasjoner som hver på sin måte bidrar til at nettet henger sammen og fungerer som det skal. Organisatoriske enheter og mennesker kan være spredt over større geografiske områder og oppgavene kan utføres til forskjellige tidspunkt. Handlingsnettets funksjon er å sørge for at riktige handlinger utføres på rett måte, og at samarbeidet går i riktig retning. Det kan være aktuelt å kontraktfeste samarbeidet, spesielt dersom det er meningen at det skal foregå over en lengre periode.

Forskjellen mellom handlingsnett og nettverk ligger i forutsetningen om at der må være aktører til stede før det kan oppstå nettverk. I nettverk kommer handlinger i tredje rekke. Det er handlingene i seg selv som definerer et handlingsnett, mens aktører og nettverk følger som et resultat av de handlinger som kreves utført. Det er handlingene som gir aktørene deres identitet. På denne måten vil en aktørs evne til å utføre sine oppgaver være bestemmende for hva slags omdømme denne aktøren får i omgivelsene.

Det tradisjonelle fokuset i organisasjonsteori ligger på sted, mennesker og sak. I et handlingsnett er derimot selve handlingsmønsteret institusjonalisert, mens aktører kan skiftes ut dersom det viser seg nødvendig. Således vil et skifte av aktører ha minimal innflytelse på utformingen av et handlingsnett, mens det potensielt vil kunne endre et nettverks' karakter fullstendig (Czarniawska, 2004).

Stabile handlingsnett kan ende opp som nettverk, men kan også ødelegge eksisterende nettverk dersom noen aktører iverksetter handlingene større verdi enn kollegaene. Det vil dessuten kunne være spesielt problematisk å forsøke og fremme egne interesser i et

handlingsnett, fordi det er handlingene som betyr noe og ethvert forsøk på selvhevdelse vil bli slått ned på dersom det skjer på bekostning av nettets hovedmisjon.

Handlingsnett preget av mange forskjellige typer handlinger krever imidlertid at disse handlingene kan forbindes med hverandre (Czarniawska & Lindberg, 2006). Fremgangsmåte for å skape forbindelser mellom ulike handlinger vil naturligvis avhenge av den spesifikke situasjon. Likevel kan et så vidt abstrakt konsept som *oversettelse* være til hjelp i en slik sammenheng. Dersom en ønsker å skape forbindelser mellom ulike organisasjoner og bransjer, som opererer innenfor forskjellige handlingsfærer med hver sine særskilte fagterminologier og arbeidsmetoder, er det nødvendig å etablere en felles plattform hva objekter, visjoner og handlinger angår. Gjennom å oversette særegne handlinger og objekter til ett språk, ut i fra et felles konseptuelt rammeverk, kan man skape en forståelse for hverandres situasjon og motiver og dermed legge et fundament for videre samhandling. Ideer, lover eller standarder som krever oversettelse risikerer at innholdet får en annen mening enn det som opprinnelig var tiltenkt. Selv om oversettelse først og fremst forbindes med språk, medfører det likevel også transformasjon; *"a thing moved from one place to another cannot emerge unchanged: to set something in a new place is to construct it anew"* (Czarniawska & Sevón, 2005: 8).

Et handlingsnett skal kunne operere uavhengig av tid og sted, noe som synes nødvendig for at overordnede ideer skal kunne oversettes til lokal praksis.

I følge Czarniawska & Lindberg (2006: 295) kan både imitasjon og innovasjon betraktes som tilfeller av oversettelse: *"imitation and innovation can both be regarded as cases of translation, while actions and the connections between them may be regarded in terms of the interplay between various efforts at controlling and influencing unforeseen events"*.

Dermed ser vi at oversettelse er en slags mekanisme som brukes for å oppnå en felles forståelse av misjon og mål, samt koordinering av handlinger som kreves gjennomført for å nå disse målsetningene. Når handlingsnettet først er etablert, vil resultatet ofte bli at organisasjoner lærer av hverandre og dermed kanskje blir mer lik hverandre, eller at samarbeidet skaper et knutepunkt mellom ulik kunnskap og erfaring som deretter kan føre til innovative løsninger på felles eller særskilte problemstillinger.

2.4.3.2 Objekter og prosedyrer

Objekter som skal bidra til organisering behøver ikke nødvendigvis å flyttes på fysisk, men bør være lett tilgjengelig i nettet slik at alle synspunkter kan komme til uttrykk. Star & Griesemer (1989: 393) kaller slike objekter for *"boundary objects"* (i Czarniawska & Lindberg, 2006: 295):

"They have different meanings in different social worlds but their structure is common enough to more than one world to make them recognizable, a means of translation. The creation and management of boundary objects is a key process in developing and maintaining coherence across intersecting social worlds".

På denne måten bidrar slike "boundary objects" til koordinering ved at mennesker og organisasjoner samles omkring og forbindes til objektet. Samtidig definerer objektet hva samarbeidet skal gjelde og hjelper i så måte til å avgrense arbeidsområdet for handlingsnettet. Objektet kan ha ulik betydning i forskjellige organisatoriske settinger og dette er med på å definere rollene til aktørene og avhengighetsforholdet dem imellom. Dermed bidrar de også til kunnskapsbygging på tvers av organisasjoner.

Der det oppstår tvil om hvordan lover og regler skal forstås eller hvilke metoder som skal benyttes, vil organisasjoners praktiske gjennomføring avhenge av egne og andres fortolkninger. Organisasjoner vil således kunne oppleve et behov for å imitere hverandres praksis enten ved kopiering, eller gjennom kontakt (Czarniawska & Sevón, 2005). Erlingsdóttir & Lindberg (Czarniawska & Sevón red., 2005) kaller slik imitasjon gjennom praksis for isopraxisme. Dersom bransjen er preget av flere ulike praksiser har vi såkalt polypraxisme.

Czarniawska & Lindberg (2006) omtaler i denne sammenhengen såkalte *"boundary procedures"* – prosedyrer i et handlingsnett som forblir uforandret selv om ulike aktører tillegger dem forskjellig mening. Slike prosedyrer kan beskrives som planlagte handlinger som repeteres regelmessig for å styre og koordinere samhandlingen mellom partene. Typiske prosedyrer vil være gjentatt møteaktivitet og distribusjon av statusrapporter. Historiefortelling er en annen typisk prosedyre. Gjennom å fortelle historier deler partene erfaringer som kan bidra til å avdekke likheter og ulikheter mellom deres virksomheter, samt til å identifisere hvilke utfordringer en står overfor i forhold til objektet. Historier blir således

et verdifullt supplement til direkte kontakt, og som hjelper til å utvikle en gjensidig forståelse for hverandres daglige arbeidssituasjon. I tillegg er historier *”better than descriptions at mimicking social practice, because they facilitate re-enactment”* (Czarniawska & Lindberg, 2006: 301). Dessuten kan historiene fungere som templatere for hvordan fremtidige handlingsnett kan bygges, gjennom å vise hvilke forbindelser som kreves og hvordan de knyttes.

Direkte observasjon av hverandres praksis er en annen prosedyre som kan forekomme i handlingsnett. Slik kontakt fordrer at partene besøker hverandres virksomheter og gir dem en bedre mulighet til å leve seg inn i hverandres situasjon, noe som igjen kan bidra til å forsterke båndene i nettet. Knorr Cetina & Brugger (2002) kaller slik erfaringsutveksling i relasjon til et felles objekt i ansikt til ansikt situasjoner for temporal coordination, som er *”a form of intersubjectivity and integration that arises before any concrete relationship is entered into – before durable connections are constructed”* (red. Czarniawska & Lindberg, 2006: 301).

Dermed vil altså elementer som historie og kultur være med på å forme mønstret til handlingsnettet. Prosedyrene er sentrale i oversettelsesprosessen og bidrar i så måte til å skape kognitive, emosjonelle og mimetiske forbindelser mellom deltakerne.

Både objekter og prosedyrer fungerer som stabilisatorer i et handlingsnett. Det er imidlertid ikke selvsagt at tette handlingsforbindelser skaper et mer varig og stabilt nett. Tvert imot kan det være at løse forbindelser gir stabilitet, fordi de er enklere å knytte samtidig som de ikke utøver noen trussel mot etablerte strukturer (Czarniawska & Lindberg, 2006). For noen organisasjoner vil det være av betydning at handlingsnettet ikke tillegges prioritet på bekostning av organisasjonenes uavhengighet og fleksibilitet.

Varigheten til et handlingsnett vil også i stor grad avhenge av det objektet som ligger til grunn for samarbeidet. Noen objekter krever langvarig samhandling, mens andre er av mer flyktig natur.

For at handlingsnettet og dets misjon skal kunne skape oppmerksomhet og legitimitet i omgivelsene, kan det være hensiktsmessig å publisere resultater av samarbeidet. Det kan også vise seg nødvendig å bedrive lobbyvirksomhet overfor myndighetene.

2.5 Standardsetting i en global kontekst

Til slutt ser vi på hvilke interesser regnskap er ment å skulle ivareta, samt hvilke kriterier som bør tas hensyn til ved evaluering av de kommunikasjonsprosessene som ligger til grunn for utarbeidelsen av globale standarder.

2.5.1 Regulering av regnskapsstandarder og interessekonflikter

Belkaoui (1993) skriver i boken "Accounting Theory" om ulike teorier knyttet til regulering av regnskapsstandarder. Her skilles det mellom to hovedkategorier av teorier for regulering av en gitt industri:

1. Offentlig interesseteorier
2. Interessegrupper eller såkalte "fange" teorier

Offentlige interesseteorier fastholder at regulering av regnskapsstandarder opprettholdes som et tilbud til etterspørselen fra de offentlige organene, som en korleksjon relatert til ineffektive eller lite likvide markedspriser.

Interessegrupper eller "fange" teorier skal legge til rette for at reguleringen blir en respons på etterspørselen fra spesielt interesserte grupper, for å maksimere utbyttet for deres medlemmer. Her skilles det mellom to typer teorier:

1. den politiske elite teorien om regulering
2. den økonomiske teorien om regulering

Den politiske elite teorien omhandler bruk av politisk makt for å oppnå innflytelse og kontroll over reguleringen, mens den økonomiske teorien kun omhandler økonomisk makt. Hvilken teori som best beskriver prosessen for regnskapsstandard settere er mer usikker, ettersom det blir en vurdering om å maksimere ønsket adferd (Belkaoui, R.A., 1993). Benston (red. Belkaoui, R.A., 1993) forklarer SECs (Securities and Exchange Commission) atferd i form på følgende måte:

"An active regulatory agency has an incentive for insisting on conservative, explicit, even rigid accounting standards. Such standards reduce risk to agency that will be criticized for "accepting" statements that, when viewed with the benefit of hindsight, appear misleading or fraudulent."

Videre skriver Belkaoui at bedrifter har incentiver for å rapportere noe tilfeldig til kapitalmarkedene ettersom de alle konkurrerer med andre selskaper om de samme ressursene, og at svakheter med rapportene eller manglende rapportering kan tolkes som negativ informasjon. Personer som argumenterer for et regulert marked av regnskapsstandarder legger det offentlig interesseperspektivet til grunn ved sin argumentasjon.

Markedssvikt eller et behov for å oppnå sosiale mål kan oppstå i forbindelse med regnskapsregulering. Markedssvikt kan forekomme i forskjellige former:

1. Et selskaps motvilje til å utveksle all informasjon om seg selv ettersom den selv er monopolist.
2. Muligheten for svindel
3. Underproduksjon av regnskapsinformasjon som et offentlig gode.

Behovet for å oppnå egne sosiale mål kan gi seg utslag i rettferdig regnskapsinformasjon, informasjonsasymmetri og beskyttelse for investorer for å nevne noen (Belkaoui, R.A., 1993).

2.5.1.1 The Free-Market Approach

The Free-Market Approach er en tilnærming til produksjonen av regnskapsstandarder som stammer fra en grunnleggende forutsetning om at regnskapsinformasjonen er et økonomisk gode på lik linje med andre goder og tilbud. På denne måten blir den påvirket av etterspørselen fra interesserte brukere og tilbudet fra dedikerte produsenter av regnskapsstandarder. Målet blir en optimal mengde regnskapsinformasjon tilbudt til en optimal pris, og tilbudet vil stige helt til prisen overstiger nytten av informasjonen. Tilhengere av regulative tilnærminger hevder at det er både eksplisitt og implisitt markedssvikt i det private markedet for regnskapsinformasjon (Belkaoui, R.A., 1993).

Regnskapsstandarder regulert av privat sektor

En privat sektors regulering av regnskapsstandarder forutsetter at det er av offentlig interesse at regnskapsstandarder blir forvaltet av privat sektor. Talsmenn for denne typen regulering har følgende argumenter for sine standpunkt:

- De private forvalterne av regnskapsstandarder består av ulike interessegrupper i tillegg til den offentlige regnskapsprofesjonen. Beslutningsprosessen er influert av ulike personer, bedrifter og foreninger.

- Private forvaltere har større mulighet til å tiltrekke seg medlemmer i styrene som innehar den nødvendige kompetansen for å utvikle og implementere alternative målemetoder og registreringssystemer. Dermed vil disse standardene lettere kunne tilpasses ulike bedrifter og eksterne brukere (Belkaoui, R.A., 1993).

2.5.1.2 Offentlig regulerte regnskapsstandarder

Samme hvilken aktivitet som reguleres av offentlige organisasjoner og myndigheter, vil det alltid være uenigheter om hvordan dette skal gjøres. Offentlig regulering har uten tvil oppnådd en høy legitimitet, og blitt en del av internasjonale tradisjoner og det lovgivende rammeverk. Får å være effektiv må reguleringen tilskrives generelle prinsipper (Belkaoui, R.A., 1993):

- Reguleringen må ikke bryte med grunnleggende rettigheter
- Den bør være designet for å forhindre sosiale forandringer
- Reguleringen må være av offentlig interesse, dvs. kostnadene må ikke overskride nytten og reguleringen må ikke være overflødig
- De som regulerer bør ikke ta på seg byrden ved å fremme nye reguleringer som ikke er etterspurt, men heller vente til det blir fremmet av tilhengere og talsmenn.
- Regulerende myndigheter bør ikke benyttes for å justere for tilfeldige mistolkninger av regelverket, og heller ikke for å bekjempe uønsket adferd blant utøverne (Belkaoui, R.A., 1993).

Selv om alle disse prinsippene skulle bli imøtekommet, ville fremdeles reguleringen av regnskapsstandarder være preget av ulike feilkilder. Buckley og O'Sullivan (red. Belkaoui, R.A., 1993) har identifisert "*Zero-cost phenomenon*", "*the regulatory lag or nonfeasance*", "*the regulatory trap*" og "*the tar-baby effect*" som ulike feilkilder i reguleringen. *Zero-cost phenomenon* kommer fra et faktum om at de som regulerer ikke takler kostnadene av sine feilgrep. *The regulatory lag or nonfeasance* er et resultat av forsinkelser i reguleringen. *The regulatory trap* refererer til utfordringer knyttet opp mot å reservere en regulering. *The tar baby effect* er et resultat av tendensen til en kontinuerlig ekspansjon av reguleringen. Tilhengerne av offentlig regulering har blant annet følgende argumenter med utgangspunkt i SEC:

- Utgangspunktet for innovasjon innen regnskapsstandarder ligger i rollen til offentlige organisasjoner som f. eks SEC. Dette er fordi SEC blir regnet som den viktigste

katalysatoren for forandring, og at det private næringsliv sammen med markedskrefter ikke har den nødvendige ledelsesfunksjonen for å gjennomføre slike forandringer (Belkaoui, R.A., 1993).

- Mange mener at privat sektor bør kontrolleres ettersom deres incentiver i mange tilfeller vil være motstridende med offentlige interesser (Belkaoui, R.A., 1993).

2.5.1.3 Overopphetning av regnskapsstandarder

Belkaoui skriver videre at det i mange tilfeller vil komme for mye informasjon, noe som fører til at regnskapet blir for komplisert og svekker sin informative verdi. Det nevnes blant annet følgende årsaker:

- For mange regnskapsstandarder
- For detaljerte standarder
- Ingen rigide standarder, som fører til at tolkningen blir vanskeligere
- Generelle standarder klarer ikke å skille mellom f. eks:
  1. private og offentlige foretak
  2. års- og kvartalsrapporter
  3. store og små foretak

Omfanget til denne overbelastningen på regnskapet kan ha effekt på hvordan regnskapsførere utfører sitt arbeid, hvor stor verdi informasjonen har for brukere og bedriftsøkonomiske beslutninger utført av ledelse og styret (Belkaoui, R.A., 1993).

Til slutt konkluderer Belkaoui med at utarbeidelse og håndhevelse av regnskapsstandarder er preget av komplekse problemstillinger. For det første kan det virke som om at standardene er basert på brede og tverrfaglige diskusjoner, og at en sammenligning mellom fordeler og ulemper ved ulike teorier er mangelfull. For det andre skriver Belkaoui at det er åpenbare interessekonflikter mellom de som er involvert i standardsettingen. For det tredje har utviklingen av regnskapsstandarder vært en til tider kaotisk prosess som først er dominert av administrative aspekter, deretter regulert av regnskapsprofesjonen og til slutt å avgjøres det hele i et politisk samspill. For det fjerde er enhver form for standardsetting uavhengig av om det er på det åpne markedet, privat eller offentlig sektor. Det er ingen klare konseptuelle eller praktiske vinnere. Til slutt skriver han at problemet med overbelastning av regnskapsstandarder er et problem som trenger justerende løsninger (Belkaoui, R.A., 1993).

2.5.2 Kosmopolitanisme

Reinicke (red. Held & McGrew, 2002) hevder at styring på tvers av landegrenser ikke behøver å være betinget nasjonale myndigheters premisser, men kan oppnås gjennom nettverk av offentlige og private grupper eller institusjoner. Disse nettverkene består gjerne av diverse tekniske eksperter, selskapsledere og offentlig utnevnte delegater. Nettverkene utgjør fundamentet i en form for transnasjonal styring som *"assumes that technical issues can be separated from politics and then solved from national economic priorities and from the pressures of powerful interests"* (Held & McGrew ed. 2002: 245; Gilpin).

En slik styringsform er imidlertid begrenset av politisk rivalisering og motstridende nasjonale interesser. Slike multinasjonale nettverk, der makt vanligvis vil være knyttet til sentrale posisjoner og ekspertise, gir dessuten beslutningsprosesser et preg av teknokrati heller enn demokrati.

Globaliseringen har skapt omstendigheter som ifølge Waldron (red. Held & McGrew, 2002) aktualiserer såkalt kosmopolitanistisk tenkning. Held (1995) sier at disse omstendighetene *"give us little choice but to consider the possibility of a common framework of standards and political action, given shape and form by a common framework of institutional arrangements"*.

Klassisk kosmopolitanisme innebærer en idé om at alle mennesker er medlemmer av et verdenssamfunn. Moral kan derfor ikke begrenses til kun å gjelde for enkelte politiske samfunn. Hvert enkelt individ har et ansvar overfor menneskeheten som helhet. I en slik sammenheng kan individet betraktes som deltaker i en kommunikasjonsprosess, der målet er å komme frem til løsninger som alle kan enes om (Held & McGrew, 2002; Arendt, 1961). Sentral blir dermed ideen om menneskets mulighet til selvbestemmelse og rett til å foreta uavhengige valg.

Samtidig kosmopolitanisme legger vekt på at lover og regler skal utarbeides gjennom argumentering og offentlig debatt, og ikke tvinges gjennom ved hjelp av makt og innflytelse. På dette viset blir kosmopolitanisme et slags moralsk rammeverk, der lover og institusjoner skal forankres i prinsipper som alle kan akseptere (Held & McGrew, 2002; O'Neill, 1991). For å sikre at prinsippene ikke tilgodeser visse særinteresser kan det være hensiktsmessig å foreta en evaluering av kommunikasjonsprosessen (Held & McGrew, 2002; Barry, 1989);

1. Har alle synspunkter blitt vurdert?
2. Finnes det individer som er i posisjon til å utøve urettmessig innflytelse på andre?

3. Kan alle parter akseptere resultatet, uavhengig av hvilke sosiale posisjoner de måtte få som følge av det?

Imidlertid er det ikke slik at et endelig sett av prinsipper kan etableres. Kosmopolitanisme er heller en tenkemåte som kan ligge til grunn for en kontinuerlig evaluering av prosessenes gyldighet, i forhold til krav om demokrati og rettferdighet (Held & McGrew, 2002; Kelly, 1998). Kosmopolitanismens ideer kan sies å være idealer som er verdt å etterstrebe, men som er vanskelige å oppfylle i praksis.

Når maktforholdet i kapitalmarkedet og sentrale organisasjoner er så vidt asymmetrisk, er det nærliggende å tenke at standarder kanskje blir påtvunget heller enn anerkjent. Woods (red. Held & McGrew, 2002) hevder i denne forbindelse at global styring skaper en arena for lobbyvirksomhet og promotering av bestemte personers eller organisasjoners økonomiske interesser. I alle tilfeller vil det være svært vanskelig å innføre globale standarder uten at det foretas kulturelle, juridiske og bransjespesifikke tilpasninger.

3.0 Metode

Dette kapitlet fokuserer på hvordan vi har gått frem for å tilegne oss kunnskap og informasjon vi mener kan være relevant i forhold til vår problemstilling. Vi starter med å begrunne den metodiske tilnærmingen vi har benyttet oss av. Deretter redegjør vi for selve datainnsamlingsprosessen, før vi avslutter med å evaluere undersøkelsens reliabilitet og validitet.

3.1 Metodisk tilnærming

Vår intensjon med oppgaven var å beskrive og analysere den prosessen norske oppdrettsselskaper har vært gjennom i forbindelse med implementering av IFRS. Dette mente vi best lot seg gjøre ved å gjennomføre dybdeintervju. Vi ønsket imidlertid også å få kartlagt hvor utbredt bruken av IFRS er blant norske oppdrettsselskaper, noe som krevde at vi gjennomførte en spørreundersøkelse.

For å kunne knytte problemstillingen vår opp mot relevant og praktiserbar forskning (Ghauri & Grønhaug, 2002) måtte vi dermed utforme en forskningsdesign som var tilstrekkelig fleksibel til å kunne håndtere informasjonsbehov av ulik beskaffenhet.

Et vanlig skille trekkes mellom kvantitativ- og kvalitativ metode. Den kvantitative metoden innebærer at man utarbeider hypoteser på basis av etablert kunnskap, og deretter forsøker å teste disse hypotesene empirisk. Hensikten med kvantitative undersøkelser er ofte å kunne generalisere de funnene som blir gjort. En kvalitativ tilnærming kjennetegnes ved at analysen og fortolkningen av dataene er mer integrert i datainnsamlingen. På denne måten vil partikulære data gjøres til gjenstand for en subjektiv, sirkulær og fleksibel fortolkningsprosess.

Vi benyttet oss av det som gjerne kalles den hypotetisk-deduktive metoden. I først fase gjennomførte vi flere intervjuer som vi baserte utformingen av spørsmålene i spørreundersøkelsen på. Spørreundersøkelsen var således et forsøk på å etablere ”sikrere” og **mer** generaliserbar kunnskap.

Vi vil uansett hevde at vår undersøkelse har rot i den hermeneutiske tradisjonen.

Målsetningen vår var å forstå den sosialt konstruerte virkeligheten som respondentene og deres respektive bedrifter eksisterer i. Selv om noe av kunnskapen kan sies å være

generaliserbar, er det ikke dermed sagt at den er tidløs. Den er foreløpig og avhengig av den konteksten respondentene og bedriftene omgis av. Årsakssammenhengene er mange og kompliserte. Dessuten er respondentene selvstendige individer hvis meninger neppe kan sies å representere den allmenne oppfatning av fenomenet (Nyeng, 2004).

Majoriteten av spørsmålene i spørreundersøkelsen var derfor svært åpne. Vi benyttet oss imidlertid også av forhåndsoppdelte variabler, hovedsakelig i forbindelse med hvordan respondentene oppfattet kvaliteten på den informasjonen som IFRS gir.

Riley et al. (2000) skiller mellom tre ulike forskningsdesign. Kausale design er rettet mot å utforske avhengighetsforhold mellom bestemte konsepter og fenomener, for på denne måten å kunne si noe om årsaks- og virkningsforhold mellom disse. En deskriptiv design legger vekt på å beskrive fenomenet som undersøkes. Dersom en ikke har en klar forestilling om hva som skal være hovedfokus i undersøkelsen, vil det være mest hensiktsmessig med en utforskende design.

Problemstillingens formulering bærer bud om en deskriptiv studie: *"Hvordan har bedrifter i norsk oppdrettsnæring implementert IAS/IFRS?"*. Imidlertid var det flere aspekter, blant annet et bransjesamarbeid, som vi hadde svært liten kjennskap til på forhånd og som vi måtte utforske. Dermed kan vår studie sies å være av både eksplorativ- og deskriptiv karakter.

Etter slik å ha tilpasset vår forskningsdesign la vi en videre strategi for hvordan vi faktisk ville gjennomføre forskningen. I denne strategien inngikk en plan for datainnsamling og kriterier for utvalg av selskaper som vi ønsket å ha med i spørreundersøkelsen, samt hvem vi ville intervju. Vi intervjuet sentrale personer som vi mente kunne gi oss en dypere innsikt i fenomenet. Deretter utformet vi, på bakgrunn av de svarene vi fikk i den kvalitative undersøkelsen, et spørreskjema som vi sendte ut til et utvalg av selskaper som vi anså for å være relevante i forhold til vår problemstilling.

Når vi velger å kombinere kvalitative og kvantitative metoder skyldes dette våre ambisjoner om å også kunne kartlegge hvor utbredt bruken av IFRS er, samt få et større bilde av hva som er de største utfordringene for selskap innen denne bransjen. Når det gjelder den kvantitative delen av undersøkelsen har vi til hensikt å generalisere funnene tilknyttet de børsnoterte selskapene, siden samtlige av disse faktisk inngår i vårt utvalg. Vi ønsker imidlertid ikke å generalisere funnene fra de unoterte bedriftene. Disse dataene blir som et supplement å regne, men vil likevel kunne si noe om omfanget av bestemte sider av fenomenet. Vi vil ut i fra dette forsøke å gi en narrativ forklaringsoppbygging (Yin, R. 2003) av fenomenet.

Cermaq ASA var det naturlige utgangspunktet for oss å ta siden vi hadde kontakter i selskapet som lettere kunne sikre oss adgang til de dataene vi behøvde.

3.2 Datainnsamling

I vår undersøkelse har vi gjort bruk av primærdata fra flere intervju samt en spørreundersøkelse. I tillegg har vi benyttet oss av en rekke sekundære kilder, inkludert statlige saksdokumenter, som har krevd til dels intense analyser.

3.2.1 Primærdata

Primærdata er informasjon som er innsamlet og analysert direkte av forsker (Riley et al. 2000). I tabell 3.1 har vi listet opp de ulike kildene til primærdata som vi benyttet oss av i vår forskningsprosess. Dersom vi skulle foretatt intervjuene ansikt til ansikt med objektene ville dette ha krevd omfattende reisevirksomhet fra vår side. Vi konkluderte tidlig med at dette hadde vi verken tid eller penger til, og valgte derfor å gjennomføre intervjuene hovedsakelig via telefon, men også via e-post.

Vi startet med å intervju representanter fra både børsnoterte og unoterte selskaper. Vi hadde på forhånd en forestilling om at de unoterte bedriftene neppe hadde noen særlig kjennskap til IFRS, men det var viktig for oss få bekreftet dette og samtidig få klarlagt *hvorfor* dette i så fall var tilfellet. Vi utarbeidet derfor ulike intervjuguider for henholdsvis de noterte og de unoterte selskapene.

Det første dybdeintervjuet vi gjennomførte var med Colin McDaid som er Group Financial Controller i Cermaq ASA. Han hadde betydelig kjennskap til prosessen med å implementere de internasjonale regnskapsstandardene og var også direkte involvert i et bransjesamarbeid som vi var spesielt interessert i lære mer om. Deretter gjennomførte vi to kortere intervju med representanter fra henholdsvis Nergård AS og Nordlaks Oppdrett AS. Dette er to virksomheter som er relativt store i oppdrettsammenheng, men som ikke er noterte på Oslo Børs. Hovedårsaken til at disse intervjuene ble mer overfladiske var at respondentene her, som forventet, hadde relativt liten kjennskap til de internasjonale regnskapsstandardene. Vi sendte også noen spørsmål, pr. e-post til Fiskeri- og havbruksnæringens landsforening for å få en forståelse av hva deres rolle hadde vært i denne prosessen.

Vi utformet deretter et spørreskjema for de børsnoterte selskapene, samt unoterte bedrifter med en omsetning på minimum 100 millioner (i 2005). Dette resulterte i et utvalg på totalt 14 selskaper, hvorav 4 var børsnoterte. De selskapene vi allerede hadde snakket med fikk naturligvis ikke tilsendt spørreskjema. Vi opplevde å gjentatte ganger måtte purre på respondentene for å få dem til å besvare undersøkelsen, noe som var forventet i forbindelse med spørreundersøkelsen.

Til slutt gjennomførte vi et dybdeintervju med Michael Malling, Chief Financial Officer, fra Codfarmers ASA. Ettersom Codfarmers ASA har spesialisert seg innen torskeoppdrett samt det faktum at det er et relativt lite selskap i børssammenheng, håpet vi på å få et litt annet perspektiv på utfordringene knyttet til implementering og praktisering av internasjonale regnskapsstandarder.

Dato	Klokkeslett	Metode	Deltaker(e)
15.3.2007	0900-1000	Telefonintervju	Colin McDaid, Cermaq ASA
20.3.2007	1300-1330	Telefonintervju	Økonomisjef i Nergård AS
20.3.2007	1330-1400	Telefonintervju	Økonomisjef i Nordlaks AS
22.3.2007	1430	Intervju/uttalelse pr. e-post	Knut A. Hjelte, FHL
28.3.2007 29.3.2007	0900	Utsending av spørreskjema	14 norske oppdrettsselskaper
31.3.2007	1200	Oppfølgingsspørsmål pr e-post	Colin McDaid, Cermaq ASA
16.4.2007	1400	Purring i forbindelse med spørreskjema	9 selskaper (fått svar fra fem)
25.4.2007	1300-1345	Telefonintervju	Michael Malling, Codfarmers ASA
26.4.2007	0900	Siste purring – deadline 7.mai	7 selskaper (fått svar fra sju)

Tabell 1 Kilder til primærdata

Intervjuobjektene fikk tilsendt en intervjuguide på forhånd slik at de kunne få anledning til å reflektere over tema. Vi mener dette bidro til at intervjuene fløt lettere, og at det ga respondentene bedre forutsetninger for å gi oss verdifull informasjon. Intervjuguiden styrte naturlig nok det meste av samtalene, men vi benyttet oss også av tilleggsspørsmål når vi fant det nødvendig. På denne måten fikk intervjuene en løs og ledig karakter uten at det gikk på bekostning av innholdets relevans.

For å få gjennomført intervjuene reserverte vi et av skolens konferanserom. Dette rommet var utstyrt med en konferansetelefon som vi benyttet oss av under intervjuene. Vi brukte telefonens høytalerfunksjon og tok således opp samtalene ved hjelp av minidisk. Under avspilling av intervjuet med Colin McDaid hadde vi en del problemer med å oppfatte hva som ble sagt. Dette skyldtes delvis litt dårlig kvalitet på lydopptaket, men hovedårsaken må nok likevel tilskrives det faktum at respondenten snakket på sitt morsmål (skotsk) og at vi hadde litt problemer med enkelte uttalelser av den grunn. De andre lydopptakene ga oss i så måte ingen liknende vansker.

Kort tid etter intervjuene transkriberte vi lydopptakene og sendte dem til respondentene for godkjenning. Dette ga dem samtidig muligheten til å oppklare eventuelle misforståelser. Her skal det nevnes at Colin McDaid var svært behjelpelig og sendte oss transkripsjonen raskt i retur med utfyllende kommentarer og presisering av hans meninger. Vi fikk med dette oppklart de misforståelsene som hadde opprinnelig hadde oppstått på grunn av vårt dårlige språkøre.

3.2.2 Sekundærdata

Sekundære data er tilgjengelig informasjon som andre har samlet inn og organisert (Riley et al., 2000). Denne type data har den fordelen at forsker slipper å bruke tid og ressurser på å samle dem inn. Gauhari & Grønhaug (2002) advarer imidlertid mot å bruke denne type informasjon bare fordi den er lett tilgjengelig og lite ressurskrevende. Dessuten er sekundærdata som oftest samlet inn under andre perspektiv og tilpasset andre problemstillinger.

Vi har studert årsrapportene til de selskapene vi har gjennomført dybdeintervju med både for å få nødvendig bakgrunnsinformasjon, men også for å få et inntrykk av hvordan de håndterer de utfordringene som IFRS gir. Dessuten har vi benyttet oss av en rekke artikler fra diverse fagtidsskrifter, så som "Accounting in Europe" og "Accounting in Business Research". Disse

har gitt oss en bredere og dypere forståelse for problemstillinger av mer generell art. Det samme kan sies om artiklene fra Financial Times. Alle disse artiklene har gitt oss betydelig informasjon om internasjonale regnskapsstandarder og de utfordringene som disse kan medføre. Vi har også benyttet oss av en utredning utført av to studenter ved Norges Handelshøyskole i Bergen titulert ”IFRS og bruk av virkelige – bedre og mer presis informasjon?”.

Felles for alle disse dokumentene er at de anlegger et nokså bredt perspektiv på IFRS. Utfordringen for oss har først og fremst vært å sile ut relevant informasjon og forsøke å relatere den til vår spesifikke problemstilling. Vi har i tillegg benyttet en del diskusjonsartikler fra revisorhus som Ernst & Young og PricewaterhouseCoopers.

De dokumentene som har påført oss mest analysearbeid, er et vedtak fra Det Kongelige Finansdepartementet og et notat (utstedt av IASB) angående anerkjennelse og måling av biologiske eiendeler og landbruksprodukter i samsvar med IAS 41. Førstnevnte dokument ble vi gjort oppmerksom på da vi kontaktet Finansdepartementet for å få deres syn på saken. Vi fikk da til svar at deres synspunkter var grundig redegjort for i dette dokumentet. Vi har analysert dette dokumentet grundig og det utgjør da også en sentral del av vår oppgave. Notatet fra IASB fikk vi av Bjørgunn Havstein ved Handelshøgskolen i Bodø. Dette skrivet er i hovedsak referat fra et møte i IFRIC januar 2007. Hun har vært en del av det faglige ekspertutvalget som har bistått Finansdepartementet i behandlingen av klagen, som sentrale oppdrettsselskap rettet mot Kredittilsynets vedtak om å pålegge de samme selskapene å endre fremtidig regnskapspraksis.

Når det gjelder fagartikler og diverse avisartikler, lokaliserte vi disse gjennom å søke på Internet. Faglitteraturen fant vi ved å søke på Bibsys.

3.3 Evaluering av metode

For at en forskningsrapport skal kunne gjøre krav på aksept, er det nødvendig å foreta en vurdering av troverdigheten til de data som rapporten bygger på. Dette er særlig viktig for å kunne bedømme de forutsetningene som konklusjonen bygger på, og for dermed å kunne avgjøre hvorvidt undersøkelsens konklusjoner kan sies å være gyldige. Det må i denne fasen legges vekt på at dataene er behandlet på en måte som gjør dem egnet for en hensiktsmessig

analyse (Hellevik, O. 2002). Spørreundersøkelsen omfattet så vidt få selskaper at bruk av SPSS syntes unødvendig. Vi har derfor behandlet og fortolket de enkelte svarene hver for seg, og deretter summert opp resultatene.

3.3.1 Validitet

Validitet handler om hvor godt dataene representerer det aktuelle fenomenet. Hovedoppgaven blir derfor, i denne sammenhengen, å sørge for at det en ønsker å måle faktisk blir målt (Riley et al., 2000). Validiteten betegner altså datas relevans i forhold til studiens problemstilling (Hellevik, O. 2002). Ved vurdering av dataenes validitet må den innsamlede informasjonen derfor ses i sammenheng med studiens problemstilling og metodiske tilnærming.

Intervjuene bar preg av åpne spørsmål. Når vi skal evaluere disse må vi derfor spørre oss selv om vi faktisk lyktes i å få svar på det vi ønsket. Ved vurdering av den kvantitative delen, der flere av spørsmålene hadde ulike svaralternativer, må vi evaluere i hvilken grad det er samsvar mellom de teoretiske og de operasjonelle variablene (Hellevik, O. 2002).

Validitet vurderes ofte på basis av om hvorvidt vi har et tilstrekkelig utvalg av informanter og om vi har klart å utarbeide spørsmål som er relevante i forhold til vår problemstilling. Vår oppgave har vært å belyse og forklare ulike aspekter ved implementering og bruk av IFRS i norsk oppdrettsnæring. I denne forbindelse fant vi det også hensiktsmessig å diskutere rollen til internasjonale regnskapsstandarder og hvor godt disse oppfyller sin tiltenkte funksjon i dag. For å gjøre dette valgte vi å benytte oss av både kvalitative og kvantitative metoder.

Vi gjennomførte to dybdeintervju i tillegg til tre intervju av mer overfladisk karakter. På bakgrunn av informasjonen vi fikk gjennom disse intervjuene utarbeidet vi et spørreskjema som vi sendte ut til 14 selskaper. Utvalget på 14 selskaper er begrunnet med at disse hadde en omsetning på minimum 100 millioner i 2005. Årsaken til at vi satte en grense på 100 millioner i omsetning var at vi i utgangspunktet hadde en sterk mistanke om at de unoterte bedriftene hadde svært begrensede kunnskaper om IFRS, og at mange av de små selskapene har outsourced sine regnskapsfunksjoner. Under intervjuene med representanter for Nergård AS og Nordlaks Oppdrett AS, som er to av de unoterte selskapene med betydelig omsetning, fikk vi bekreftet denne mistanken om manglede kunnskap om IFRS og anså det som overflødig å sende spørreskjema til de aller minste selskapene. Vi tok det for gitt at disse hadde liten eller ingen kjennskap til IFRS.

Hensikten med spørreundersøkelsen var først og fremst å kartlegge omfanget av spesielle aspekter, og på den måten belyse fenomenet fra flere sider. Vi hadde i utgangspunktet ingen ambisjoner om å generalisere funnene våre. Ettersom vårt utvalg omfatter samtlige børsnoterte oppdrettsselskap mener vi at funnene fra disse likevel kan betraktes som generelle.

Vi mener begrunnelsen for vårt utvalg av selskap er god, men vi kunne naturligvis ha kontaktet flere informanter fra hvert selskap for å få innspill fra flere ulike nivå av organisasjonene. Vi er imidlertid av den oppfatning at dette ikke var særlig hensiktsmessig. Vi mener vårt fenomen best lot seg belyse og forklare ved hjelp av informasjon fra de mest sentrale personene i selskapenes økonomiavdeling. Selv om andre informanter kunne ha gitt oss et litt annet perspektiv, måtte vi likevel begrense vårt utvalg av informanter på grunn av manglende tid og ressurser. De personene vi intervjuet var de vi mente var best i stand til å gi oss et helhetlig bilde av de prosessene selskapene har vært gjennom i forbindelse med implementering av IFRS. Spørreskjemaene ble også henvist til de respektive økonomisjefene/controllerne i de ulike selskapene.

Spørsmålene våre var fundert i anerkjent teori som vi i samarbeid med vår veileder fant var relevant for vår studie. I så måte mener vi det er adekvat samsvar mellom de teoretiske og de operasjonelle variablene. Under avspilling av lydopptak fra det ene dybdeintervjuet hadde vi problemer med å oppfatte hva som ble sagt. Vi sendte imidlertid alle respondentene transkripsjoner av intervjuene slik at eventuelle misforståelser ble oppklart. Etter å ha lest transkripsjonene kom respondentene dessuten tilbake med presiserende og utfyllende informasjon. Etter en totalvurdering anser vi derfor validiteten for å være god.

3.3.2 Reliabilitet

Reliabilitet dreier seg om hvilke data som er benyttet, hvordan de er innsamlet og hvordan de bearbeides. I følge Riley et al. (2002) handler reliabilitet om å kunne gjenta eller reprodusere de samme forskningsresultatene. Reliabiliteten kan på denne måten testes ved å gjennomføre den samme undersøkelsen på samme gruppe, på forskjellige tidspunkt.

Påliteligheten til en studies konklusjoner kan styrkes gjennom å bruke flere ulike datainnsamlingsmetoder og teorier. En slik metodetriangulering kan bidra til at det studerte fenomen beskrives mer presist (Riley et al. 2000). Vi har i så måte benyttet oss av både kvalitative og kvantitative undersøkelser, samt et omfattende sekundært datamateriale.

Riley et al. (2000) nevner subjektivismen som en mulig trussel mot reliabiliteten. Svarene vi fikk fra respondentene må sies å være deres subjektive oppfatninger av fenomenet og kan derfor ikke formidles som den absolutte sannhet. Dessuten kan vi risikere å fortolke de svarene vi får på feil måte. Derfor vil vår evne til å forberede, tilrettelegge og gjennomføre intervjuer og spørreundersøkelser være av stor betydning for studiens reliabilitet.

Intervjuobjektene våre hadde svært sentrale stillinger innen deres respektive selskapers økonomifunksjon. Colin McDaid og Michael Malling innehar stillinger som henholdsvis Group Financial Controller og Chief Financial Officer. Deres oppgaver består derfor i stor grad av å styre de regnskapsprosessene som ligger til grunn for deres rapportering. Siden disse stort sett jobber med aggregerte tall, kan det være grunn til å spørre seg om hvorvidt deres oppfatninger av fenomenet er representativt for alle som har vært involvert i prosessen med å implementere IFRS. McDaid understreket at det var hans personlige meninger som kom til uttrykk og at andre i selskapet kunne ha avvikende synspunkt. Han presiserte også at hans meninger måtte ikke forveksles med styrets meninger i saken. Det samme gjelder for andre respondenter i spørreundersøkelsen.

Fordelen med at respondentene innehar sentrale stillinger er, at de dermed også har oversikt over hele prosessen og ikke bare den daglige utførelsen. Vi anser også McDaid's informasjon om bransjesamarbeidet som svært verdifullt ettersom han var direkte involvert i dette. Vi oppfattet respondentene som svært kunnskapsrike på deres område, og dessuten meget åpne og imøtekommende. Noen av respondentene var litt bekymret for at deres personlige meninger skulle fremstå som selskapenes offisielle ståsted. Så snart vi forsikret dem om at dette ikke ville bli tilfellet besvarte de velvillig våre spørsmål. Vi tror derfor ikke at respondentene oppfattet temaet som spesielt sensitivt. Det var for øvrig problematisk å få alle til å besvare spørreundersøkelsen, noe vi velger å tro skyldtes mangel på tid.

Alt i alt synes vi reliabiliteten til primærdataene kan sies å være tilfredsstillende. Egne fortolkninger er imidlertid alltid vanskelig å vurdere. Gjennom å gi våre intervjuobjekter muligheten til å komme med tilbakemeldinger fikk vi i større grad bekreftet våre oppfatninger. Vi har også hatt en kontinuerlig evaluering av om hvorvidt vår teoretiske referanseramme faktisk er i stand til å belyse sentrale sider av fenomenet. I tillegg har vi hatt jevnlig drøftinger med vår veileder, noe som har hjulpet oss med å holde rett kurs gjennom hele forskningsprosessen.

4.0 Empiri

I empirikapitlet vil vi gi en narrativ fremstilling av de erfaringene oppdrettsnæringen har høstet i forbindelse med IFRS. Vi starter med å beskrive og forklare bakgrunnen for at internasjonale regnskapsstandarder har blitt så vidt utbredt, samt hvordan disse ble en del av norsk regnskapslovgivning. Vi avslutter første del med å presentere hovedinnholdet i to spesifikke standarder som vi på forhånd mente måtte være av særlig betydning for norske oppdrettsselskap.

Vi innleder andre del med å gi en kronologisk fremstilling av den utstrakte prosessen børsnoterte oppdrettsselskap har vært gjennom i forbindelse med implementering av IFRS. Vi beskriver også de unoterte selskapenes forhold til IFRS.

Tredje del innledes med en kort presentasjon noen av de viktigste argumentene som fremkommer i samtidsdebatten omkring IFRS. Til slutt gjør vi rede for en studie av den lobbyvirksomhet som IASB har vært utsatt for i forbindelse med den kontroversielle standarden IAS 41 Landbruk. Denne siste del er et supplement vi ønsker å trekke veksler på i vår analyse.

4.1 Global regulering

International Financial Reporting Standards (IFRS) er standarder for avleggelse av finansregnskap. Vi innleder empirikapitlet med å presentere de organisasjonene som har ansvaret for å fastsette og fortolke IFRS. Deretter vil vi beskrive og forklare foranledningen til at stadig flere land og regioner har valgt å innføre disse standardene. Vi avslutter så første del med å redegjøre for hvordan kravet om bruk av IFRS ble en del av norsk regnskapslovgivning, samt hvordan Norsk RegnskapsStiftelse forholder seg internasjonal harmonisering.

4.1.1 Presentasjon av IASB og IFRS

International Accounting Standards Committee (IASC) ble stiftet i 1973 av ulike revisor organisasjoner fra land som Frankrike, Canada, Tyskland, Australia, Mexico, Japan, Nederland, Storbritannia og USA. IASC produserte regnskapsstandardene International Accounting Standards (IAS) og var i slutten av 1980- årene preget av såkalt "free choice accounting" (Kvifte, 2006).

IASC utgav i 1989 det konseptuelle rammeverket kalt ” *Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements* ”, som skulle ivareta reliabiliteten til disse standardene. I 1995 inngikk IASC og den internasjonale børstilsynsorganisasjonen International Organization of Securities Commissions (IOSCO) en avtale som var basert på at IASC skulle produsere ett sett standarder, hvor formålet var at alle som benyttet seg av IAS som regnskapsspråk skulle kunne benytte dette på internasjonale kapitalmarkeder (Kvifte, 2006). Denne prosessen med utvikling av kjernestandarder var ferdigstilt i 1998. Omtrent på samme tidspunkt som avtalen mellom IASC og IOSCO ble inngått, publiserte EU et strategidokument der de uttrykte vilje for å tilpasse EU-direktivene til IAS.

I 2001 ble det utført store organisatoriske endringer i IASC. Ny struktur ble opprettet og organisasjonen ble omdannet til en privat stiftelse, og ble dermed fristilt fra den internasjonale revisjonsorganisasjonen International Federation of Accountants (IFAC). IASC byttet samtidig navn til International Accounting Standards Board (IASB). Organisasjonen heter fremdeles IASC, men IASB står for den faglige aktiviteten (Kvifte, 2006). IASC utgav til sammen 41 regnskapsstandarder og mange av dem er fremdeles i bruk i dag under benevnelsen IAS. IASB har besluttet at fremtidige nye standarder skal benevnes IFRS.

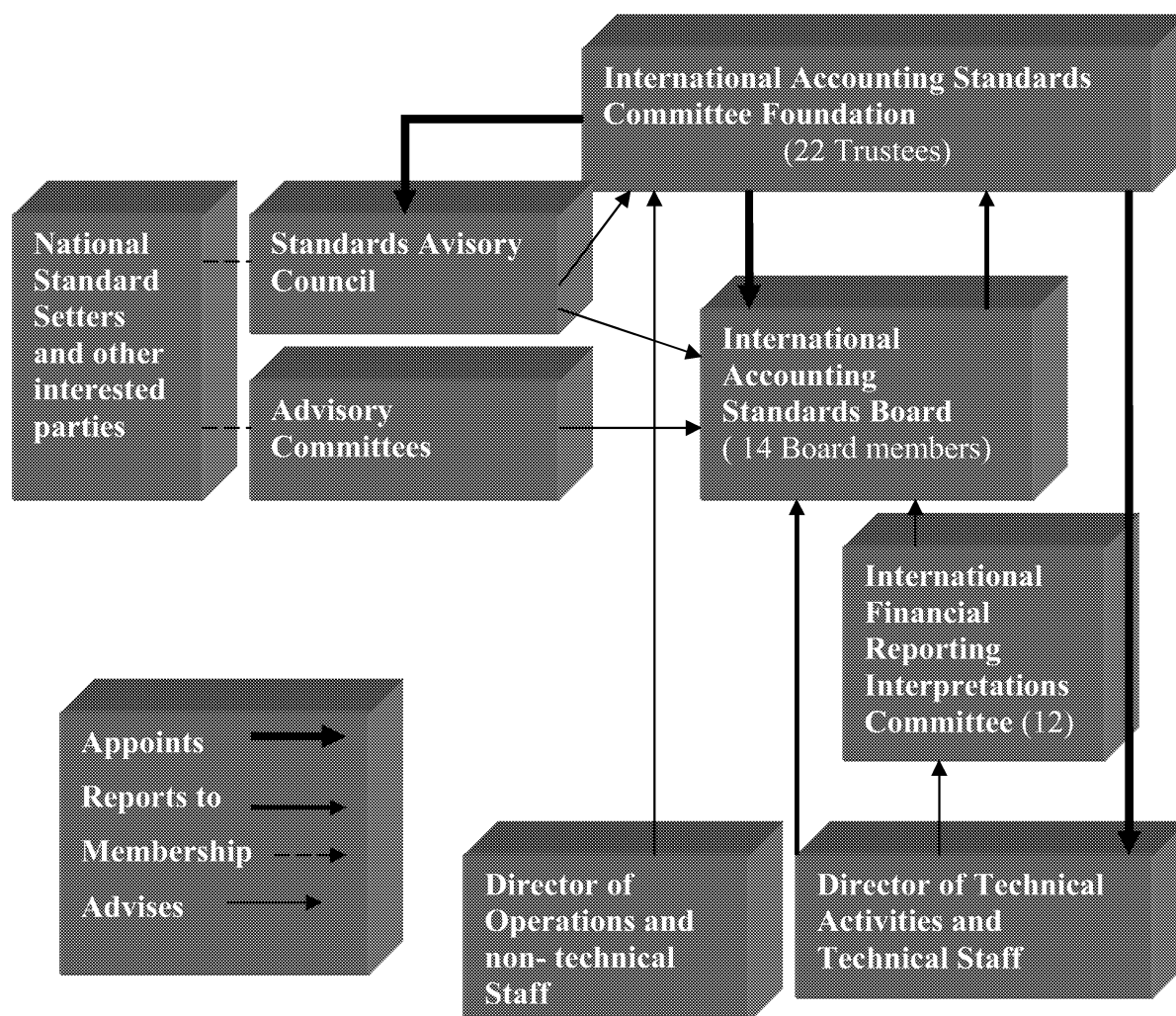
Committee of European Securities Regulators (CESR)

CESR ble grunnlagt 6. juni 2001 og har som formål å:

- Forbedre koordineringen mellom ulike regulerende myndigheter. Dette gjøres ved å utvikle operative nettverksmekanismer for oppfølging og daglig overvåkning av enkeltmarkeder for finansielle tjenester. Gjennom å ha skrevet under på ”Multilateral Memorandum of Understanding”, har CESR gitt et betydelig bidrag for økt overvåkning og håndhevelse av ulike børsaktiviteter.
- Fungere som en referansegruppe til EU kommisjonen: Spesielt med tanke på å forberede drøftinger knyttet til implementering av ulike målinger fra EU’s rammeverkdirektiver innenfor finansnæringer.
- Arbeide for å sikre mer konsistent og tidsriktig implementering av felles forskrifter i medlemslandene.

4.1.2 Organiseringen av IASB

Kilde: www.iasb.org

IASB er etter omorganiseringen i 2000 ansvarlig for organiseringen og finansieringen av IASB. IASB velges av en gruppe trustees som sitter i IASB og som også velger medlemmene i IFRIC og SAC. Det er IASB som produserer regnskapsstandardene IFRS. SAC kommer med innspill til IASB når nye standarder skal innføres, eventuelt når gamle skal vurderes. For å sikre demokratisk kontroll er det etablert en godkjenningsordning av standardene som IASB utgir. Dermed har EU en reell mulighet til å påvirke innholdet i IFRS (Gjesdal et al. red., 2006).

IASB er *"committed to developing, in the public interest, a single set of high quality, understandable and enforceable global accounting standards that require transparent and comparable information in general purpose financial statements"* (www.iasb.org). Dessuten skal IASB samarbeide med nasjonale standardsettere for å oppnå global konvergering av regnskapsstandarder.

4.1.3 Finansskandaler

Den økende oppmerksomhet omkring internasjonale standarder har sitt utspring i ulike finansskandaler som har blitt rullet opp de senere år. I USA bidro Enron-skandalen til at hele revisoryrket som sådan kom i søkelyset. Etterforskningen avslørte at systemet var preget av manglende beskyttelsestiltak, inkludert; "financial accounting and reporting standards and public disclosure requirements; the role of auditors and oversight of the audit profession; and corporate governance regulations and practice" (Dewing & Russell, 2004: 290).

Enron var imidlertid ikke eneste malurt i begeret. Problemene tårnet seg opp og til sist var behovet for ny lovgivning åpenbart, noe som kulminerte med Sarbanes-Oxley loven av 2002. Denne reformerte og forsterket reguleringen av regnskap, revisjon og eierstyring. Europa har på sin side ikke vært like sterkt rammet av finansskandaler som USA, men problemene hos Parmalat i 2004 signaliserte at det kanskje var på tide med tilstramminger, også i EU (Dewing, & Russell, 2004). I 2006 kom ny lovgivning på plass i form av det nye 8th Company Law Directive. Selv om Sarbanes-Oxley umiddelbart uttrykte en slags proteksjonisme og unilateralisme fra USA sin side, så kan det hevdes at ytterste konsekvens av disse skandalene ble en bevegelse i retning av et tettere samarbeid mellom USA og Europa. Man har etter hvert innsett at rystelser i det ene kapitalmarkedet skaper skjelv også i det andre.

4.1.4 Internasjonal harmonisering

Det pekes også på at globaliseringen har skapt nye forutsetninger for regulering, og at konvergering av standarder i så måte må anses for å være en nødvendig moderniseringsprosess som en konsekvens av endrede rammebetingelser. Det hevdes at uniforme globale standarder vil strømlinjeforme konsolideringsprosessen til offentlig eide selskap, og dermed også redusere kostnadene forbundet med å etterkomme gjeldende standarder. Paul Volcker sier at *"providing improved transparency and comparability will certainly help ensure that capital is allocated more efficiently. Not so incidentally, generally*

accepted international standards will reduce the cost of compliance with multiple national standards” (Volcker, 2002: 3).

Fusjoneringen av kapitalmarkedene har medført fri kapitalflyt, noe som igjen åpner for investeringer på tvers av landegrenser. For å få til en effektiv allokering av investeringer, er det imidlertid viktig at potensielle investorer får redusert sine kostnader forbundet med å investere i nye markeder. Regnskaps- og revisjonsstandarder er med på å bestemme dette kostnadsnivået, ettersom slike standarder influerer investorenes opplevelse av risiko og kompleksitet. Én global standard vil derfor gi investorene en mer entydig og sammenlignbar økonomisk informasjon å forholde seg til, eller som Tiner uttrykker det; *”in this way companies will have access to a wider pool of capital, without incurring substantial additional costs, investors will benefit from a wider pool of equivalent reporting information, which will help ensure that financial resources flow to those firms where it is most appropriate, securities regulators can ensure more easily that financial reporting information reflects company activities and the whole of society gains from a lower cost of capital”* (Tiner, 2005: 7). På denne måten kan altså en konvergering av standarder være med på å øke den generelle investeringsviljen, noe som i neste omgang vil kunne gi bedre forutsetninger for økonomisk vekst i et område. I følge Wong er det *”widely recognized that investors will be more willing to diversify their investments across borders if they are able to rely on financial information based on a similar set of standards”* (Wong, 2004: 4).

Gjennom å ha én gjeldende standard som alles øyne er rettet mot, vil eventuelle feil eller mangler lettere kunne avdekkes. Det vil dessuten være potensielt lettere å holde seg oppdatert i forhold til én standard og én samlet organisasjon, enn hva tilfellet er i dag.

Wong (2004) hevder at det kanskje mest sentrale motivet bak ønsket om én global standard, er å sikre offentligheten bedre beskyttelsestiltak. For å unngå og måtte navigere gjennom en jungel av ulike nasjonale standarder der ulike aspekter vektlegges på forskjellige måter, vil det være nødvendig å konvergere eksisterende standarder til én global standard. Entydige retningslinjer for regnskap og revisjon gjør det også enklere å forutse hva slags type misligheter som kan oppstå, og bedrer dermed mulighetene for å kunne forhindre at enkelte aktører skor seg på andres bekostning.

De store revisjonsselskapene KPMG, Ernst & Young, PwC og Deloitte er sterke pådrivere for en konvergering av standarder. Disse selskapene er organisert i verdensomspennende

nettverk. Dette innebærer at de må forholde seg til mange ulike nasjonale standarder, i tillegg til at de reviderer regnskapene til multinasjonale selskap som er kvotert på flere børser. Til sammen blir det svært mange forskjellige standarder som selskapene må kjenne og beherske. Ved omlegging til én global standard vil riktignok opplæringskostnadene øke på kort sikt, men gevinsten vil kunne være betydelig på lengre sikt (Tokar, 2005). Ved å bruke de samme teknikkene, uavhengig av hvilken del av verden de opererer i, settes selskapene i stand til å strømlinjeforme prosessene sine, noe som på sikt vil kunne medføre betydelige kostnadsreduksjoner samt forbedret kvalitet på revisjonstjenestene.

Globaliseringen har ført til et langt sterkere behov for økonomisk informasjon som er forståelig og pålitelig, uavhengig av hvor i verden den er produsert. EU og USA er de to dominerende økonomiske aktørene i dagens globale kapitalmarked, og besitter derfor betydelig makt i forhold til hvilke standarder som skal gjelde.

Internasjonalt har private uavhengige organisasjoner fått en stadig mer sentral rolle i forbindelse med utvikling og utstedning av globale regnskaps- og revisjonsstandarder. Argumentene som taler til fordel for globale standarder omhandler i hovedsak kostnadseffektivisering, sammenlignbarhet, pålitelighet og stabilitet.

4.1.5 IFRS i Norge

Tradisjonelt har internasjonal harmonisering stått sentralt i utviklingen av norsk regnskapsregulering og god regnskapsskikk. Å få til full harmonisering har vist seg vanskelig, men i forarbeidene til gjeldende regnskapslov av 1998 la lovgiver til grunn at harmonisering mot IFRS skulle være en sentral målsetning (Gjesdal et al. red., 2006).

De siste årene har Norsk RegnskapsStiftelse hatt som utgangspunkt at norske regnskapsstandarder ikke skal være i strid med IFRS, med mindre tungtveiende hensyn tilsier det.

EU vedtok 7. juni 2002 at børsnoterte selskaper skal anvende IFRS ved utarbeidelse av konsernregnskap. I tillegg kan nasjonale myndigheter bestemme at det skal eller kan brukes ved utarbeidelse av selskapsregnskap, samt kreve eller tillate bruk av IFRS også for unoterte foretak (Gjesdal et al. red., 2006). Dette lovpålegget har blitt en del av norsk regnskapslovgivning som følge av EØS-avtalen. Regnskapsloven § 3-9 gir samtidig Finansdepartementet myndighet til å fastsette forskrifter om forenklet anvendelse av

internasjonale regnskapsstandarder. Det er særlig verdt å merke seg at *”forskriften kan i særlige tilfeller tillate avvik fra bestemmelser i de internasjonale regnskapsstandardene om innregning og måling, og om nødvendig fastsette alternativ regnskapsføring”* (Gjesdal et al. red., 2006: 22).

Det er imidlertid vanlig at Kredittilsynet behandler sakene før Finansdepartementet fatter en endelig avgjørelse. Finansdepartementet har dessuten oppnevnt et regnskapsfaglig ekspertutvalg som skal gi råd til Kredittilsynet i saker under ordningen for kontroll med børsnoterte foretaks finansielle rapportering.

4.2 Utvalgte standarder

Vi vil i det følgende presentere de standardene som vi på forhånd anså for å være mest krevende for oppdrettsnæringen, og som vi derfor har valgt å fokusere på i oppgaven. Presentasjonen er basert på sekundære datakilder og inkluderer drøftinger av standardene.

4.2.1 IAS 38 Immaterielle eiendeler

IAS 38 tar utgangspunkt i at dersom en immateriell eiendel skal kunne balanseføres, må den være identifiserbar enten ved at den er separert fra resten av virksomheten og kan overføres til tredjepart enten alene, eller sammen med en annen eiendel eller forpliktelse som følge av en kontrakt eller en legal rettighet, jf IAS 38.11- 12 (Kvifte & Indrehus, 2006). Det er vel ingen som helst tvil om at konsesjoner er identifiserbare, samtidig som de er kontrollerbare med økonomiske fordeler knyttet opp mot dem. Immaterielle eiendeler skal balanseføres så fremt de økonomiske fordelene er sannsynlige og eiendelens anskaffelseskost kan måles pålitelig, jf IAS 38.21. Verdsettelse av konsesjoner representerer utfordringer i forhold til standardens innregningskriterier (Kvifte & Indrehus, 2006).

Knivsflå (Gjesdal et al. red., 2006) hevder at en slik varsom balanseføring av eiendeler har den fordelen at det reduserer faren for kreativ oppblåsning av resultat og balanse, mens ulempen vil være at noen eiendeler ikke kommer inn i balansen til noen verdi. Han stiller derfor spørsmål om at kravet om sannsynliggjøring kanskje burde erstattes med et krav om at fordelene skal være ventet.

IAS 38 er fundamentert i et verdsettelseshierarki som tar utgangspunkt i markedspriser på konsesjoner enten fra et aktivt marked, eller basert på oppnådde priser ved tilsvarende

transaksjoner (Kvifte & Indrehus, 2006). Det finnes i liten grad et aktivt marked for konsesjoner. I den grad det omsettes konsesjoner er dette i forbindelse med ervervelse fra myndigheter, eller i forbindelse med virksomhetsoverdragelse.

Alternativt kan konsesjoner etter IAS 38.41 verdsettes ved hjelp av teknikker som estimerer virkelig verdi indirekte. Dette vil typisk være multipler eller kontantstrømsbaserte modeller. Standarden gir ingen detaljert beskrivelse av hvordan metodene skal praktiseres, men en kan forvente at de aktørene som selv er i næringen har best kontroll med hvilke verdidrivere som bør tillegges i modellene (Kvifte & Indrehus, 2006). IAS 38 angir at hver immateriell eiendel i utgangspunktet skal verdivurderes og at verdiberegningen skal ta det samme utgangspunktet.

Kvifte og Indrehus (2006) konkluderer med at vurderingsreglene knyttet til immaterielle eiendeler er blitt mer detaljert etter overgangen til IFRS, noe som vil medføre en større volatilitet i verdsettelsen av konsesjoner enn tidligere. Årsaken til dette er at mye av prissettingen avhenger av prisen på oppdrettslaks. Videre skriver Kvifte og Indrehus (2006) at dette vil gjelde alle eiendeler hvor dens verdi avhenger av inntjeningen. Fremover må en således være forberedt på en større hyppighet av nedskrivning og reversering av nedskrivning på konsesjoner (Kvifte & Indrehus, 2006).

IAS 38 vs. NRS

Knivsflå (Gjesdal et al. red., 2006: 279) fremhever tre viktige forskjeller mellom IAS 38 og NRS; For det første skal utgifter til egen forskning og utvikling kostnadsføres direkte etter IAS 38 mens de etter NRS kan balanseføres. For det andre skal immaterielle eiendeler etter NRS balanseføres i henhold til kostmodellen mens IAS 38 også åpner for at virkelig verdi kan ligge til grunn for vurdering. For det tredje skal goodwill etter NRS avskrives over beste estimat på levetid. IFRS 3 order derimot at kjøpt goodwill ikke under noen omstendigheter skal avskrives, kun testes for nedskrivning.

4.2.2 IAS 41 Landbruk

Etter IAS (41:8) skal biologiske eiendeler og produkter som høstes fra biologiske eiendeler løpende vurderes til markedspriser, og verdiendringer skal resultatføres fra periode til periode. Den slaktede fisken kan bare selges som den er. I forhold til levende fisk står imidlertid oppdrettere i realiteten overfor to alternativer; enten å slakte og få realisert verdien, eller å la fisken vokse for så å realisere på et mer økonomisk gunstig tidspunkt. Siste alternativ er mer

gunstig, fordi marginalkostnaden ved å fore opp fisk er lavere enn prisøkningen. Dermed står altså oppdretter overfor utfordringen med å verdsette en eiendel det ikke eksisterer et aktivt marked for. Etter IAS (41: 18 b-c, 20) har oppdretter da tre alternativer å forholde seg til:

- i. Bruk av markedspris for lignende eiendeler med justeringer for å reflektere forskjeller i prisene.
- ii. Bruk av normpriser oppgitt i standard enhetsmål.
- iii. Salg av biologiske eiendeler sammen med noe annet, eksempelvis anlegg med konsesjon og driftsløsøre.

Problemet i forhold til alternativet om å bruke markedsprisen for lignende eiendeler vil være å fastslå hva som faktisk kan betraktes som lignende eiendeler. Kinserdal (Gjesdal et al. red., 2006: 358) slutter at verdien på en levende fisk med en bestemt vekt og alder står i et visst forhold til en slaktet fisk av samme vekt og at en omregning da ville være mulig. Han påpeker imidlertid at en slik omregning i praksis vil være et skjønsspørsmål, fordi prisen kan endre seg før slaktning i tillegg til at fremtidig vekst avhenger av årstiden. Han anser i så måte empiriske data for å være et nyttig hjelpemiddel.

Bruk av normpriser kan ikke sies å være til hjelp for oppdrettsnæringen. Omsetning av anlegg med konsesjon og driftsløsøre har heller ikke vært så utbredt at det kvalifiserer til status som aktivt marked.

IAS (41: 21) inneholder også en formulering som har skapt mye forundring og usikkerhet: *”Excludes any increases in value from additional biological transformation and future activities of the entity, such as those related to enhancing the future biological transformation, harvesting and selling”* (Gjesdal et al. red., 2006).

Etter denne formuleringen er det altså tilsynelatende ikke tillatt å inkludere den verdiøkning som følger av at laksen vokser. Verdiøkning som skyldes bearbeiding og videreforedling skal heller ikke inkluderes. Kinserdal (Gjesdal et al. red., 2006) nevner to mulige tolkninger av denne formuleringen; Den ene er at man ikke kan ta for gitt at fisken faktisk vokser opp, og dermed må innkalkulere risikoen for mulige tap. Den andre tolkningen er at formuleringen simpelthen er en glipp.

Regnskapsføring etter IAS 41 medfører at verdiskapning tas til inntekt langt tidligere i produksjonsprosessen enn hva tilfellet er med tradisjonell transaksjonsbasert inntektsføring, kanskje allerede så tidlig som ved kjøp eller utsett av smolt.

Skeptikere hevder at estimater er beheftet med stor usikkerhet på grunn av svingende laksepriser, sykdom, dødelighet og besvær i forbindelse med måling av biomasse. Kinserdal (Gjesdal et al. red., 2006) har imidlertid erfart, som revisor for flere oppdrettsselskaper, at presisjonsnivået på beregningene kan være imponerende. Han mener at usikre utfall ikke svekker påliteligheten så lenge de kan beregnes.

4.3 IFRS i oppdrettsnæringen

De selskapene som har valgt å la seg notere på Oslo Børs har måttet gjennomgå en forholdsvis omfattende omstillingsprosess. Internasjonale regnskapsstandarder stiller andre og til dels mer omfattende krav til rapportering. Dessuten har det hersket stor usikkerhet med hensyn til behandlingen av enkelte standarder. Vi vil i det følgende beskrive de prosessene sentrale norske oppdrettsselskaper, og spesielt Cermaq ASA og Codfarmers ASA, gjennomgikk i implementeringsfasen. Til sist gir vi en kort redegjørelse for hvordan unoterte oppdrettsselskaper forholder seg til IFRS.

4.3.1 Børsnoterte selskaper

Vedtaket til EU skulle ikke tre i kraft før 1. januar 2005, slik at selskaper som allerede var børsnoterte eller hadde planer om å noteres, hadde anledning til å ta sine forholdsregler. Slik kan hele perioden fra 2002 til 2005 betraktes som en overgangsperiode der selskapene måtte forberede og gjennomføre implementering av IFRS.

4.3.1.1 Implementering

- We intended to list the company and we had to apply IFRS to the account if we wanted to be, or if we were, listed. In fact we weren't listed by the beginning of 2005, but we followed the same time plan as a lot of listed companies and began working on our IFRS project in 2003, sier Colin McDaid fra Cermaq.

Codfarmers ble på sin side børsnotert så sent som 19. oktober 2006, og startet derfor også prosessen noe senere.

For Cermaq ASA's del var organiseringen av selve implementeringsprosessen basert på nøye planlagte prosjekter.

- We started looking at these questions in 2003, but initially there were a couple of areas which were clearly an issue for the industry and for Cermaq. One obvious area was IAS 41, the valuation of live biomass... and there were also other areas... and there were projects done in Head Office Finance to look at the impact of those...and we had discussions, as part of our audit for at least three years, debating and analyzing what the effects of IFRS would be on Cermaq's accounts, sier McDaid.

Han forteller videre at det var en pågående oppmerksomhet omkring praktiske problemstillinger tilknyttet IFRS og at prosjektene hadde til hensikt å identifisere mulige utfordringer, samt å komme frem til eventuelle tilsvarende på disse.

- There was also a main IFRS project, which was started in 2004, and that project involved working out what you need to do to switch everybody in the group, all the reporting subsidiaries, to using IFRS.

Innenfor dette prosjektet var det flere spørsmål som skulle besvares. Blant annet fant selskapet det nødvendig å få foretatt en evaluering av om hvorvidt implementeringsprosessen burde kontrolleres sentralt, eller om det var bedre å overlate styringen til hvert enkelt datterselskap.

- Should we just give a deadline that the companies have to report to? And in what way do we involve ourselves, at group level, in the process? (McDaid, C., 15.3.2007).

I følge McDaid konkluderte Cermaq ASA med at selskapet i stor grad behøvde å være involvert i prosessen, fordi IFRS er i stadig endring.

- That gives lots of areas where there is uncertainty, or there has been uncertainty, as to exactly how you apply these rules. We found that the best way to coordinate that implementation was to take control of it, sier han.

Michael Mallin, fra Codfarmers, sier at implementeringen var en omfattende prosess for selskapet, med mange arbeidsoppgaver og begrensede forhåndskunnskaper blant de ansatte.

- Det er jo ikke slik at alle de gruppene som er involvert i dette kan IFRS opp og i mente. Det er jo nye regler og noe usikkerhet rundt f. eks børsnoteringen, hva skulle vi rapportere av gamle regnskap? For å få sammenlignbare tall måtte vi også gjøre om kvartalstall som måtte over på IFRS, sier han.

I følge McDaid var det viktig å få gjennomført en prøveperiode med rapportering i henhold til IFRS før de faktisk ble tvunget til å implementere standardene. Hensikten var å få et klart bilde av hvilke saker som ville by på problemer og samtidig få kommunisert i organisasjonen

hvilken betydning innføring av internasjonale regnskapsstandarder hadde for dens fremtidige regnskapspraksis.

- We had a dry run reporting before we reported the final transition numbers... so that you could see what the issues were and go further into them...so quite a long process, but a pretty successful one and we managed to meet the implementation deadlines. And I think that the communication of the transition was good and was well understood in the companies that we, you know, had to do this and that we were not wasting their time for no reason, bemerker McDaid.

Når vi spør McDaid om hvilke aktører som var involvert, svarer han at revisorene var uvurderlige støttespillere i prosessen med å fortolke og implementere de internasjonale standardene. Revisorene var involvert i prosessen hele veien og på flere nivåer.

- Centrally we had discussions with auditors around issues and then we communicated to the subsidiary company controller's and then also, if necessary, talked to the senior operational manager's about what we were doing to their accounts. It was a project which was led from Group Finance, but obviously with significant input from local companies, who themselves were reviewing IFRS issues and were also talking to the local auditors... so there was a combination... although we led the project from Group Finance local companies had to look at their own issues and we had to make sure that the figure reported were correct, forteller McDaid.

På samme spørsmål svarer Malling at det var mange interne aktører involvert, men at selskapets regnskapsfører er outsourced.

- Selskapets interne revisor og selskapets advokater var med. Tilrettelegger i emisjonen... alle selskapene har en tilrettelegger... som var DnB NOR i vårt tilfelle... var altså med i forbindelse med IFRS samt at DnB NOR også har sin revisor som godkjenner alle prospekt, som er en sikkerhet for tilrettelegger, forklarer Malling.

Han understreker også at det var selskapets egen revisor og den eksterne regnskapsføreren som var de klart viktigste bidragsyterne for å skaffe informasjon om IFRS, og priser spesielt regnskapsførerenes kunnskaper på området. Vi får dessuten opplyst at selskapet benyttet seg av et eksternt hus i forbindelse med prissetting av opsjoner.

Revisorenes sentrale rolle i denne prosessen skyldes ikke bare at det eksisterte åpenbare fortolkningsproblemer innad i selskapet, men også det faktum at det blant revisjonsselskapene hersket stor usikkerhet i forhold til hvordan standardene skulle fortolkes.

- In some areas where we had already made an interpretation to suit our timetable during the transition...the auditors hadn't concluded their internal process until perhaps four or six months later, anmerker McDaid.

Til tross for at revisorene var verdifulle diskusjonspartnere, opplevde likevel McDaid revisorenes noe langsomme prosess som frustrerende.

- We had to put pressure on the auditors to speed up their processes and make sure that they could conclude on what their position was quicker...and we did that, we had meetings with the auditors ... and in some areas managed to get them to make their mind up relatively quickly, in some other areas they were still behind the curve...and deciding late, sier han. En utfordring som fulgte av sene avgjørelser fra revisorene, var å innarbeide rutiner som var i stand til fange opp og kommunisere disse ut til samtlige enheter i tide, slik at selskapet fikk innarbeidet ensartete regnskapsrapporter.

IFRS var imidlertid nytt for alle, og McDaid har vanskelig for å se hva slags annen ekstern kompetanse som kunne ha bistått dem på en bedre måte. Han mener både kontrollere og revisorer hadde forståelse for hverandres prosesser og behov, og at det var i alles interesse å samarbeide om å komme fram til løsninger som alle kunne leve med.

- I think we understood that the auditors were developing their own policies during the transition project and that they were trying to arrive at standard interpretations. We had to be aware of that going on in the background and make sure that we built in enough time for them to come to conclusions and actually sign off to something saying; yes we agree this is how this treatment works, sier han.

Så selv om revisorenes arbeid var preget av omstendelighet, er McDaid raskt ute med å berømme deres tilgjengelighet og vilje til bistå selskapet i kritiske faser av implementeringsprosessen.

- We used them at key stages... So we were lucky in that we had a very accessible auditor and we were able to talk to him very often and, you know, we were often in this office talking about these issues, being giving advice and getting technical opinions, beretter han.

Som en følge av at de internasjonale standardene er i stadig endring, har det også vært nødvendig å benytte seg av tekniske oppdateringer utgitt av IASB. Et viktig supplement til

dette har vært å sende sentrale medarbeidere på kurs, slik at disse hele tiden har vært oppdatert på den seneste utviklingen. En sentral oppgave for disse har vært å sørge for at eventuelle endringer har blitt fanget opp i implementeringsprosessen.

- Companies have to, particularly in Norway, make sure that they have the ability to look at IFRS implementation internationally and see what's happening in other markets because that can be a discussion. There are other companies who are applying the same standards differently in different markets....and it's not always clear what the consensus treatment is eventually going to be...so it's important that we look what's happening elsewhere and make sure that it's part of a discussion that we have with auditors, sier McDaid.

4.3.1.2 utfordringer

For norske oppdrettsselskap har det imidlertid vist seg at overgangen fra norske til internasjonale regnskapsstandarder ikke skulle bli fullbyrdet ved inngangen av 2005. Problemene har i første rekke vært knyttet til uenigheter mellom bransjen og myndigheter om hvordan de ulike standardene skal fortolkes. Spesielt har det vært stridigheter i forbindelse med IAS 41, som angir hvordan verdsettelsen av levende varelager skal foregå. Det var denne standarden som dannet grunnlaget for det bransjesamarbeidet som oppsto mellom de største børsnoterte oppdrettsselskapene.

- IAS 41 obviously has been the biggest challenge, trying to agree with the auditors what the standard actually means. That was the first issue. Coming to an agreement with them and also using the industry group. We all agreed with the auditors to implement the industry agreed treatment in 2005, sier McDaid.

En sentral del av selskapenes implementeringsprosess har derfor vært å få avklart hva slags praksis som faktisk skulle implementeres i organisasjonene. Dette har vært av særdeles stor betydning for selskapene både for å etablere en ensartet praksis som revisorene kunne stille seg bak, og for å få gjennomslag for sine synspunkter slik at de produserte regnskapstallene gir mening for de som har interesser i bransjen.

Michael Malling sier at de har tilpasset seg resten av oppdrettsnæringen for vurdering av biomasse. De underliggende vurderingsforskjellene oppstår som en konsekvens av at torsk har en annen biologi og en forskjellig slaktevekt enn oppdrettslaks.

Malling vil ikke kommentere selskapets beregningsmodell, men fremhever at det var store utfordringer knyttet til vurdering av biomasse. Codfarmers ASA opplevde å gå fra en verdivurdering **før** børsnotering til en ny verdivurdering **ved** børsnotering, for så å foreta nok en verdivurdering **etter** siste vedtak fra Finansdepartementet. Dette var med på å skape usikkerhet omkring regnskapet.

- Dersom man tenker på kommunikasjon... så er det sånn: først kommer man med en ting og så kommer Finansdepartementet med enda en endring. Da begynner man litt sånn internt og tenke; hva er egentlig riktig? Revisorene er litt usikre... det er diskusjoner frem og tilbake... så kan man jo tenke seg for eksterne brukere, hvordan skal de forstå hva som skjer? Det er ganske vanskelig og omfattende det å vurdere biomasse generelt, og skal man endre prinsipper og endre ordlyder noe... så er det helt klart et problem, forklarer Malling.

Vi hadde på forhånd en forestilling om at også IAS 38 ville medføre store utfordringer for norske oppdrettsselskap. Dette har vist seg å ikke helt være tilfellet, men det hersker likevel bred enighet om at metoden for verdsetting av konsesjoner ikke er gitt.

- The reliability there is extremely difficult...one of the suggestions we've had from one of our resources is to use external advice on the calculation of licence values, but there is no external advice that you can buy who actually knows the answer because there are many variables specific to licences, locations and companies, sier McDaid.

Cermaq ASA har derfor kun benyttet seg av selskapets interne kompetanse for å løse problemene i forbindelse med IAS 38.

- We use internal competence in terms of the local market and, in support of that there's DCF calculations because there should be some kind of connection there, because it should make sense in terms of discounted cash-flow and when you look at IAS 36 for calculating impairment, then there is an interaction between IAS 38 and 36...you're gonna be working on valuations every year, reviewing that kind of value based on what you initially booked. Generally it's not so different under IFRS than it was under the previous Norwegian GAAP, because we had to apply impairment tests pre IFRS. So it's the same process, but in terms of the initial recognition of licence values it's extremely subjective and there is a wide divergence of licence values used in the Norwegian industry, utdyper McDaid.

For Codfarmers ASA er imidlertid situasjonen en helt annen.

- Vi prissetter egentlig ikke våre konsesjoner. Torskenæringen er jo slik at man kan få torskekonsesjoner fra de direktoratene rundt om i Norge i dag. Så dette er ikke et stort

diskusjonstema i torskenæringen ennå, men det kan bli det i fremtiden. Vi har vurdert våre konsesjoner til de oppstartskostnadene vi har hatt i forbindelse med konsesjonssøknadene og noe arbeid i ettertid. Våre konsesjoner er vurdert til 1,4 millioner totalt, mens en laksekonsesjon kanskje vurderes til 10 eller 30 millioner. Så det problemet har vi ikke enda i næringen vår, forteller Malling.

Vi spurte Colin McDaid om hvilke utfordringer som oppsto i forbindelse med kommunikasjon av regnskapsinformasjon og rapporteringsstruktur i forbindelse med IFRS, samt hvordan disse ble håndtert.

- On the communication a big challenge... particularly on issues on IAS 41 - why are you doing it, you know, what is this really telling us about the performance of the business, if the P&L number is a credit does that mean that you're doing better, does a debit mean you're doing worse? In the end both of these issues are not clear...this is something that we've had to explain, we've had to keep an eye on this because in the last two, three years the thing that has generated the biggest P&L movements on IAS 41 has been changes in the inventory, but that's both the absolute total biomass and also the age breakdown to the biomass, svarer McDaid.

Dette førte til at selskapet måtte få full kontroll over hvordan standarden skulle fortolkes og hvorfor følgende av IFRS ble som de ble. Dette var spesielt viktig i forbindelse med offentlige presentasjoner og stands.

Den andre store utfordringen var i forbindelse med Cermaq ASA's oppkjøp av andre selskaper, hvor de måtte kartlegge hvilke nøkkelfaktorer som ville gjøre størst utslag for selskapet, samt hvordan konsekvensene av de justeringer som ble gjort etter IFRS ville fremkomme.

Malling hevder at en av de største utfordringene for Codfarmers ASA var å skaffe til veie nødvendig informasjon.

- Det er en utfordring å få kunnskapen opp internt på et nivå hvor det går an å diskutere med de eksterne som har mer kunnskap, spesielt revisorer og regnskapsførere... i vårt tilfelle... har god kjennskap til IFRS, hvor revisorene ofte er med på å hjelpe oss da de også har en fagavdeling i sin organisasjon som kan støtte opp når jeg støter på problemer, sier han. Malling mener at analytikerne er blitt mer vant til IFRS, ettersom det er standarden for alle børsnoterte selskaper. Noen ganger reises det likevel spørsmål rundt enkelte poster som må

presiseres ytterligere, men Malling hevder at det ikke er noen ytterligere utfordringer knyttet til kommunikasjon.

- ... man må jo huske på at verken analytikere, investorer eller andre eksterne relasjoner til selskapet nødvendigvis er regnskapskyndige og kan alt om IFRS, så da er det ofte slik at man heller sier at IFRS er kanskje en bedre måte å presentere regnskapet på, hvor de får mer omfattende opplysninger i om noteverk etc., bemerker Malling.

Videre sier Malling at den interne kommunikasjonen av regnskapsinformasjonen bærer preg av at den forekommer i to former; Et IFRS regnskap og et regnskap utarbeidet etter NRS. Månedlig rapportering internt i selskapet er basert på NRS regnskaper, for så å bli rekonsolidert til IFRS hvert kvartal.

- Det oppstår ikke for oss store utfordringer med kommunikasjon til styret, fordi at de skjønner ikke forskjellen på IFRS og NRS uansett. Men ettersom tiden går og selskapet etter hvert flytter over til IFRS, så er det ikke sikkert at det ikke blir noen forskjeller i det hele tatt... men det er jo en overgangsfase, sier Malling.

Dette antyder også at den informasjonen som er forskjellig mellom IFRS og NRS ikke er av særlig betydning for beslutningstakere.

Implementering av nye regnskapsstandarder vil i mange tilfeller føre til at organisasjonens informasjonsbehov endrer seg.

- I think the biggest change is that the regulatory risk has become higher because IFRS is changing, along with IFRS accounting there is a more rigid standard of note disclosure and in general reporting whereas under the previous GAAP's everyone basically knew the rules for sure and most of it is simple and didn't change very often, kommenterer McDaid.

For Codfarmers har ikke informasjonsbehovet endret seg vesentlig. De opplever en økt flyt av informasjon mellom selskapet, regnskapsfører og revisor, men presiserer at dette med forbedrede rutiner vil bli en uproblematisk del av rammeverket og gå av seg selv (Malling 25.4.2007).

På spørsmål om hvordan har IFRS påvirket selskapets rutiner med tanke på regnskapstekniske løsninger samt hvilke konsekvenser har dette fått for arbeidsdeling og ansvarliggjøring, svarer McDaid at dette ikke har noen stor betydning, men at det har gjort det nødvendig for selskapet å ha god kommunikasjon med revisorer slik at man får tidlige tilbakemeldinger (McDaid, C.15.3.2007)

McDaid mener også at relevansen til regnskapsinformasjonen under IFRS er bra, spesielt med tanke på finansielle instrumenter, mens beregningen av fair value på biologiske eiendeler har liten verdi for dem. Det samme gjelder for hvordan påliteligheten til regnskapsinformasjonen fremstår, foruten IAS 41. McDaid sier at det i denne forbindelse blir mer vesentlig at man er inneforstått med de begrensningene som ligger i IFRS, sett i forhold til NRS.

Malling sier at arbeidsdelingen i Codfarmers ASA i liten grad er påvirket av IFRS. Dette har en sammenheng med at selskapet, på grunn av sin korte livshistorie, ganske raskt har måttet tilpasse seg IFRS.

- De rutinene som er... ved hver kvartalsavslutning... så må det kontrolleres spesielt med tanke på biomasse. Det er en gjennomgang både med regnskapsfører internt her og med revisor, så det er en ekstra kontroll. Det er vel den rutinen som vi har og det er jo fokus på vurdering av biomasse, men det er det uansett om det IFRS eller NRS, forklarer Malling. Malling oppfatter relevansen til regnskapsinformasjonen i IFRS som god. Han presiserer at temaet omkring vurdering av biomasse har vært kontroversielt, men vil ikke kommentere om den er god eller dårlig.

- Det at man får tydelig biomasse... hvis man tenker kun vurdering av biomasse, så får man jo tydelig frem kostprisen fremdeles. Det står jo i notene hva som er kostprisen din. Så står det hva du har skrevet opp eller ned med, så da kan jo en person som ønsker å vite kostpris lett se det. Han kan se markedsverdien som er i forhold til IFRS og de justeringene som er gjort... og det er jo bra, sier Malling.

Malling har således en annen oppfatning enn McDaid når det gjelder kvaliteten på informasjonen som fremkommer etter IAS 41.

- ... Altså det kommer jo an på hvem som vurderer, man har jo kontrollorgan på den andre siden som sørger for at det er riktig. Dette prinsippet (IFRS) er for å få frem verdiene og for å få mer fokus på å synliggjøre det som er i selskapet, så da vil jeg si at påliteligheten er gått opp, dersom man fører etter de prinsipper som er der. I et regnskap kan man jo alltid prøve å ikke synliggjøre ulike ting, slik at påliteligheten ligger egentlig i organisasjonen og hva slags rutiner de har. Du kan sikkert klare å få et Enron case i dag også, det vet jeg ikke... men det er jo mer fokus på regnskap og synliggjøring av verdier, mener Malling.

Vi spurte også McDaid om han synes regnskapsinformasjonen som fremkommer etter IFRS er forståelig.

- Some of it is understandable... the presentation form is fine... the way it looks is ok I think, but there are some areas where there is a lot of internal inconsistency in IFRS. On the one hand you have the majority of inventory at cost, but yet use fair value in some other areas. You apply fair value measurement techniques to intangible assets but only on external acquisitions not for internally generated assets. Balance sheets now consists of a combination of historic costs and fair values. So logically it doesn't really hang together very well, mener McDaid.

Presentasjonen av resultatoppstillingen opplever McDaid som god ettersom man har mulighet til å fremheve ekstraordinære aspekter i regnskapet. Dette betyr at dersom man har verdier man mener er subjektive eller kontroversielle, kan dette fremheves slik at selskapet kan forklare markedet hva som er relevant.

- There is a risk in the future that changes in IFRS might bring in a more rigid format particularly in the P & L and then there's a bigger risk that we have to present numbers that we can't explain. So I think there are issues with IFRS in terms of internal logic and there is also the current move towards harmonization with US GAAP so there are risks there, that's for sure, sier McDaid.

- Det at man legger rom for en ny formoppstilling i forhold til både resultat og balanse synes jeg er positivt. Vi vurderer om vi faktisk skal forandre litt på resultatoppstillingen for å kunne beskrive tydeligere hvordan f. eks en biomasseutvikling skjer regnskapsmessig. Etter NRS så er det vanskelig for en person som ikke kan regnskap å faktisk se hva bruttofortjeneste er når man selger en fisk slik regnskapsoppstillingen er i dag. Så det er jo bra at man kan forandre noe på resultatoppstillingen og det vurderer vi, istemmer Malling.

McDaid tror at selskapets egne regnskapsprodusenter er i ferd med å tilpasse seg de nye standardene, men at det fremdeles er stor misnøye med myndighetenes fortolkning av IAS 41.

- Probably the initial reaction from our controllers was that this was a lot of work for a little benefit. I think, in most areas though, they see why they are doing it. But there were some strange adjustments under the last GAAP that we used so it's not so different; however IAS 41 is universally viewed as nonsense within the company. I don't think anybody think it's a good idea or really sees the value in doing it – definitely a negative reaction, sier McDaid. Siden IFRS var noe helt nytt hadde man heller ikke muligheten til å få avklart med revisorene hvilken praksis som var gjeldende, fordi også revisorene måtte gjennom en opplæringsperiode. McDaid tror at dette opplevdes som spesielt frustrerende for selskapets regnskapsprodusenter.

I Codfarmers ASA har det hele tiden vært fokus på biomassen.

- Dette har medført at styret har skjønnet at denne balanseposten er usikker, det er store estimater som blir brukt. Det vil si stor grad av estimater som er brukt i forhold til vurdering av biomasse. Det at man har fått fokus på en sånn post som er såpass viktig rundt IFRS har vært veldig positivt, sier Malling.

For Cermaq ASA har implementeringen av IFRS ikke medført fokusering på andre prestasjonsindikatorer enn tidligere. McDaid sier at de rapporterer f. eks EPS før og etter biomassejustering og at det må foretas en rekonsolidering mellom disse to tallene (McDaid, C. 15.3.2007).

4.3.1.3 Håndtering

Vi har sett at en av største utfordringene har vært å få oversikt over de konsekvensene IFRS har for regnskapsinformasjonen, og hvordan dette kan kommuniseres til markedet.

For å være sikker på at regnskapsinformasjonen faktisk reflekterte selskapenes finansielle stilling ble det brukt ekstra ressurser på gjøre markedet oppmerksom på hvilke forutsetninger som ligger til grunn ved beregningene i IFRS, og spesielt med tanke på fair value etter IAS 41.

- We've always had to update the market and say; "this is what this is" and assure them that what this is, is not a cash adjustment, it's not something that affects our underlying earnings measure, sier McDaid.

Når det gjelder forandring i rapporteringsstruktur sier McDaid at dette har fått betydning, i form av forandring i formatet for de ulike kontoene. Under prosessen med å implementere IFRS ble det iverksatt et omfattende prosjekt for å analysere det som ble rapportert internt og eksternt, for å kartlegge eventuelle konsekvenser.

Cermaq ASA har i dag som en del av den månedlige rapporteringen ressurser tilgjengelig, for å kunne analysere hvilke implikasjoner som fremstår som en del av IFRS rapporteringen. Disse rapportene diskuteres så videre med revisorer, slik at de har mulighet til å komme med eventuelle kommentarer til de planlagte rapporteringene.

- This meant that we didn't get to the day before reporting and not yet know which lines we were going to be able to report, sier McDaid.

- I think the key thing was to plan it and to do it early. I think that for internal reporting, the company management and the board, the main focus has been on traditional earnings measurement which has been basically cost and that's not greatly affected by IFRS. There are a couple of areas related to cashflow hedges which has been slightly changed but in the context of the group numbers it was not very big impact, fortsetter han.

Cermaq ASA var ikke nødt til å gjennomføre noen signifikante organisatoriske endringer for å etterkomme kravene som internasjonale regnskapsstandarder stiller.

- We had made changes over a longer period to be ready to be listed and that probably meant recruiting more qualified people and having a bigger accounting function, but it wasn't anything specific to IFRS...there's no IFRS person working solely in this area in the group, forklarer McDaid.

De organisatoriske endringene som har blitt gjennomført i selskapet de senere år tilskrives altså de kravene som en børsnotering stiller, ikke IFRS. Vi registrerer likevel at en børsnotering medførte en utvidelse av regnskapsfunksjonen og rekruttering av flere kompetente medarbeidere. Hvorvidt dette hadde vært nødvendig om selskapet ikke hadde blitt notert på børs, men likevel skulle ha implementert IFRS, forblir et åpent spørsmål.

Malling fremhever ekstra kostnader i forbindelse med regnskap og revisjon, men kan ikke se noen organisatoriske endringer som har blitt gjennomført som en direkte konsekvens av implementeringen.

IFRS har påført selskapene økt arbeidsmengde og stor usikkerhet med hensyn til fortolkning av spesielt IAS 41. Dette har medført økt bruk av ekstern kompetanse og tettere bånd til selskapenes revisorer, noe som igjen har resultert i økte kostnader forbundet med regnskapsrapportering. I tillegg har selskapene sett seg tvunget til å øke kommunikasjonsinnsatsen overfor markedet, for å forklare nærmere de tallene det er knyttet mest usikkerhet til. De fleste selskapene har dessuten valgt å sentralisere regnskapsfunksjonen for å få bedre kontroll med den informasjonen som produseres.

Avslutningsvis kan det nevnes at flere av de børsnoterte selskapene gikk sammen om å etablere et bransjesamarbeid som hadde til hensikt å forene selskapene omkring en felles fortolkning av IAS 41, men dette kommer vi nærmere inn på i kapitlet "Bransjesamarbeid".

4.3.1.4 Svar fra de børsnoterte selskapene i spørreundersøkelsen

Respondentene fra de andre børsnoterte selskapene opplyser oss om, at også de hadde kjennskap til IFRS lenge før de ble tvunget til å implementere standardene. Tidspunkt for når de påbegynte arbeidet varierer imidlertid fra tidlig 2004 til tidlig 2005. Selskapene fikk i denne perioden kjennskap til standardene gjennom revisorer, seminarer og diverse fagtidsskrifter. De oppgir dessuten de lovpålagte kravene til børsnoterte selskap som eneste årsak til at standardene har blitt implementert.

Respondenten fra ett av de andre børsnoterte selskapene svarer at implementeringen ble foretatt samtidig i morsselskap og datterselskap, og at datterselskap var direkte ansvarlig for at de fikk gjennomført denne prosessen. Alle de andre respondentene oppgir morsselskapet som den ansvarlige part og at implementeringen ble tilrettelagt, styrt og gjennomført herfra. Datterselskapenes rolle var her å komme med innspill og dokumentasjon som kunne opplyse prosessen som foregikk i morsselskapet: *"Datterselskaper rapporterer til hovedkvarteret. Hovedkvarteret sørger for opplæring, støtte og kontroll. Hovedkvarteret konsoliderer"*, presiserer Håvard Walde (som ved tidspunkt for implementering jobbet i Pan Fish og som nå jobber for det konsoliderte selskapet Marine Harvest).

Respondentene fra de forskjellige selskapene understreker også at det aldri var aktuelt å bare rekonsolidere fra NRS til IFRS, men at det hele tiden var full implementering av IFRS som sto på agendaen.

Respondentene fra to av selskapene opplyser at de i "mindre grad" benytter seg av ekstern kompetanse ved kvartals- og årsrapportering. Respondenten fra det tredje selskapet hevder derimot å bruke ekstern kompetanse i "stor grad". Når vi ber respondentene presisere hvilken ekstern kompetanse det eventuelt er tale om får vi fra sistnevnte til svar at *"vi har brukt revisor en god del i forbindelse med implementering samt IAS 41"*. De andre beskriver mer utførlig hvordan bruken av revisor har vært: *"Vi sørger for at revisor er ferdig med revisjonen før vi går ut med fjerdekvartalstallene. Vi har dialog med revisor ved større problemstillinger gjennom året og spesielt i forbindelse med fair value beregninger, diverse dokumentasjon og noteopplysningene"*.

På spørsmål om hvordan den eksterne kompetansen angående IFRS oppfattes svarer en respondent "god", mens de andre svarer "tilfredsstillende". Dette forsterker vårt inntrykk av at selskapene i denne fasen hadde et noe ambivalent forhold til sine revisorer.

I spørreundersøkelsen svarte alle de tre respondentene at de møtte utfordringer knyttet til IAS 41. To av de tre selskapene var involvert i bransjegruppen som var i dialog med Kredittilsynet. En respondent uttaler følgende: *"IAS 41 mener jeg villeder mer enn den veileder ettersom resultatene svinger så mye"*.

Når det gjelder hvilke områder som oppfattes som mest utfordrende i forbindelse med IFRS svarer respondentene i spørreundersøkelsen følgende på en skala fra 1 til 5, der 5 er mest utfordrende og 1 er minst utfordrende:

- Under tolkning er snittet 4,3
- Utfordringer mht måling er snittet på 3,67
- For kommunikasjon, er snittet på 3,33
- For bruk og gjennomføring av standardene, er snittet på 3

Dette tyder på at tolkningen av regnskapsstandardene var det området som skapte størst utfordringer med hensyn til IFRS, sammen med måling.

På spørsmål om hvordan verdien på regnskapsinformasjonen etter IFRS oppfattes for aksjonærer, er alle tre selskaper enige om at IFRS gir en bedre informasjon for selskapets aksjonærer enn NRS. Det er også enighet om at IFRS gir bedre regnskapsinformasjon for Oslo Børs.

En respondent mener at IFRS gir bedre finansiell informasjon, mens de andre to mener at NRS gir like god informasjon for interne brukere.

På spørsmål om hvorvidt rapportering etter IFRS har ført til endringer i rapporteringsstruktur, svarer to respondenter at dette i stor grad er tilfellet. De trekker frem elementer som: *"Mer kontroll av rapportering fra HQ. Håndtering av enkelte ekstra problemstillinger på HQ. Mye mer rapportering. Den eneste grunnen til at jeg tror IFRS gir bedre info enn før, er at en rapporterer mye mer enn tidligere"*. Den tredje respondenten mener dette har medført forandringer i mindre grad.

To av respondentene sier at informasjonsbehovet har endret seg i stor grad etter implementering av IFRS, mens en svarer at informasjonsbehovet er forandret i mindre grad. Respondentene sier blant annet: *"Tyngre å jobbe med, større informasjonskrav. Trenger mer informasjon om markedspriser i de ulike vektclasser. Mer kunnskap og kompetanse. Mer info"*

om biomasse er nødvendig. Mer sjekklister i forhold til vurderingsposter, nedskrivning, avsetninger og kontrakter”.

En respondent mener at IFRS i stor grad har hatt konsekvenser for arbeidsdeling og ansvarliggjøring, mens de andre to sier at dette i mindre grad har vært tilfellet. De nevner blant annet følgende faktorer: *”Større krav til morselskapet, ettersom alle IFRS korrigeringer skjer her. Også større krav til døtre som må fremskaffe denne dokumentasjonen. Mer sentralisering i forbindelse med fair value beregninger”.*

På spørsmål om hvorvidt regnskapsinformasjon utarbeidet etter IFRS oppfattes som mer forståelig, skulle respondentene angi en verdi på en skala fra 1 til 5, hvor 1 er ingen forandring og 5 er stor forandring. Respondentene svarte som følger:

- For vurdering av presentasjonsform, var snittet 3,0
- For vurdering av systematisering, var snittet 3,0
- For vurdering av oversiktelighet, var snittet 2,67
- For vurdering av terminologi, var snittet 3,0

Disse resultatene tyder på at forståeligheten til regnskapsinformasjonen ikke har endret seg vesentlig etter overgangen til IFRS.

Vi spurte også respondentene om i hvilken grad de oppfattet endringer med hensyn til objektivitet og pålitelighet ved bruk av IFRS. Der svarte en respondent at han oppfattet IFRS som bedre med hensyn til objektivitet og pålitelighet, en respondent mente at det ikke var noen forandring, mens den tredje respondenten mente at IFRS var dårligere med hensyn til objektivitet og pålitelighet.

På spørsmål om hvorvidt IFRS har medført fokusering på andre prestasjonsindikatorer enn tidligere, svarte respondentene helt forskjellig. En mente at det i stor grad var fokus på andre prestasjonsindikatorer, mens en mente at det var forandring i mindre grad. Den tredje svarte at dette medførte ingen forandring. De forandringer som ble nevnt var: *”Mer fokus på resultat før biomassejustering, biomasse og nøkkeltall før biomassejustering. Fair value for de forskjellige fiskesortene”.*

På spørsmål om det har skjedd endringer i organisatoriske rutiner varierer svarene fra de andre respondentene sterkt fra "ingen forandring" til "stor grad" av forandring. Variasjonene skyldes antakelig at de ulike selskaperes representanter har forskjellige oppfatninger av hva som kan defineres som organisatoriske endringer. Årsaken til denne antagelsen ligger i at når vi ber respondentene presisere hva disse organisatoriske endringene har bestått i, oppgir en økt bruk av revisor samt at "*mye av min tid brukes på dette*" som slike endringer. En annen betrakter "*vurdering av beholdning etter fair value*" som en slik organisatorisk endring. Hvorvidt dette kan betraktes som organisatoriske endringer blir et vurderingsspørsmål, men det synes hevet over enhver tvil at innføringen av internasjonale standarder har medført til dels endrede og mer arbeidskrevende oppgaver for de som er involvert i utarbeidelsen av regnskapsrapporter.

I vårt utvalg av selskaper hadde vi også et spesielt tilfelle i SalMar, som gjennomgikk en børsnoteringsprosess mens vi skrev denne oppgaven og som i den forbindelse implementerte IFRS så sent som i mars dette år. Svarene vi fikk fra selskapets økonomisjef samsvarer i stor grad med informasjonen vi har fått fra de børsnoterte selskapene. Det kan likevel være verdt å merke seg at selskapets manglende kunnskaper om IFRS medførte et behov for eksterne konsulenter, i tillegg til revisorer.

4.3.2 Unoterte selskap

For å få en oversikt over hva slags kunnskap om IFRS som finnes blant de største norske unoterte oppdrettsselskapene, sendte vi ut spørreskjema til ulike selskaper med omsetning over 100 millioner i 2005, basert på opplysninger i Brønnøysundregisteret. Her ønsker vi å studere hvilke kunnskaper som eksisterer blant de unoterte oppdrettsselskapene, samt om de kjenner til de utfordringene som finnes for børsnoterte oppdrettsselskap. Vi ønsker å fremheve deres syn og oppfatninger på fordeler og ulemper med IFRS, samt hva som vil være avgjørende for en eventuell implementering av IFRS som økonomisk modell for regnskapsinformasjon.

Respondentene sier at de har kjennskap til IFRS, men benytter seg ikke av IFRS som en økonomisk modell for produksjon av regnskapsinformasjon. Bakgrunnskunnskapen om IFRS til dette utvalget kommer fra lokale revisorer og tidsskrifter. På spørsmål om kunnskapsnivået generelt i organisasjonen, er det gjennomgående middels eller svakt. Når det gjelder fordeler

og ulemper knyttet til IFRS, er det store avvik mellom de ulike respondentene. Et selskap mener at en fordel med IFRS er fokus på virkelige verdier, mens en annen respondent mener IFRS gir et galt bilde av verdiene i selskapet. På spørsmål om det kan bli aktuelt å implementere IFRS i fremtiden, er det individuelle avvik mellom respondentene. Tendensen er likevel at implementering av IFRS kun er aktuelt dersom det skulle bli lovpålagt.

4.4 Bransjesamarbeid

Utfordringene som IFRS (i særdeleshet IAS 41) medførte, skapte i oppdrettsnæringen et behov for å komme frem til felles løsninger på disse problemene, og å stå samlet bak disse i dialog med myndighetene. I denne sammenhengen tok Nutreco (da en del av Pan Fish) initiativ til et samarbeid mellom de selskapene som enten allerede var notert, eller skulle noteres på børs.

4.4.1 Formål og virkeområde

Denne bransjeorganiseringsen hadde ikke til hensikt å forene selskapene i noen form for samarbeid i forhold til den daglige driften av selskapene, men hadde derimot utelukkende som formål å samle dem omkring en felles fortolkning av IFRS, for således å skape en felles front mot myndighetene dersom disse skulle ha andre oppfatninger. En av respondentene sier det på denne måten: *"De største oppdrettselskapene som rapporterte etter IFRS kom sammen for å finne en felles fortolkning av IAS 41 for å sikre konsistens i rapporteringen"*.

- We have an industry group that dealt with IAS 41... given the special nature of the impact of IAS 41, I think there was a clear recognition that it's a very special case, and therefore we needed to lobby effectively for our own interpretation, sier Cermaq ASA's Colin McDaid.

Bransjegruppens primære målsetning var altså å utarbeide løsninger på fortolkningsspørsmålene omkring IAS 41 som samtlige børsnoterte selskaper kunne akseptere. Dernest var oppgaven å bedrive organisert lobbyvirksomhet overfor de rette myndigheter for å få gjennomslag for sine synspunkter og løsningsforslag. For å få dette til var det nødvendig å involvere både kontrollere og sentrale medlemmer av ledelsen i organiseringsprosessen.

- We organized an industry group to involve management and controllers from the bigger companies, we met every two or three months during the transition period, forteller McDaid.

Controllerne (som skulle jobbe med den daglige utførelsen av IAS 41) kom med sine innspill og meninger i forhold til hvordan standarden burde håndteres. Disse ble formidlet videre til ledelsen som samlet og strukturerte synspunktene, for så å fremme disse i bransjegruppen. Det hersker en viss uenighet blant medlemmene om når samarbeidet faktisk begynte å ta form, men tidlig 2004 synes å være det mest forenlige tidspunktet. På dette tidlige stadiet hadde ikke Kredittilsynet involvert seg i prosessen, men kom inn på et senere tidspunkt som en reaksjon på bransjens praktisering av IAS 41. Bransjesamarbeidet resulterte i et notat kalt "Accounting measurement of farmed fish under IFRS", og det var dette notatet selskapene baserte sin praktisering av IAS 41 på. Kredittilsynet fant imidlertid grunn til å bestride denne praktiseringen, noe som kulminerte med vedtaket av 3. februar 2006.

På spørsmål om hvorfor kun de børsnoterte selskapene var involvert svarer McDaid:

- IFRS applied to listed companies first... that's why the listed companies were interested... first... in organizing. For me it felt a bit odd that we were trying to create a standard interpretation of IFRS which affected only about 35 % of the Norwegian industry. It would be better if we had had a better coverage of the Norwegian industry... on such an important area, but I think it would have been very difficult for us to organize the whole industry.

McDaid synes også at FHL (Fiskeri- og havbruksnæringens landsforening) burde vært mer involvert.

- Ja, jeg synes de kunne vært mer involvert. Jeg tror at tidligere i prosessen så hadde vi en del problemer for de selskaper som er på børsen... så jeg tror derfor at vi prøvde å gjøre det selv. Men i ettertids klokket, kunne det vært nyttig å tenke litt bredere, og fordi jeg tror det er mange i FHL som burde ha håndtert dette, sier han.

Når vi konfronterer Knut A. Hjelt i FHL med dette svarer han at *"IFRS omhandler kun børsnoterte selskaper. Når dette var oppe så ble ikke saken tatt opp av organisasjonen. Bakgrunnen for dette var at det i medlemsmassen er få selskap som er børsnoterte, en valgte derfor å ikke bruke organisasjonen i denne spørsmålsstillingen. I stedet har (så vidt jeg vet) de enkelte selskapene satt dette på sakskartet og gitt sine innspill direkte inn til Finansdepartementet i denne saken"*. Denne uttalelsen indikerer at FHL's kunnskaper om problematikken og saksgangen er temmelig begrensede. Utfordringene knyttet til IAS 41 må etter dette sies å ha vært et anliggende utelukkende for de børsnoterte selskapene og ikke for næringen som helhet.

Motparten til bransjeorganisasjonen har i all hovedsak vært Kredittilsynet. De børsnoterte selskapenes synspunkter har blitt fremmet i fellesskap gjennom dette samarbeidet helt siden Kredittilsynet påla selskapene å endre sin fremtidige regnskapspraksis, samt å omarbeide regnskapstallene for 2005 slik at de ble i tråd med hva Kredittilsynet oppfatter som korrekt tolkning av IAS 41.

Finansdepartementet hadde en vesentlig lengre prosess og satt i det lengste på gjerdet for å avvente utfallet av disputten mellom bransjen og Kredittilsynet. I løpet av denne tiden har Departementet også fått muligheten til å sette seg bedre inn i de foreliggende problemstillinger.

- I think that Finansdepartementet had another year (almost) to come to a view on the issues so I think understanding levels improved in that time, sier McDaid.

Industrigruppen så tidlig at spesielt IAS 41 kom til å skape usikkerhet og konflikt både i forhold til selskapenes egen praktisering, og til myndighetenes håndheving. De valgte derfor å innlede samtaler med det internasjonale fortolkningsorganet IFRIC.

- We did have an opportunity to give our opinion to standardsetters...we had a meeting with IFRIC...we had some sympathy from senior figures in European auditing...in the end we weren't able to convince auditors in Oslo although we had a near agreement up to a point in the process. We weren't able to convince Kredittilsynet about our opinion and it was frustrating that, what Kredittilsynet eventually required us to do was not what the government eventually suggested we do...we also felt that there was little understanding from the regulators of the underlying economics of the business, forteller McDaid.

Proessen med IFRIC startet imidlertid på et tidligere tidspunkt. Vi får opplyst at det var industrigruppen selv som tok kontakt med IFRIC.

- Ja det var det... ett av oppdrettselskapene hadde KPMG som revisor og en av deres partnere sitter i IFRIC så ut ifra det... ja, KPMG snakket med han og avtalte med han å lage en presentasjon som viste problemstillingen... det var i 2004 så det er lenge siden, men det som ble sagt av IFRIC i denne sammenheng, var at det var ingen mulighet for å si til oss [at de var enige med oss] så... på tross av dette fikk vi nokså positiv tilbakemelding fra medlemmet vi snakket med, beretter McDaid.

Årsaken til at IFRIC ble involvert på et så tidlig tidspunkt, og ikke norske myndigheter, kommer fram av klagevedtaket til Finansdepartementet. Her gjengis saksgangen og argumenteringen mot Kredittilsynets ståsted. I klagen fra selskapene blir det nemlig hevdet at Kredittilsynet ikke har myndighet til å avgjøre slike fortolknings spørsmål.

På det omtalte møtet kunne altså ikke IFRIC komme med noen forsikringer om uforbeholden støtte til de tolkninger som fremkom av bransjenotatet. Selskapene fikk likevel sympati for den usikkerheten de opplevde i forhold til formuleringen i IAS (41: 21) som omhandlet future biological transformation.

- Det virket som at de ikke kunne forplikte seg ut fra dette møtet og vi synes i ettertid at de har tatt hensyn til en del av det vi har sagt, men ikke alt (for eksempel IAS 41)... det er den linje som sier at det er ulovlig å ta hensyn til future biological transformation, men i fjor fikk IFRIC endelig bekreftet at de skal endre disse delene av standarden så det er faktisk en nokså god påvirkning, fordi det er bedre om de endrer den setning... det er fremdeles vanskelig fordi jeg tror at den påliteligheten/setningen bør være sterkere egentlig, men vi får en ny sjanse til å se senere, sier McDaid.

For å redusere usikkerheten tilknyttet behandlingen av future biological transformation anbefalte IFRIC på et møte i London (januar 2007): *"To remove the phrase additional biological transformation and make clear that entities should measure fair value with reference to the most relevant market...by doing so, divergence in the application of additional biological transformation could be reduced"* (www.iasb.org).

Dette viser at det organiserte bransjesamarbeidet ikke har vært uten gjennomslagskraft, og at en forening av ressurser og kontakter kan være fruktbart dersom en ønsker å bedrive lobbyvirksomhet overfor regulerende myndigheter.

Codfarmers ASA har ikke vært en del av dette bransjesamarbeidet, og har heller ikke vært i samhandlinger med andre organisasjoner med hensyn til utfordringene med IFRS. Mallings oppgir senere tidspunkt for børsnotering samt det faktum at selskapet driver med torskeoppdrett som hovedårsakene til dette.

- Vi diskuterer vel bare med oss selv. Vi har jo ikke diskutert med laksenæringen, men vi har jo sett på hvordan de utformer sine vurderinger. Så der har vi jo brukt den kunnskap som ligger rundt laksenæringen for å tilpasse våre vurderingsprinsipper, sier han.

Han mener dessuten at Codfarmers ASA som det eneste børsnoterte torskeoppdrettsselskap, er med på sette standarden for hvordan IFRS blir tilpasset de spesielle utfordringene som denne typen selskap står ovenfor.

Økonomisjefen hos SalMar mener det ville vært svært interessant for selskapet å delta i dette samarbeidet for å *"få fremlagt vårt syn på løsninger og være en del av prosessen samt at det*

er interessant og faglig utviklende”, men at det ikke var aktuelt på det tidspunkt samarbeidet ble etablert. Respondenten fra Marine Farms hadde helst sett at selskapet hadde fått muligheten til å delta i liknende diskusjoner omkring andre fiskeslag.

4.4.2 Organisering

Av de børsnoterte selskapene vi har vært i kontakt med var det tre som ikke deltok i bransjesamarbeidet: Austevoll Seafoods ASA, Codfarmers ASA og Marine Farms ASA. Når det gjelder de to sistnevnte skyldes dette primært at disse selskapene ikke ble notert på børs før i 2006, og at det på dette tidspunkt ikke var aktuelt for dem å entre industrigruppen. De fikk heller ingen forespørsler om å delta. Ellers har det skjedd endringer i næringens eierstruktur siden industrigruppen ble etablert. En betydelig konsolideringsprosess har ført til at flere av de selskapene som i utgangspunktet gikk inn i samarbeidet enten har konsolidert og skiftet navn, eller blitt kjøpt opp av andre.

Industrigruppen benyttet seg ikke av eksterne organisatorer.

- There's no one we were really using in terms of organizing. Nutreco actually were the first company; together with three four other listed companies, or potentially listed companies...and requested that we do something together on it. There was no other...Union or anything like that, forteller McDaid.

Koordineringen av samarbeidet var således basert på mer uformelle former for kommunikasjon og samhandling, utløst av de enkelte medlemmenes behov for samtaler.

I følge Colin McDaid var samarbeidet basert både på telefonkonferanser og fysisk møtevirksomhet. De fleste av disse møtene ble organisert per e-post. På grunn av gruppens relativt beskjedne størrelse så ingen av deltakerne behov for å definere særskilte ansvarsområder.

Kommunikasjonen i nettverket foregikk altså per e-post og via telefon. Dersom noen av medlemmene hadde behov for å drøfte spesifikke problemstillinger med resten av gruppen, ble som regel den første kontakten etablert per e-post der de konkrete detaljene for videre møtevirksomhet ble avtalt. Når enighet mellom medlemmene ble oppnådd var neste steg å avgjøre hvorvidt de skulle møtes til avtalt sted, eller om telefonkonferanse var tilstrekkelig for å diskutere foreliggende problemstillinger. Ettersom fysiske møter vanligvis krever både tid og ressurser ble telefonkonferanser den mest vanlige formen for kommunikasjon. Ett av

medlemmene sier: *"det var stort sett telefonomøter...2-3 møter i Oslo etter at jeg kom inn i samarbeidet"*. På disse møtene ble det i første omgang diskutert hvordan selskapene seg i mellom kunne komme fram til en fornuftig og forenlig måte å behandle IAS 41 på. Etter hvert som selskapene ble enige om tolkning og operasjonalisering, kom selve standarden mer i skyggen av prosessen rundt Kredittilsynets pålegg om å endre regnskapspraksis på dette området. Da ble det heller et spørsmål om hvordan Kredittilsynet kunne overbevises om at bransjens fortolkning av standarden var den mest logiske og hensiktsmessige. Til slutt ble svarene på Kredittilsynets forespørsler og vedtak overlatt til advokat som representerte alle selskapene samlet.

- One academic helped us in the project and through the meetings. We used a lawyer to represent the group once Kredittilsynet and the government became involved, sier McDaid.

For øvrig ble det utarbeidet referat etter hvert møte. I disse arbeidsnotatene ble de viktigste konklusjonene oppsummert. Ansvar for utarbeidelsen gikk på rundgang mellom medlemmene av samarbeidsgruppen. Når det gjelder bransjenotatet "Accounting measurement of farmed fish under IFRS", så ble dette ført i pennen av Erlend Kvaal (dr oecon og førsteamanuensis ved Handelshøyskolen BI). Vi ser altså at spesiell kompetanse ble innhentet når dette ble ansett som nødvendig.

Samarbeidet gikk gjennom flere stadier og møtevirksomheten bar preg av dette. Et av medlemmene sier at *"vi møttes to til ti ganger i året (inklusive telefonomøter) avhengig av hvor vi var i prosessen"*. Et annet medlem stadfester at møtevirksomheten varierte: *"Vi hadde av og til ukentlige telefonkonferanser, spesielt etter mottagelse av brev fra Kredittilsynet"*.

Vi spurte McDaid om de pleide å besøke hverandres virksomheter, observerte hverandres praksis eller om de hadde noen andre former for erfaringsutveksling. Til dette svarer han at det gjennom diskusjonene kom tydelig frem at selskapenes forretninger og regnskapsmetoder var så vidt like at de ikke anså slik aktivitet for å være nødvendig.

- We all had very similar businesses and methods of accounting as became apparent through discussion, sier han.

Industrigruppen synes å ha gitt uttelling for de involverte selskapene, til tross for at Finansdepartementets vedtak ikke ble helt som de hadde håpet på. Et av medlemmene sier at *"samarbeidet var veldig nyttig, men vi fikk ikke akkurat fullt gjennomslag for vårt syn (for å si det mildt)"*. Et annet medlem mener at *"vi nådde målet, men det var svært tidkrevende,*

antakelig fordi vi inngikk dialog med Kredittilsynet og Finansdepartementet... som naturlig nok fører til en viss grad av byråkratiske prosesser". Alternativet til en slik dialog ville vel ha vært å bare godta de pålegg som Kredittilsynet påla, uten kamp.

Samarbeidet oppfattes uansett ikke som verdifullt bare i forhold til lobbyvirksomheten overfor regulerende myndigheter. McDaid fremhever også den betydningen det hadde for å heve kompetansen til de involverte.

- IFRS is new, changing, complicated and in areas is not fully understood by accountants or auditors. The project group gave us all an opportunity to look at IFRS impacts in detail and compare the solutions in IAS41 to other standards, utdyper han.

McDaid mener den demokratiske prosessen var god i den forstand at alles synspunkter ble vurdert, og at ingen av selskapene var i posisjon til å utøve urettmessig innflytelse på de andre. Han tror dette var tilfellet fordi at alle medlemmene syntes å akseptere resultatet av samarbeidet.

- The discussions were very open but were based on a common understanding of the real risks in fish farming... to me it was not so surprising that there was agreement on suggested treatments, forklarer han.

Til slutt lar vi respondentene få utløp for sine meninger om hva som kunne vært gjort annerledes. En respondent uttrykker sin misnøye med Kredittilsynets opptreden i saken: *"Kredittilsynet burde ha vært i dialog med oss før de angrep oss offentlig. Da hadde det vært lettere å komme fram til en minnelig løsning".* En annen er ikke fornøyd med den lange tiden det har tatt å få en avgjørelse: *"Personlig ville jeg kanskje ha valgt å kjøre prosessen raskere og med mindre demokrati. Dette ville ha vært mindre ressurskrevende. Samtidig har vi oppnådd det vi hele tiden ønsket: konsistens i bransjen med hensyn til applikasjon av en sentral standard".* Siste kommentar støtter for øvrig McDaid's påstand om at samarbeidsprosessene var demokratiske.

4.4.3 I dialog med regulerende myndigheter

Diskusjonen mellom myndigheter og sentrale oppdrettsselskap har pågått helt siden advokatfirmaet Wiersholm, Mellbye og Bech på vegne av selskapene Pan Fish ASA (nå Marine Harvest), Fjord Seafood ASA (nå fusjonert inn i Marine Harvest) og Lerøy Seafood Group ASA påklaget vedtak fattet av Kredittilsynet 3.februar 2006. Vedtaket påla selskapene

å endre sin fremtidige regnskapspraksis fra og med del årsrapporten for fjerde kvartal 2005 og årsregnskapet for 2005. Dessuten ble selskapene pålagt å omarbeide sammenligningstall for tidligere regnskapsperioder tilsvarende. Noen endringer/presiseringer ble gjort i vedtak 23.mars 2006. Ettersom Kredittilsynet ga sine pålegg om endring av fremtidig regnskapspraksis oppsettende virkning på visse vilkår, hadde selskapene vurdert oppdrettslaks ut fra tolkningene som fremkommer i deres eget bransjenotat. Cermaq ASA har vært en del av et samarbeid med de påklagende selskapene helt fra begynnelsen og har derfor vært betydelig involvert, også i dialogen med norske myndigheter.

4.4.3.1 Bransjenotat

De oppdrettsselskapene som sto bak klagen, henviser til sin tolkning av IAS 41 etter bransjenotat "Accounting measurement of farmed fish under IFRS" fra mai 2004 og notatet "The limits of reliable fair value measurement in fish farming". Prinsippet er oppsummert i bransjenotatet pkt. 10:

"Fish farming is an agricultural activity to be accounted for under IAS 41. Live fish should be recognised in the balance sheet as a biological asset and measured in accordance with the measurement provisions of the standard.

This memo takes the view that:

- *Mature live fish should be measured with a basis in the observed price of slaughtered fish, which is an application of IAS 41.18 letter b. Adjustment should be made for logistical, processing and selling costs, and for the risk of price variations until the fish arrives at the market.*
- *Immature small-sized live fish should not be measured by the market price of small-sized slaughtered fish. Because of the difficulties in assessing a reliable fair value measure for this segment of the fish population, it should be measured at cost. This is an application of the exemption from fair value measurement in paragraph 30.*
- *Purchased smolt should not be measured at the producer's own cost of conversion. These are applications of the rule of cost as approximation for fair value in paragraph 24"*
(Finansdepartementets klagevedtak 20.12.2006).

4.4.3.2 Kredittilsynets stilling

Følgende sitat er hentet fra Kredittilsynets konklusjon:

”Slaktet laks som omsettes som hel, sløyet fisk, er i regnskapsmessig forstand å anse som en tilsvarende eiendel som levende laks i henhold til IAS 41 Landbruk, punkt 18 bokstav b. Dette gjelder også for såkalt umoden oppdrettslaks. I fravær av observerbare priser i et aktivt marked for levende oppdrettslaks, skal virkelig verdi av levende oppdrettslaks fastsettes med utgangspunkt i observerbare priser i et aktivt marked for den tilsvarende gruppen av slaktet laks (IAS 41.15 og IAS.18b). Den alternative metoden med å estimere virkelig verdi som nåverdien av fremtidige netto kontantstrømmer, jf. IAS 41.20, skal ikke benyttes såfremt det eksisterer markedsbestemte priser eller verdier som nevnt i IAS 41.17 og 41.18.”

Videre konkluderer Kredittilsynet med at det eksisterer aktive markeder for omsetning av slaktet laks i overensstemmelse med kravene i IAS 41.8. Hvilke størrelser av slaktet laks det normalt eksisterer villige kjøpere til, vil variere fra marked til marked.

Kredittilsynet sier deretter: *”Biologiske eiendeler skal i henhold til IAS 41.9 vurderes til virkelig verdi basert på dens aktuelle tilpasning og tilstand, herunder den vekt og kvalitet den har på balansedagen. Den observerbare markedsprisen for den tilsvarende slaktede laksen bør justeres dersom det for eksempel eksisterer kvalitetsforskjeller etter IAS 41.18b”.*

(klagevedtak 20.12.2006).

Når det gjelder verdsetting av smolt sier Kredittilsynet at *”i markeder hvor det eksisterer siste transaksjonspriser av levende smolt som tilfredsstiller kriteriene i IAS 41.18b, skal smolten innregnes til en virkelig verdi fastsatt på basis av disse transaksjonsprisene... hensyntatt transportutgifter og andre utgifter for å få smolten til markedet, fratrukket omsetningsutgiftene.*

4.4.3.3 Oppdrettsselskapenes argumentasjon

Bransjen var imidlertid skeptisk til Kredittilsynets funksjon i denne saken og sentrale aktører innen næringen mente, at myndighetene ikke hadde de nødvendige forutsetningene for å kunne avgjøre hvilke løsninger som var de beste. Spesielt ble det uttrykt misnøye med Kredittilsynets manglende forståelse for hva som faktisk er næringens underliggende økonomiske verdidrivere og hvordan disse bør gjenspeiles i regnskapet.

- In February 2006 the industry appealed to the Ministry and eventually lost the argument. It was disappointing because throughout the process we had dealt with the issues as an industry, working together since 2003. In the end the solution we had to apply had been developed by outsiders (Kredittilsynet) who we felt were not well placed to make the decisions ahead of industry players, sier McDaid.

I forkant av vedtakene og i forbindelse med forberedelser av klagesaken, har det tidvis vært omfattende korrespondanse mellom Kredittilsynet og selskapene. Tilsynet har i brev form kommet med forespørsler om informasjon, foreløpige vurderinger og forhåndsvarsler om vedtak. Disse brevene har blitt løpende besvart av de påklagende selskapene. Prosessen har hatt en politisk karakter der selskapene har mobilisert gjennomslagskraft gjennom å etablere et bransjesamarbeid. De har i fellesskap også bestridt Kredittilsynets myndighet og kompetanse til å avgjøre slike spørsmål. Dette kommer til uttrykk i klagebrevet 23.februar 2006, der selskapene hevder at Kredittilsynet som medlem av CESR må etterleve den standarden som dette organet har utstedt og dermed også avstå fra å gi uttalelser i generelle tolkningsspørsmål. I det samme brevet påpeker klagerne videre at *”som en konsekvens av ønsket om lik praktisering på tvers av landegrenser er der som kjent oppnevnt et eget tolkningsorgan, IFRIC, under IASB. Dette organets rolle er dels å avgi tolkningsuttalelser for så vidt gjelder nyidentifiserte spørsmål som ikke spesifikt er løst i IFRS, dels å avgi tolkningsuttalelser der ulike nasjonale myndigheter tolker IFRS ulikt eller hvor det er sannsynlig at slik divergerende fortolkning kan oppstå”* (klagevedtak, 2006: 7).

Klagerne viser dessuten til at inngripende tiltak ikke skal iverksettes med mindre det er snakk om ”material misstatements” i regnskapsrapporteringen. Påklagende selskaper mener bransjens praksis har vært i tråd med IAS 41 og beklager samtidig Kredittilsynets manglende forståelse for bransjens særegne karakteristika og utfordringer.

- This issue was (I think) KT’s first big IFRS case so it was a little bit disappointing that they weren’t more creative and they didn’t have a better process to understand the industry economics and what the industry was trying to do. Having taken the time and trouble to organise a common industry response, not to have good input from Kredittilsynet was a bit disappointing, sier McDaid.

Kredittilsynet avviser imidlertid disse påstandene med at vedtaket er for håndhevelse å regne, ikke fortolkning av standarden.

Det er interessant å merke seg at bransjen i klagebrevene søker støtte i internasjonale organer og formuleringer i sin argumentasjon. Forståelsen har imidlertid vært begrenset, også fra internasjonalt hold.

Oppdrettsselskapene mener også at bransjens modell for regnskapsføring av levende fisk er innenfor de generelle kravene i IAS 41. De anser heller ikke slaktet umoden fisk som en tilsvarende eiendel til levende umoden fisk i betydningen IAS 41.18, og argumenterer med at hvorvidt to produkter er tilsvarende i IAS 41's forstand ikke er et spørsmål om likhet i ytre fysisk forstand, men et spørsmål om produktene er kommersielt tilstrekkelig like til at man ut fra observerte markedspriser for det ene produktet kan trekke fornuftige slutninger om det andre produktets verdi (klagevedtak 20.12.2006).

Oppdrettsselskapene mener at Kredittilsynet tilsynelatende ikke legger noe skille mellom umoden og moden laks. Det opplyser at laks som er slaktemoden forventer å ha en gjennomsnittsvekt på 5,0 kg rund vekt. Etersom tilveksten i en mærd med fisk er tilnærmet normalfordelt, vil det hele tiden eksistere småfisk som ikke har klart å vokse tilstrekkelig. Oppdrettsselskapene sier at denne fisken som økonomisk ressurs er helt annerledes enn liten levende småfisk som har lang gjenstående veksttid før slakting (klagevedtak 20.12.2006). De prisene som oppnås ved salg av småfisk vil i mange tilfeller ikke gi kostnadsdekning for produsentene og har heller ikke preg av priser som på lang sikt gir likevekt. Oppdrettsselskapene fremhever ovenfor Kredittilsynet at anvendelsen av disse prisene i regnskapene ville medføre regnskapsmessige tap der det økonomisk sett foregår en kontinuerlig verdiskapning (klagevedtak 20.12.2006). Videre sier de i sin klage at det ikke foreligger noe aktivt marked for liten slaktet fisk, og dermed vil ikke denne markedsprisen være representativ for den prisen oppdretterne kunne fått ved slakting av den umodne fisken. Bruken av FHL- prisen som en indeks er til dels uegnet og oppdrettsselskapene sier at denne prisen for små fisk er for marginal til å kunne brukes som en mulig likvidasjonsverdi for de store beholdningene av små fisk.

Et annet argument mot regnskapsføring etter Kredittilsynets vedtak er at det vil frembringe et regnskapsmessig resultat som er i strid med formålet til IAS 41. Dette fordi at balanseverdien til umoden fisk (veksttid i mærd mellom ca. åtte til tolv måneder), målt til virkelig verdi i samsvar med Kredittilsynet vedtak, vil være lavere enn kost. De uttaler følgende:

”Regnskapsmessig vil dette forekomme som en nedskrivning. Vurderingen av den levende fisken til FHL- priser innebærer derfor i et intervall at det som for oppdretteren ansees som en verdiskapning vises i resultatet som et tap.”

Når det gjelder verdsettingen av smolt, hevder oppdrettsselskapene at denne ikke kan vurderes etter IAS 41.18a:

”Utenom de smoltprodusenter som er spesialisert på eksterne leveranser, er et ingen aktører i laksemarkedet som har godt innsyn i prisfastsettelsen på smolt. Sporadiske observasjoner av omsetning av et ikke homogent produkt, er et klart upålitelig grunnlag for verdimåling. Den som kjøper smolt, måler denne til anskaffelseskost. Dette er den verdien som i fagterminologien kalles inngangsverdi, eller entry value. Den verdien som omtales i IAS 41 er en såkalt utgangsverdi, eller exit value. Anskaffelseskost for kjøperen vil normalt være betydelig høyere enn ”virkelig verdi med fradrag for estimerte omsetningsutgifter”, som er det som selgeren ville sitte igjen med ved salg. Smoltkjøperen vil kunne observere sin egen anskaffelseskost, men kan vanligvis ikke observere selgerens utgangsverdi.”

4.4.3.4 Kredittilsynets uttalelser i klagesaken

Kredittilsynet fastholder i sin vurdering at klagernes måling av oppdrettslaks ikke er i samsvar med IAS 41. Tilsynet viser særskilt til at det regnskapsfaglige ekspertutvalget er enig med Kredittilsynets vurderinger.

Kredittilsynet uttaler:

- *”Der er etter IAS 41 en presumpsjon om at virkelig verdi kan måles pålitelig for biologiske eiendeler, jf IAS 41.30. Bruk av historisk kost som målemetode er en unntaksbestemmelse som bare kan benyttes der visse kriterier er oppfylt.*
- *Etter Kredittilsynets vurdering er slaktet oppdrettslaks på under 4 kg, i regnskapsmessig forstand, å anse som en tilsvarende eiendel som levende oppdrettslaks på under 4 kg. Det fremgår av vedtaket at for vektklasser hvor det finnes et aktivt marked for hel, sløyet oppdrettslaks, så skal denne observerbare prisen anvendes som grunnlag for å fastsette den virkelige verdien av levende oppdrettslaks.*
- *I vedtaket fastsettes det ikke vektgrense for hvor det eksisterer aktive markeder for hel, sløyet oppdrettslaks. Kredittilsynet har observert transaksjonspriser på oppdrettslaks i vektklassen 1-2 kg og antar at dette er iverksatt av villige selgere”.*

Som en kommentar til oppdrettsselskapenes påstand om å ikke få prisdekning for de kostnadene som eksisterer ved slakting av småfisk skriver Kredittilsynet at *”i kommentaren til forhåndvarselet ble det anført at anvendelsen av disse prisene vil medføre regnskapsmessig tap. Klagernes konsekvensutredning som følger av kommentarene til forhåndvarselet, synes å basere seg på at man benytter observerte priser for omsetningen av slaktet laks til å verdsette laksen fra og med 1-2 kg levende vekt. For øvrig synes det som om at slaktekostnaden per kg for laks på 1-2 kg (11 kroner) var over dobbelt så høy som slaktekostnaden per kilo laks på 2-3 kg. En forutsetning her var at tilgjengelig spesialutstyr for å muliggjøre maskinell slakting av fisk under 2-3 kg, ikke ble benyttet.*

Kredittilsynet mener i spørsmålet om vurdering av smolt til virkelig verdi, at det under IAS 41.8 synes klart at alle kriteriene for et aktivt marked ikke behøver å være oppfylt for at observerte transaksjonspriser på smolt kan og skal benyttes til å innregne smolt til virkelig verdi. Det sentrale er *”den siste transaksjonsprisen”*.

Kommentaren til Kredittilsynets rolle/kompetanse og forholdet til CESR standarden er som følger: *”Kredittilsynet anser det som klart at vedtaket ligger vel innenfor det som kan betegnes som en naturlig håndhevelse av IAS 41. Vedtaket medfører ingen fortolkning av standarden. Kredittilsynet kan ikke se at tilsynssamarbeidet i CESR eller regnskapstilsyn/kontrollordninger i andre land er vektige rettskildefaktorer ved forståelsen av verdipapirhandeloven §12-1 tredje ledd, jf. Forskrift av 13. oktober 2005 nr. 1198 og relevante forarbeider.*

4.4.3.5 Finansdepartementets vurdering

Når det gjelder Kredittilsynets formening om at den observerte transaksjonspriser på smålaks skyldes transaksjoner iverksatt av villige selgere, er Finansdepartementet ikke enig i denne fremstillingen. Dette fordi at denne smålaksen er biprodukt fra slakt av modne mærd, i den forstand at målet med produksjonen er større laks, eller et resultat av nødslakt (klagevedtak 20.12.2006). Departementet har ut fra dette kommet til at det ikke er tilstrekkelig grunnlag for et krav om å benytte markedspriser på laks av tilsvarende størrelse.

Departementet legger til grunn at markedsprisene på slaktet laks ville være sentrale i et tenkt marked for umoden fisk, og at det ville være en direkte sammenheng mellom prisendringene i

disse markedene. Dette er etter departementets vurdering tilstrekkelig til å oppfylle kriteriet om "tilsvarende eiendel" etter IAS 41.18b. Departementet mener også at det i spørsmålet om vurdering av smolt eksisterer usikkerhet om hvorvidt "den siste transaksjonsprisen" er i tråd med IAS 41.18a og sammenligner dette med planting av frø. Nyplantet før skal ikke vurderes til virkelig verdi som biologisk eiendel etter IAS 41. Dette gjelder uavhengig om det finnes et aktivt marked for omsetning av frø. Samme resonnement kan være mest relevant også for smolt, slik at smolt ved utsetting skal vurderes til anskaffelseskost (klagevedtak 20.12.2006)

4.4.3.6 Finansdepartementets vedtak

"Slaktet oppdrettslaks som omsettes som hel, sløyet fisk er å anse som en tilsvarende eiendel som levende oppdrettslaks i henhold til IAS 41 Landbruk, punkt 18 bokstav b (IAS 41.18b) Dette gjelder også for levende, umoden oppdrettslaks, jf. Likevel siste strekpunkt nedenfor. Det eksisterer aktive markeder for omsetning av slaktet oppdrettslaks som oppfyller kravene i IAS 41.8. Virkelig verdi av umoden, levende oppdrettslaks skal derfor fastsettes med utgangspunkt i observerbare priser på slaktet oppdrettslaks i disse markeder."

Videre vedtar Finansdepartementet at den observerte prisen skal justeres for å gjenspeile forskjeller mellom denne prisen og den hypotetiske prisen som ville dannet seg dersom det eksisterte et aktivt marked for levende umoden oppdrettslaks. De sier at: *"Slike justeringer skal være i samsvar med de vurderinger markedsaktører antas å foreta for å komme frem til prisen som levende, umoden oppdrettslaks ville blitt omsatt for i en armlengdes transaksjon (IAS 41.8) gitt oppdrettslaksens plassering og tilstand (IAS 41.9). Transportutgifter og andre utgifter for å få eiendelen til markedet skal trekkes fra markedspriser for å oppnå virkelig verdi (IAS 41.9)".*

Departementet tar ikke stilling til om smolt og smålaks som nylig er utsatt i sjø er å anse som en tilsvarende eiendel som levende oppdrettslaks i henhold til IAS 41.18.b. For sådan måtte klagen vurderes på nytt under hensyn til vedtaket for øvrig, og om eventuelt når virkelig verdi kan fastsettes etter IAS 41.18b, 41.20 eller 41.24.

4.4.4 Utsikter

I og med at industrigruppens primære formål var å komme til enighet om en felles fortolkning av IAS 41, kan det være nærliggende å tro at samarbeidet er avsluttet ettersom

Finansdepartementet har fattet sitt endelige vedtak i saken. Det virker imidlertid som om samarbeidet har gitt deltakerne mersmak og at fremtidige drøftinger omkring andre temaer kan være aktuelt.

- I think in the future there will be changes to that standard and other standards and I think that the experience from working with the other companies was good. We generally agreed on what we were trying to do and I think that we will probably want to do that again in the future in relation to other issues, forteller McDaid.

Han fremhever de gode erfaringene som ble høstet gjennom det opprinnelige samarbeidet, og at de internasjonale regnskapsstandardenes foranderlige natur kan føre til at bransjen behøver å samle seg til diskusjon, også i framtiden.

Det synes likevel å herske noe tvil og usikkerhet blant de andre medlemmene om hvorvidt videre samarbeid er nødvendig, eller i det hele tatt hensiktsmessig. På spørsmål om det til hensikt å fortsette samarbeidet dette svarer et av medlemmene ”ja”, mens et annet svarer ”vet ikke”.

Det er imidlertid ingen tvil om at det var IAS 41 som var det store diskusjonstemaet og at behovet for en industrigruppe på nåværende tidspunkt, har blitt kraftig redusert som en følge av Finansdepartementets vedtak. Når spør om selskapene fortsatt kommer sammen svarer McDaid:

- Not very often...IAS 41 was the big case that we tried to deal with as an industry...most of the other stuff is relatively straight forward, there is a couple areas where there are discussion points... actually deferred tax on licence values (for example)...but the cooperation we've had has really been focused around IAS 41...and the line is still open but we don't meet regularly. We discussed the issues in December and then January before and after the decision by the government but we don't have a plan for future meetings although I suspect that, at some point, we will get it going again as an accounting body for the listed companies.

Industrigruppen har uansett virket over flere år og medlemmene har lært hverandre å kjenne. I tillegg har relativt faste kommunikasjonslinjer blitt etablert. Ettersom industrigruppen hittil kun har drøftet internasjonale regnskapsstandarder kan det vise seg å bli nødvendig å modifisere organiseringen dersom andre samarbeidsområder skulle bli aktuelle. IAS 41 er i så måte et enestående objekt som krever særegne samarbeidsmetoder. Standarden er unik i den forstand at den egentlig ikke er utarbeidet for oppdrett, men for landbruk. Begge næringer opererer med store og levende varelagre, men de underliggende verdidriverne er forskjellige.

For å få tilpasset standarden til oppdrettsnæringen har det altså krevd betydelige diskusjoner både innad i næringen, og mellom næring og myndigheter. Spesielt har lobbyvirksomheten overfor regulerende myndigheter krevd særskilte organisatoriske grep som kanskje ville vært overflødige i andre sammenhenger.

McDaid ser til slutt for seg et fremtidsscenario med konvergering av amerikanske og internasjonale regnskapsstandarder.

- I think...IFRS is still changing...there is a project right now on conversion between IFRS and US GAAP and there is the fair value measurement project in the US...it will be the basis for the IASB to issue new standards, or modifying existing standards on calculation of fair value. They probably won't get to an exposure draft on that until 2008 and I think at that point there will be a new opportunity for companies and industries to have input, sier han.

En slik konvergering vil kunne skape helt nye forutsetninger for oppdrettsnæringens regnskapsrapportering og i hvert fall gi selskapene en ny mulighet til å fremme sine innstillinger.

- I think it is going to be interesting, I think the Americans will have a different view than the view taken by the IASB so far...and I think there will be a big debate on how you actually calculate fair value...so that will affect IAS 41 and also IAS 38...so I think there still is the opportunity for fish farmers to contribute to that debate and I think that when we get to that point there will also be appropriate for the listed companies to come to a common solution, you know, explain our views together as an industry, sier McDaid.

Samarbeidet er ikke fullstendig oppløst selv om sagaen om IAS 41 tilsynelatende har fått sin ende. Aktiviteten til industrigruppen synes likevel å være svært lav for øyeblikket. Siden organiseringen av industrigruppen var såpass løs og uformell, kreves det uansett ikke store ressurser for å kunne remobilisere gruppen tilbake til fordums storhet. Relasjonene er oppbygd og kommunikasjonskanalene ligger brakk mellom selskapene, klar til å åpnes dersom behovet skulle melde seg.

Så selv om bransjesamarbeidet for tiden ligger litt i dvale, er det ingen ting i veien for å vekke det til liv igjen når situasjonen krever det.

4.5 IFRS – et hett diskusjonstema

I denne delen av empirien redegjør vi for hovedmomentene i den internasjonale diskusjonen omkring IFRS, som i dag pågår i en rekke aviser og fagtidsskrifter. Dernest drøfter vi hvilke muligheter og utfordringer små og mellomstore selskap kan risikere å støte på ved bruk av IFRS.

4.5.1 Internasjonal debatt

Hoogendoorn (2006) kommer med noen observasjoner han har gjort som teknisk partner hos Ernst & Young. For det første registrerer han at selskaper som skal implementere IFRS har en tendens til å undervurdere den tid og de kostnader som dette krever. Kompleksiteten til standardene gjør også at revisorer blir så sterkt involvert, at de nærmest blir henvist til å revidere egne regnskaper. Dessuten åpner standardene for forskjellige tolkninger, noe som innebærer at en blir tvunget til å utarbeide detaljerte regler som igjen øker kompleksiteten ytterligere. Sammenlignbarheten svekkes også ved at det ikke er utarbeidet bestemte formater for hvordan balanse og resultatregnskap skal se ut. Resultatet blir et vell av ulike presentasjonsformer med diverse pro forma informasjonstillegg. Han hevder også at kompleksiteten har ført til at finansielle rapporter blir vanskeligere å lese og forstå for brukere flest. Han får støtte fra Warren Buffet, verdens nest rikeste mann, som hevder at *“the notion of greater transparency as an unequivocal good is being debunked as it becomes clear that excessive disclosure can be counter-productive: when information is unfamiliar or irrelevant, too technical or too promotional, the essentials get lost”* (Financial Times 10.4.2007).

Roel Campos, kommisjonær hos the Securities and Exchange Commission, mener at investorer ikke får den informasjonen de behøver gjennom dagens regnskapsrapporter: *“There is not even a consensus as how to define the problem”*.

Anne Simpson, administrerende direktør ved International Corporate Governance Network, hevder at det finnes flere symptomer på at noe er galt med regnskapsrapporteringen. Det kanskje mest slående er at den mest verdifulle kommuniseringen mellom selskap og investor foregår på utsiden av regnskapsrapportene: *“Share prices are more likely to move on the content of earnings press releases – which are not specifically regulated in the US or Europe – than on the accounts (which take longer to read) or annual reports (which take longer to arrive)*. Det virker å være en tendens til at ansikt-til-ansikt møter med investorer er mer verdifulle enn årsrapportene. Ken Lever, finansdirektør ved Tomkins, fremhever mer konkret

hva slags informasjon investorene er ute etter: Hvilket investeringsnivå behøves for å bevare marginene? Hvor stor priskraft har du? Hvordan vil du bli påvirket av lavkostnadskonkurranse? Hvordan skal kostnadsøkninger fordeles? Denne informasjon må kommuniseres på en enkel og oversiktlig måte. Hvis ikke blir konsekvensen ofte at verdifull informasjon drukner i tekniske detaljer (Financial Times 10.4.2007).

David Phillips, partner hos PwC, peker på et annet sykdomstegn: gapet mellom bokført verdi og markedsverdi. Chief Executive ved BP, Lord Browne, går så langt som å si at *"some would argue that [IASB] standards neither produce a record of the accountability of management nor a measure of the changes in the economic value of assets and liabilities. I would agree with them. What IFRS actually does is make our results more difficult to understand"* (Financial Times 10.4.2007). I samme artikkel diskuteres det også hvilke reelle alternativer en har og peker i den forbindelse på den økende betydning kontantstrømoppstillinger har fått for investorer. Det argumenteres også for et nullregulerings regime: *"If there were no accounting rules and no narrative reporting requirements, companies would be compelled to figure out on their own exactly what the market wanted"* (Financial Times 10.4.2007). Motstanderne hevder at et slikt regime vil føre til kaos. Andre igjen insisterer på at investorer er heterogene og således vil ha ulike informasjonsbehov.

Toppleder i KPMG, Richard Bennisson, mener at innføringen av IFRS har medført en økende ansvarsbevissthet hos både regnskapsprodusenter og revisorer. Samtidig er det en fare for at det økende detaljfokuset IFRS har medbrakt kan komme i konflikt med selskapenes strategiske målsetninger og fremtidsvisjoner, noe som kan resultere i lavere verdiskaping (Financial Times 29.3.2007).

Walton (2006) hevder at "fair value" brukes for å kunne stimulere til anerkjennelse av transaksjoner tidligere i transaksjonssyklusen, og at dette utvider de organisatoriske grensene som presenteres i finansielle rapporter. Dette skjer altså ved at regnskapets rekkevidde øker gjennom at flere såkalte ufullstendige transaksjoner inkluderes i rapportene. Kritiske røster vil hevde at dette øker volatiliteten til regnskapsinformasjonen, mens tilhengere av "fair value" mener at denne volatiliteten er representativ for den risikoen som virksomheten faktisk er underlagt og at dette er til tjeneste for potensielle investorer. En overgang til "fair value" har således konsekvenser for hva en organisasjon omfatter, og for hvordan den oppfattes i omgivelsene (Walton 2006).

Sæterbakken og Solheim (2005) har i sin utredning kommet frem til at innføringen av IFRS i praksis har gitt selskapene flere valgmuligheter, og at subjektive vurderinger kan føre til upresise verdsettelse og at regnskapsinformasjon manipuleres med den hensikt å kunne oppnå egen vinning. Såkalt "earnings management" blir vanskeligere for analytikere å oppdage, fordi selskapene sitter på førstehåndsinformasjon om marked, risiko og lånebetingelser. Dette vil i så fall kunne svekke både påliteligheten og relevansen til regnskapsdata. Dessuten vil det vanskeliggjøre sammenligninger mellom selskap. Svingninger i markedspriser gir også resultatssvingninger, noe som gjør det vanskelig å beregne kostnadseffektivitet og underliggende lønnsomhet. Samtidig blir det mindre korrelasjon mellom kontantstrøm og resultatregnskap (Sæterbakken & Solheim, 2005). Imidlertid er foretakene nødt til å opplyse om grunnlaget for verdiberegningene, noe som er med på å forbedre informasjonsgrunnlaget for investorer som ønsker å se nærmere på fremtidsutsiktene til foretakene.

Effekten bruk av "fair value" har på de verdiene som gjenspeiles i regnskapet, vil uansett være avhengig av både bransje og det spesifikke foretak: *"Driver foretaket med høy risikoeksponering gjennom kjøp av aksjer og opsjoner i andre selskap, vil bruk av virkelig verdi kunne ha betydelig innvirkning på resultatregnskapet"* (Sæterbakken & Solheim, 2005: 58).

Bruk av IFRS vil medføre nye og endrede arbeidsoppgaver for de ansatte. Sæterbakken og Solheim (2005: 47) nevner mer komplekse regler, mer etterutdanning, mer dokumentasjon og mer omfattende noteopplysninger som medvirkende årsaker til denne tendensen. Nye arbeidsmetoder og større krav til informasjonsinnsamling gjør seg gjeldene også for analytikere og myndigheter.

4.5.2 Problemer og muligheter for små og mellomstore bedrifter ved bruk av IFRS

Lisa Evans. (2005) diskuterer i sin artikkel hvilke fordeler og ulemper implementering av IFRS kan gi små og mellomstore bedrifter. Bakgrunnen for artikkelen er et høringsutkast utstedt av IASB i juni 2004. Etersom IFRS er beregnet for store og børsnoterte selskaper, stilles det spørsmål ved behovet for differensierte standarder for små og mellomstore bedrifter. IASB er av den oppfatning at IFRS passer for alle typer selskaper, men har vedkjent ulike behov og kostnadsimplikasjoner for små og mellomstore bedrifter (Evans, 2005).

IASB's oppfatning er at ettersom reguleringen av SMB (små og mellomstore bedrifter) er forvaltet av andre organisasjoner, vil det dermed ikke være mulig å sammenligne disse selskapene med internasjonale selskaper som følger IFRS (Evans, 2005).

I Norge og EU generelt har SMB stor økonomisk innflytelse. I UK sent på 90-tallet var 99% av selskapene av typen SMB (Collis og Javris, 2002; red. Evans, 2005). I Italia og Spania (i 1990) var 99,96% av bedriftene såkalte SMB'er og disse sørget for henholdsvis 82,84% og 91,9% av den totale sysselsettingen (Paloni et al., 1999; red. Evans, 2005). Hovedargumentet for en differensiert rapportering for SMB, er de underliggende ulempene og prosesskostnadene som medfølger rapportering i henhold til IFRS. En annen grunn til differensiert rapportering er mangelen på relevans av full regnskapsrapportering for brukerne av SMB'ers regnskapsinformasjon, og spesielt for intern rapportering. Andre argumenter for differensiert rapportering er: liten brukergruppe, bruksverdi for et begrenset beslutningsområde, mindre kompliserte transaksjoner og mindre behov for sofistikerte analyser og aggregert informasjon (Collis et al. 2001; red. Evans, 2005).

Argumentene mot differensiert rapportering er blant annet behovet for universalitet, dvs. at selskapene bør ha de samme reglene slik at de har det samme grunnlaget for "true and fair value" (Pacter, 2004; red. Evans, 2005). Andre argumenter mot er behovet for sammenlignbarhet, reliabilitet, offentlig interesse, frykt for å gjøre de små selskapene til "annenrangs bedrifter", samt en frykt for at de større selskapene vil presse på for å oppnå de samme fordelene (Harvey and Walton, 1996; red. Evans, 2005). Evans (2005) kommer til slutt med en anbefaling til IASB om å utvikle et eget sett med standarder tilpasset små og mellomstore selskaper, basert på ytterligere forskning på området.

4.6 I korridorene til IASB

I denne siste delen av empirikapitlet vil vi gjøre rede for en studie av Barbara Antonelli (2006) kalt; "Lobbying towards the IASB: An analysis of the comment letters submitted in response to ED 65 – Agriculture". Vi mener å kunne dra paralleller mellom hennes studie og vår egen undersøkelse. Dessuten vil en del av funnene hennes kunne bidra til å utvide vårt analyseperspektiv. Derfor trekker vi frem de funnene som er mest relevante i forhold til vår problemstilling.

4.6.1 Formål

Antonelli har med sin studie til hensikt å evaluere i hvilken grad kommentarbrev har hatt innflytelse på den endelige utgaven av IAS 41 Landbruk. Hun utforsker også de potensielle relasjonene som eksisterer mellom de synspunktene som de forskjellige landene uttrykker, og den type landbruk som karakteriserer disse landene. Dette gjør hun på bakgrunn av en hypotese om at valg av regnskapssystem avhenger av bestemte kontekstvariabler (Hofstede, 1980; Gray, 1988; Douppnik & Salter, 1995; Nobes, 1998).

Utgangspunktet hennes er (Zeff, 1978; Watts & Zimmermann, 1978) at standardsetting blir en politisk prosess når involverte parter bedriver lobbyvirksomhet både for å ivareta egne interesser, og for å forsøke og overtale standardsetter til å utforme standarder etter deres ønsker. Således har IASB som oppgave å løse konflikter mellom forskjellige interessegrupper, gjennom å komme frem til løsninger som kan aksepteres av flest mulig parter.

Videre legger hun til grunn (Tandy & Wilburn, 1992) at muligheten for ulike interessegrupper til å bedrive lobbyvirksomhet, er med på å legitimere IASB. Dessuten vil lobbyvirksomhet kunne fungere som et mål på engasjement omkring bestemte saker, samt avsløre viktig informasjon om potensielle problemer i forbindelse med implementering og praktisering av enkelte standarder.

4.6.2 Resultater

Totalt har hun analysert 61 kommentarbrev. Hun definerer seks forskjellige interessegrupper: nasjonale standardsettere, regnskapsprofesjoner (fagorganisasjoner for regnskapsførere, revisorer og revisjonsselskaper), regnskapsprodusenter (landbruksselskap, andre industriselskap og interesseorganisasjoner), brukere, akademikere og andre.

Hun finner at de selskapene som utformer kommentarbrev til IAS 41 er blant de største i verden, og at dette støtter hypotesen (Sutton, 1984; Larson, 1997) om at store produsenter er mer aktive enn små produsenter med hensyn til lobbyvirksomhet. Det sterkeste engasjementet synes å komme fra Australia og Sveits, mens selskapene fra land som Frankrike, Italia, Spania og Portugal ikke benytter seg av denne formen for lobbyvirksomhet. Til dette sier Antonelli at *“the concept that obligatory adoption of IFRS may be a variable influencing the participation in the written lobbying process seems not to be applicable in all cases”* (Antonelli, 2006: 12). Likevel står regnskapsprodusentene totalt for bare 23 % av brevene.

Regnskapsprofesjonene er den gruppen som står bak de fleste av kommentarbrevene (53 %).

Nasjonale standardsettere står bak bare 7 % av brevene. Antonelli forklarer dette med at disse sannsynligvis har andre muligheter til å påvirke standardsettingsprosessen.

Videre har akademikere en tendens til å inneha de samme synspunktene som regnskapsprofesjonene. Brukere av finansiell informasjon utmerker seg ved at ingen brev kommer fra denne gruppen.

Motstanderne av IAS 41, som ønsker å videreføre historisk kost modellen, peker på mange av de samme faktorene som norske oppdrettsselskap gjør. Dette gjelder i første rekke praktiske problemer med å verdsette biologiske eiendeler som det ikke eksisterer aktive markeder for - å bestemme fair value under slike omstendigheter kan fort vise seg å bli en kostbar affære, spesielt i utviklingsland. Det pekes også på at subjektive estimater reduserer informasjonens reliabilitet og åpner for manipulasjon. Det hevdes at anerkjenning av urealiserte gevinster eller tap gir mer volatile inntektsrapporter.

Undersøkelsen avslører at kun 18 % støtter hovedinnholdet i IAS 41, mens hele 47,5 % er sterkt imot. 34,5 % uttrykker sin skepsis til standarden.

Det er de selskapene som er pålagt å utarbeide regnskap i henhold til IFRS som er de sterkeste motstanderne av IAS 41: *"For most of them, a sophisticated and complex accounting system is considered whose costs of implementation do not justify the resulting benefits"* (Antonelli, 2006: 15).

Revisjonsselskapene, med unntak av Ernst & Young, synes å være for IAS 41. Antonelli peker på at noen forfattere (Meier et al., 1993, 1996) har syntetisert at en revisors holdning til en foreslått standard er en funksjon både av klientens stilling, og den effekt standarden vil ha på revisjonens risiko og revisorens inntekt. Det ligger imidlertid en selvmotsigelse i denne påstanden: *"For the audit firms to defend the positions of their own clients would mean disapproving of the complex arrangements required by the proposed standard; in reality such requirements allow consultant companies to increase their audit fees"* (Antonelli, 2006: 15).

Undersøkelsen avdekker at fair value kan garantere mer relevant regnskapsinformasjon for selskap som karakteriseres av lange produksjonssykluser og lave innsatskostnader. Denne garantien faller imidlertid bort for selskaper med kortere produksjonssykluser og høye innsatskostnader, fordi forskjellen mellom fair value (og de eventuelle fordelene denne

informasjonen gir) og historisk kost ikke er stor nok til å rettferdiggjøre de ekstra kostnadene forbundet med å etterkomme kravene som ligger i IAS 41.

Antonelli mener således å se en sammenheng mellom holdning til IAS 41 og lengde på selskapenes produksjonssyklus. Hun påpeker også at land som karakteriseres av en ekstensiv landbruksindustri synes å være i favør av IAS 41: *"Since the final standard has confirmed the criterion of evaluation of fair value as proposed in the Exposure Draft, the results of the analysis seem to demonstrate that the interests of the countries with extensive agriculture have been preferred to those of countries with intensive agriculture and consequently the lobbying used by the accounting organisms of those countries has had a major influence on the decision-making process of the IASB"* (Antonelli, 2006: 18).

Det er også verdt å merke seg at de samme selskapene som støtter logikken i IAS 41, er usikre på om de er stand til å faktisk etterkomme kravene som ligger i standarden.

Antonelli refererer til Walker og Robinson (1993) som viste at selskap som benytter seg av slike kommentarbrev, som oftest vil være selskap som har relativt liten adgang til andre metoder for lobbyvirksomhet. Derimot vil selskap som ikke benytter seg av kommentarbrev som regel ha tilgang på andre virkemidler.

Antonelli konkluderer med at selv om majoriteten argumenterer for en modifikasjon av standarden, er den endelige standarden tilsynelatende uforandret. Hun mener derfor at enten har ikke kommentarbrevene effektivt influert valgene til IASB, eller *"that the IASB itself has wanted to establish only formally a process of comparison, having already planned the fundamental characteristics of the final version of the standard"* (Antonelli, 2006: 18). Hun mener en uforandret standard tyder på at informasjonens relevans prioriteres på bekostning av dens reliabilitet, og at hensynet til investorer ivaretas på bekostning av kreditorer.

Til sist bemerker Antonelli (2006: 19) at *"it may be that the international standard setter wants to push through this reform in order to state the fair value accounting by contrasting the resistance to it (Elad 2004), and then it uses this as a basis for instituting a similar approach for the treatment of more different issues relating to financial instruments and other factors"*.

4.7 Oppsummering og funn

I empirikapitlet har vi beskrevet hvordan implementering av IFRS har medført ulike utfordringer for oppdrettsnæringen. Det har fremkommet både positive og negative aspekter ved IFRS. For å oppsummere og knytte empirien til vår teoretiske referanseramme, har vi laget en funntabell. Denne tabellen vil danne grunnlaget for analysen hvor de ulike funnene vil bli drøftet opp mot den teoretiske referanserammen.

Teori	Funn
Begrunnelser	<ul style="list-style-type: none"> • Uenighet mellom regulerende myndigheter og næring – fortolkning av IAS 41 med hensyn til verdivurdering av små fisk • Respondentene mener at IFRS gir bedre informasjon til børs og aksjonær, med unntak av IAS 41 • Verdsettingen av biologiske eiendeler etter IFRS har liten relevans i forhold til interne beslutningsprosesser og strategi – todelt bruk av (internt/eksternt) historisk kost/IFRS • Fleksibel oppstilling av resultat og balanse gir selskapene mulighet til å fokusere på de mest beslutningsrelevante tallene • Ingen nye prestasjonsindikatorer etter implementering av IFRS – presisering av nøkkeltall før og etter biomassejusteringer i henhold til IAS 41 • Verdskaping og transaksjoner inntektsføres på et tidligere tidspunkt i regnskapet etter IFRS, spesielt med tanke på biologisk varebeholdning • Regnskapet som økonomisk modell av virksomheten - objektivt eller sosialt konstruert?
Teknologi	<ul style="list-style-type: none"> • Økte kostnader knyttet til regnskapsproduksjonen som følge av økt bruk av revisorer, konsulenter og intern kontroll • Sentralisering av regnskapsfunksjonen for å oppnå bedre kontroll med rapportering av finansiell informasjon • Økt behov for interne kommunikasjonsrutiner for å sikre lik implementering i alle enheter • Usikkerhet i forbindelse med verdsettelse av biologiske eiendeler (IAS 41) - før endelig vedtak fra FD • IAS 41 forteller lite om de underliggende verdidriverne – selskapene må benytte mer ressurser på kommunikasjon til markedet • Større reguleringsrisiko på grunn av hyppige endringer i standardene • Spørsmålsteget ved reliabiliteten til verdsettelse av oppdrettskonsesjoner etter IAS 38 (subjektivitet) • Kontantstrøm og noteopplysninger tillegges større vekt under IFRS

Institusjonalisering	<ul style="list-style-type: none"> • Prosjektbasert implementering av IFRS • IAS 41 tolket på flere nivå (Selskap, bransje, KT, FD, IFRIC) • Bransjeorganisert lobbyvirksomhet overfor både nasjonale og internasjonale myndigheter med hensyn til IAS 41 • Hvem har myndighet og kompetanse til å avgjøre fortolknings spørsmål? • Motstridende kosmopolitanistisk fortolkning? Debatt eller tvangsmakt?
-----------------------------	--

Tabell 2 Hovedfunn

5.0 Analyse

Vi vil i denne delen av oppgaven drøfte våre hovedfunn opp mot vår teoretiske referanseramme. Vi strukturerer analysedelen i samsvar med klassifiseringen av våre funn. Vi fokuserer på hvordan sentrale norske oppdrettsselskaper har iverksatt regnskapsrapportering etter IFRS.

Analysen vil videre ligge til grunn for konklusjonen der vi ønsker å besvare vår problemstilling: "Hvordan har børsnoterte oppdrettsselskaper implementert IFRS?"

5.1 Regnskap i følge IFRS og oppdrettsnæringen - ulike økonomiske modeller?

Regnskapets begrunnelser er ment å skulle forklare meningen bak regnskapets teknologi. Regnskapet har som oppgave å registrere, måle og kommunisere økonomiske forhold som kan øke beslutningsnyten til brukerne. Regnskapet skal således være et grunnlag for beslutninger både i forhold til kontroll av ledelsen, og til oppfølging av investeringsalternativer (Kvifte et al., 2006). For de ulike oppdrettsselskapene vi har studert, har implementeringen av IFRS skapt diskusjoner både internt i egen organisasjon, og på flere nivåer eksternt gjennom revisjonsselskap og internasjonale regnskapsorganisasjoner. Den regnskapsinformasjonen som produseres i en organisasjon har stor innflytelse på interne beslutningstakere og eksterne investorer. Et normativt perspektiv på regnskapet foreskriver at den informasjonen som produseres skal være objektiv og gi en "korrekt" avbildning av virkeligheten. I vår studie har vi avdekket tilfeller, der IASBs balanseorienterte konseptuelle rammeverk synes å være lite egnet til å fange opp og gjenspeile de faktiske økonomiske forhold.

Et regnskap kan sees på som en økonomisk modell av virkeligheten som ideelt skal formidle all relevant informasjon relatert til selskapets aktiviteter. En slik modell tar utgangspunkt i sentrale postulater og prinsipper, som igjen er forankret i normativ teori. IFRS har sitt fundament det konseptuelle rammeverk til IASB. Ved å iverksette IFRS produserer man dermed en økonomisk modell som i mange tilfeller vil avvike fra modellene som både norske- og andre nasjonale standarder gir.

Når man betrakter regnskapet som en modell av økonomisk virksomhet, kan den informasjonen som formidles gjennom regnskapet oppfattes som en objektiv presentasjon av virkeligheten. Den kan imidlertid også betraktes som sosialt konstruert, og dermed vil selskapenes rammebetingelser og kontekst være avgjørende for hva som kan anses for å være "riktig" informasjon. IASBs overordnede rammeverk tar i så henseende lite hensyn til at

oppdrettsselskapene har en relativt kort produksjonssyklus (sammenlignet med f. eks. skogbruk) og at produksjonen i tillegg er svært kapitalkrevende.

Ulike typer økonomisk virksomhet gjør det vanskelig å utarbeide én skape form for økonomisk modellering som kan gjøres universalt gjeldende. Dette er en stor utfordring for IASB og ambisjonene om å skape internasjonal regnskapsharmonisering. Dersom de ulike modeller og standarder ikke gir et rettmessig bilde av virkeligheten for ulike produsenter av regnskapsinformasjon, vil slike trusler aggregeres og samtidig skape usikkerhet rundt legitimeringen av regnskapsstandardene. Samtidig er diskusjoner og dialoger viktig for at man skal kunne tilpasse regnskapsreguleringen, slik at den omfatter nye næringer og nye produkter på en hensiktsmessig måte.

IASB har til hensikt å utvikle regnskapsstandarder med høy kvalitet som er forståelig og gjennomførbar, og som igjen genererer hensiktsmessig informasjon til regnskapsrapporter. Dette impliserer en økonomisk modell fundamentert i en forutsetning om internasjonal konvergens, og at globale standarder skal tilpasses internasjonale investorer. En slik modell er ikke nødvendigvis konstruert for å avbilde virksomheten til norske bedrifter, som opplever økt risiko i forhold til stadige skift i de regnskapsmessige rammebetingelser som en konsekvens av harmoniseringsprosessen, samt tolkningsproblemer knyttet til standarder og sentrale forutsetninger.

Vi kan i tillegg observere konflikt mellom IFRS og oppdrettsnæringen på et lavere nivå, ettersom den største utfordringen for oppdrettsnæringen ved overgangen fra NRS til IFRS har vært tolkningen av IAS 41. Kjernen i konflikten ligger i motstridene syn på hvordan verdsettelse av biologisk eiendeler skal fremkomme. Som det fremgår av klagen sendt til Finansdepartementet, er partene uenige om hva som kan defineres som en tilsvarende eiendel mellom slaktet og levende fisk. Det er også uenighet om hvilke fiskestørrelser som skal omfattes av standarden.

Det som er interessant i denne forbindelse, er hvordan oppdrettsnæringen ønsker å legitimere sitt perspektiv på verdsettelsesmetoden for å kunne presentere en fair value, eller en rettmessig verdi for biologisk varelager. IAS 41 er opprinnelig er ment å skulle gi et bilde av de verdiene som eksisterer i landbruksnæringen, herunder skogbruk, fjøsdrift etc.

Oppdrettsnæringens syn er at denne standarden ved prinsipiell håndhevelse, vil gi et galt bilde av de verdier som til en hver tid eksisterer i de ulike selskapene. Regnskapsføring etter en

bokstavelig fortolkning av IAS 41 vil presentere umoden fisk som en eiendel på lik linje med moden fisk. Dette medfører at den kontinuerlige verdiøkningen som umoden fisk reelt sett gjennomgår fremstår som et regnskapsmessig tap, på grunn av manglende markedspriser for denne typen fisk samt høye innsatskostnader.

Kredittilsynet er av den oppfatning at *”de har observert transaksjonspriser på opprettslaks i vektklassen 1-2 kg og antar at dette er iverksatt av villige selgere”*, og argumenterer med det at det er belegg for å beregne fair value av små fisk.

Kredittilsynet vedtar derfor videre en prinsipiell fortolkning av IAS 41 basert på fair value vurdering av hele biomassen.

I denne konflikten ser man hvordan oppfatningen av regnskapets normative funksjon varierer mellom de ulike aktørene. Denne prosessen har ført til en de-kobling mellom oppdrettsnæringens perspektiv på fair value av biologiske eiendeler og regnskapets normative teori om objektiv og rett regnskapsinformasjon. Dette har igjen ført til at oppdrettsnæringen tillegger den verdien som fremkommer etter IAS 41 svært liten betydning. Den har ingen relevans i forhold til interne beslutningsprosesser. Som et alternativ velges det en todelt oppstilling av varelager: en basert på historisk kost og en med tillegg for fair value justeringer. Det er nærliggende å anta at den historiske kostverdien på varebeholdningen er mer aktuell i forbindelse med beslutninger, ettersom den gir et mer korrekt bilde av akkumulerte enhetskostnader. Fair value av biologiske eiendeler vil i denne forbindelse ikke gi noe informasjon til potensielle investorer om hvorvidt de ulike selskapene er effektive i produksjonen av fisk.

Et interessant aspekt ved fair value beregning av et så volatilt produkt (med hensyn til markedspris), vil være justeringer og inntektsføring av biomassen. Ettersom biomassen tas til inntekt ved kvartalsrapportering og årsavslutning, kan man diskutere hvordan man tolker en eventuell prisnedgang etter balanseføring. Blir dette å regne som regnskapsmessig tap eller bare som en balansekorreksjon? Samtidig vil usikkerheten rundt verdien av biomassen øke, ettersom et biologisk ”følsomt” produkt med lang tilvirkningstid tilskrives så vidt store verdier. IAS 41 åpner for korreksjon av verdier dersom man kan påvise kvalitetsmessige endringer ved fisken. Dette er noe som i praksis er svært vanskelig å gjennomføre ettersom man ikke har annen kontroll over biomassen enn ved for eksempel fett-, farge- og snittvektsmålinger. Dermed vil man aldri kunne ha full kontroll over sluttproduktet før det eventuelt er pakket, eksportert og mottatt av kunde.

Respondentene i vår studie hevder at IFRS gir bedre informasjon til børs og andre aksjonærer, med unntak av informasjonen som fremkommer etter IAS 41. Denne forbedringen er et resultat av at man i henhold til IFRS kan justere på oppstillingen av resultat og balanse for å skape et bedre bilde av den verdiskapningen som foregår i selskapene.

Oppdrettsselskapenes iverksettelse av IFRS medførte ingen endringer i forhold til hvilke prestasjonsindikatorer som vektlegges i forbindelse med beslutningsprosesser og strategisk styring, men det medførte en presisering av ulike finansielle nøkkeltall som presenteres før og etter biomassejusteringer. Dette er en nødvendig korreksjon for å eliminere eventuelle usikkerheter omkring påslaget av biomassevurderingene. På denne måten kan investorer og analytikere danne seg et bilde av hvor god prestasjonene til de aktuelle selskapene er uten å måtte gjøre egne justeringer for biomasse og fair value.

Frode Mellempvik, avtroppende rektor ved Høgskolen i Bodø, sier a: *”regnskapet skal eliminere usikkerhet, ikke skape usikkerhet”*. Det må kunne sies at IAS 41 har hatt den motsatte effekten på rapporteringen til norske oppdrettsselskaper.

5.2 Skaper IAS 41 usikkerhet og legitimeringsproblem for oppdrettsnæringen?

Miller (1994) sier at regnskap er en **teknologi**, et redskap for ansvarliggjøring og arbeidsdeling som har innflytelse på hvordan verden transformeres, og at i regnskapet reduseres kompliserte prosesser til enklere kvantifiserbare størrelser. Her mener han alle de daglige aktivitetene som er knyttet opp mot regnskapet og dets ulike prosesser. Vi har i teorikapittelet beskrevet ulike krav til måling, registrering og kommunikasjon, samt ulike kvalitetskrav til regnskapet som ligger til grunn i vår analyse av temaet.

Når det kommer til *registrering*, synes ikke dette å skape noen større utfordringer for selskapene i vår studie. Det kreves mer tilleggsinformasjon i forbindelse med rapportering etter IFRS, noe som gir merkostnader for de ulike selskapene i form av økt intern kontroll i forbindelse med rapportering, og hyppigere konsultasjoner med revisorer og konsulenter. Dette har også ført til en mer sentralisert regnskapsfunksjon i flere av selskapene for å oppnå bedre kontroll med rapporteringen. De unoterte selskapene vi har vært i kontakt med oppgir også økte kostnader som hovedargument mot å implementere IFRS.

Måling er det området som har skapt størst utfordringer for oppdrettsnæringen i forbindelse med IFRS. Dette er igjen knyttet opp mot tolkningen av ulike standarder og spesielt IAS 41. Overgangen fra å beregne varebeholdning etter NRS (historisk kost til) å benytte fair value, skapte usikkerhet i de fleste selskapene vi studerte. Dette skyldes primært at NRS og IFRS legger ulike rammeverk til grunn for regnskapsmessig modellering av økonomisk virksomhet. Problemstillingen ligger ikke i selve målingen, men er heller et spørsmål om man måler ”de riktige” verdiene, noe som vi kommer tilbake til under kvalitetskrav senere i analysen. Selskapene er i tillegg pålagt å rapportere en økt mengde finansiell informasjon knyttet til kontantstrøm og noteopplysninger. Dette bidrar igjen til økt bruk av ressurser, men gir samtidig bedre informasjon til markedet og investorene.

Kommunikasjon har vært et sentralt tema i forbindelse med implementering av nye regnskapsstandarder. Gjennom implementeringsprosessen har en av nøkkelfaktorene vært å etablere og opprettholde gode kommunikasjonsrutiner for å sikre en enhetlig implementering i alle delene av selskapene. Her var forholdet til revisorer en vesentlig del av implementeringen. Den usikkerhet som har oppstått internt i selskapene grunnet tolkningen av IAS 41 har medført en oppfatning av at dette er ”a waste of controller time” (McDaid, C). Et annet aspekt som er interessant i denne forbindelse er hvordan selskapene, i dette tilfellet Cermaq, må bruke ekstra tid og ressurser for å opplyse markedet og investorer om hvilke forutsetninger som ligger bak verdsettingen av biologiske eiendeler, samt hvorfor man vil komme til å oppleve store økonomiske svingninger knyttet til denne posten. McDaid hevder at IAS 41 forteller lite om de underliggende verdidriverne i selskapet. For at det ikke skal foreligge urettmessig asymmetrisk informasjon mellom selskapene og markedet, må selskapene bruke ekstra tid og ressurser på å forklare markedet hva deres reelle stilling er. Dermed vil investorer og markedet være kjent med de implikasjonene som eksisterer rundt verdsettelse av biologisk eiendeler og kan ta høyde for dette i sine analyser. Det sentrale her er at IAS 41 skaper et legitimeringsproblem for oppdrettsnæringen, som gjør at de ikke kan forsvare de bakenforliggende forutsetningene for IAS 41. Vi ser også tendenser internasjonalt til at stadig mer av kommunikasjonen med investorer foregår på utsiden av regnskapsrapportene, noe som indikerer at IFRS kanskje ikke gir et helt riktig bilde av alle former for økonomisk virksomhet.

IASB har selv hevdet at IFRS ikke kan gjøres forståelig for alle brukere av regnskapsinformasjon. De er av den oppfatning at enhver bruker må ha en økonomisk

forståelse av regnskapsinformasjon for å kunne benytte seg av de opplysningene som fremkommer i regnskapet. Videre erkjenner IASB at IFRS er basert på investorbehov. Regnskapets kvalitetskrav til *forståelighet* har ikke medført noen store utfordringer for selskapene i vår studie, men det har gjentatte ganger blitt stilt spørsmål om hvorvidt IAS 41 gir en god beskrivelse av de verdiene som ligger i de biologiske eiendelene.

Når Bourmistrov og Mellempvik (2005) sier at informasjon kan være *relevant*, dersom den er egnet til å støtte brukere i deres arbeid med å forutse mulige utfall av samtidige og fremtidige hendelser, gir IFRS generelt en god indikasjon på markedsverdiene i de ulike selskapene. Selskapene fremhever dette som positivt sammenlignet med et historisk kost regnskap. Sammenlignet med historisk kost vil IFRS i mange tilfeller skrive opp de verdiene som tidligere er nedskrevet i historisk kost. På denne måten vil IFRS gi de ulike selskapene høyere balanseverdier, mens man samtidig kan oppleve en lavere avkastning på balanserelaterte forholdstall. IAS 41 gir forholdsvis lite relevant informasjon for interne beslutningssituasjoner. Eksterne brukere er avhengige av tilleggsinformasjon fra selskapene og detaljrike noteopplysninger for at informasjonen skal ha relevans i forhold til investeringsbeslutninger.

Påliteligheten rundt verdsettelse av oppdrettskonsesjoner har i mange tilfeller vært tema for diskusjon. På dette området har det vært stor individuell spredning fra selskap til selskap, og i takt med markedsprisen for norsk oppdrettslaks. IAS 38 Immaterielle eiendeler legger heller innen rigid føring for verdsettelse og dermed blir det mer opp til oppdrettselskapene selv hvordan de verdsetter sine konsesjoner, så lenge det skjer innenfor rimelighetens grenser. Dermed blir muligheten for subjektive fortolkninger av regnskapsmessig verdi videreført fra NRS og man kan stille spørsmål ved påliteligheten til disse verdiene.

IASBs stadige endringer i standarder og forskrifter er med på å skape usikkerhet for de ulike regnskapsprodusentene. McDaid hevder at slike ustabile rammebetingelser er med på å øke reguleringsrisikoen for selskapene som har iverksatt disse standardene. Denne prosessen er en del av den internasjonale harmoniseringsprosessen og vil prege brukerne av IFRS i mange år fremover. Som en konsekvens av denne prosessen vil det skapes usikkerhet for de ulike brukerne av IFRS så lenge IASB streber etter en internasjonal konvergens mellom de ulike internasjonale standardsetterne.

De overstående drøftingene er med på å beskrive hvilke utfordringer oppdrettsnæringen og norske børsnoterte selskaper generelt vil møte når de skal begrunne sine valg og beslutninger ovenfor interne og eksterne interessenter. Konsekvensen av manglende legitimering kan danne grunnlag for større usikkerhet ovenfor selskapenes omgivelser.

5.2 Bransjeorganisering og lobbyvirksomhet som svar på usikkerhet og legitimeringsproblem

Implementeringen av IFRS har påvirket regnskapets teknologi og begrunnelser i den grad at den finansiell informasjonen som synliggjøres i regnskapet har endret seg. Institusjonalisering av ny praksis krever imidlertid legitimering både internt i organisasjonene, og i deres omgivelser. For norske oppdrettsselskaper har dette i første rekke handlet om å skape forståelse for de særskilte utfordringene som virksomheter av denne typen står overfor, og samtidig redusere usikkerheten knyttet til fortolkningen av IAS 41. Det sentrale virkemiddelet har i så måte vært lobbyvirksomhet.

Selskapene har gjennom hele implementeringsperioden gjennomgått en læringsprosess bestående av flere ulike stadier. Ettersom internasjonale regnskapsstandarder gjennomgår så vidt hyppige og omfattende endringer, er de nærmest å betrakte som selvstendige aktører som organisasjonene stadig må tilpasse seg.

Målsetningen har uansett hele tiden vært å konstruere og etablere en praksis som både selskaper, revisorer og myndigheter kan akseptere.

5.2.1 Internasjonal harmonisering vs. lokal tilpasning

IFRS ble en del av norsk regnskapslovgivning som følge av EØS-avtalen. Dermed kan det hevdes at IFRS via det norske normsystemet ble påtvunget (DiMaggio & Powell, 1977) de oppdrettsselskapene som ønsker å være notert på Oslo Børs (se figur 5). Samtlige av de selskapene vi har vært i kontakt med oppgir lovpålegg som eneste motiv for å implementere IFRS. Dette gjelder både noterte og unoterte selskaper. Dette indikerer at IFRS oppleves som et strengt krav som selskapene må etterkomme for å kunne hente inn frisk kapital gjennom børsnotering.

Oppdrettsselskapenes ankepunkter mot IAS 41 illustrerer noe av problematikken rundt hele konseptet med internasjonale regnskapsstandarder. Noen vil innvende mot slike aggregerte standarder med at de umulig kan tilpasses alle typer selskaper og næringer. Dette er også et

argument som taler til fordel for private standardsettere, da slike ofte vil inneha den nødvendige kompetansen for å kunne tilpasse standardene til ulike næringer og bedrifter (Belkaoui, 1993).

Det kan i så måte se ut som at IASB har sviktet oppdrettsnæringen, ettersom den har blitt tvunget til å implementere en standard som i utgangspunktet ble utviklet for landbruksnæringen. Imidlertid har også deler av landbruksnæringen uttrykt misnøye med standarden. Dette kan tyde på at IASB ikke besitter tilstrekkelig kompetanse for å utarbeide standarder for disse næringene.

Ofte blir en diskusjon om internasjonale standarder en debatt om hvorvidt de skal være regel- eller prinsippbaserte. Fordelen med prinsippbaserte regnskapsstandarder er at de åpner for en fleksibel anvendelse, mens regeldominerte standarder har en tendens til å bli så rigide og detaljfokuserte at det i praksis blir svært vanskelig å etterkomme kravene de stiller (Belkaoui, 1993). Norske oppdrettsselskap mente åpenbart at standardene var åpne for ulike fortolkninger, men i praksis har dette vist seg å ikke være tilfellet. Både internasjonale og nasjonale myndigheter ønsker tydeligvis at standardene følges til punkt og prikke, med svært begrensede muligheter for lokale tilpasninger. Det er derfor liten overensstemmelse mellom de økonomiske verdidriverne som selskapene ønsker å avbilde i regnskapet, og den regnskapsmessige modelleringen IAS 41 fremstiller. IASBs ambisjoner om å utarbeide standarder som gir investorer bedre informasjonsgrunnlag å fatte beslutninger på, synes i dette tilfellet å bygge på en misoppfatning av oppdrettsnæringens økonomiske virkelighet.

En diskusjon om prinsipper og håndhevelse er ikke uvesentlig for norsk oppdrettsnæring. Det hele blir et spørsmål om hvem som er best i stand til å utarbeide slike bransjespesifikke standarder, og hvem som skal ha myndighet til å sørge for at de blir etterfulgt. Belkaoui (1993) sier i så måte at regulerende myndigheter ikke bør benyttes for å bekjempe uønsket atferd blant utøverne. Vi har også sett at industrigruppen i sin argumentasjon bestrider Kredittilsynets myndighet til å avgjøre fortolkningsspørsmål.

Fastsetting av internasjonale standarder kan betraktes som et politisk maktspill der åpenbare interessekonflikter kommer til syne underveis. Ut i fra et kosmopolitanistisk (Held & McGrew red., 2002) perspektiv er det i dagens globaliserte samfunn nødvendig å utarbeide verdensomfattende konseptuelle rammeverk, men at disse må komponeres på bakgrunn av offentlig debatt. I en slik kommunikasjonsprosess er det dessuten viktig at alle synspunkter blir vurdert. Antonelli (2006) peker i denne forbindelse på muligheten for at IASB egentlig

ikke har til hensikt å etablere reelle evalueringsprosesser. Organisasjonens motiver for å gå i dialog med f. eks. oppdrettsnæringen vil dermed bare være å skape legitimitet for sine standarder. Det kan også være at Finansdepartementet med sitt endelige vedtak ønsker å statuere et eksempel for å unngå konflikter med IASB og andre selskaper eller bransjer. Motivet kan her være å redusere kostnadene som følger av arbeidet med å håndheve regnskapsrapporteringen (Belkaoui, 1993). Dersom det viser seg at dette er tilfellet, vil det kanskje være mulig for industrigruppen å bestride standardenes legitimitet og forlange en grundig gjennomgang fra EUs godkjenningsorgan.

Måten oppdrettsnæringen har blitt imøtekommet på kan tyde på at IASB og Finansdepartementet er tilfredse med deres nåværende roller som henholdsvis standardsetter og håndhever, og at ingen av partene ønsker å underminere den andres myndighet. En slik ordning kan det være grunn til å stille spørsmål ved, siden den kan utgjøre en trussel mot de demokratiske prosessene som ideelt bør ligge til grunn for utarbeidelsen av slike standarder.

5.2.2 Prosjekter og handlingsnett

Den interne implementeringen av IFRS har foregått gjennom ulike prosjekt som har hatt til hensikt å identifisere eventuelle problemområder. Det synes som om dette er gjort bevisst for å unngå konflikter med den løpende rapporteringen. Fleksibilitet i forhold til utnyttelse av ledig kapasitet synes å ha vært avgjørende for hvordan forberedelsene til rapportering i henhold til IFRS har blitt gjennomført. Gjennom å kjøre en slik prosess parallelt med rapportering i henhold til NRS, har selskapene vært bedre forberedt på den endelige implementeringen av IFRS. Å sette IFRS på dagsorden i en tidlig fase kan ha medvirket til å skape en økende bevissthet hos de ansatte i forhold til mulige utfordringer, og på den måten gitt en mer glidende overgang fra NRS til IFRS.

Formålet med bransjesamarbeidet var i første rekke å redusere usikkerheten knyttet til fortolkning og praktisering av IAS 41. Gjennom å etablere et bransjesamarbeid håpet selskapene å kunne etablere en ensartet praksis som var i stand til å oppnå legitimitet i omgivelsene. Slik presset selskapene hverandre til å finne legitime løsninger på problemene med IAS 41. Revisorer var utsatt for et lignende normativt press (DiMaggio & Powell, 1977), og har vært sentrale støttespillere i selskapenes implementeringsprosesser.

Organiseringen av bransjesamarbeidet hadde en karakter av handlingsnett, med flere ulike prosedyrer som var ment å skulle koordinere arbeidet med det samlenne objekt, som i dette

tilfellet var standarden IAS 41. Denne standarden definerte dermed i stor grad hvilke behov og arbeidsområder samarbeidet skulle dekke, samt hvilke handlinger som var påkrevd for at samarbeidet skulle kunne fungere. Dermed har ikke nettet vært avhengig av bestemte aktører for å kunne fungere.

Det samlede objektet har i dette tilfellet vært svært lett tilgjengelig for alle medlemmene av bransjesamarbeidet. Det har således vært mulig for de enkelte selskapene å gjøre interne vurderinger og analyser av objektet i forkant av møtene med industrigruppen.

Telefonkonferanser og distribusjon av notater sørget også for at nettets funksjonalitet har vært til dels uavhengig av tid og sted. Sammen med utstrakt utveksling av e-post bidro disse prosedyrene til å styre og koordinere samarbeidet i ønsket retning.

IAS 41 mobiliserte virksomhetene til samarbeid om å utvikle en felles forståelse for diverse problemområder knyttet til praktisering av denne standarden. På denne måten gikk IAS 41 gjennom en prosess der den først ble fortolket i den enkelte organisasjon, og deretter i et samarbeid mellom flere organisasjoner med lignende problemstillinger. I løpet av denne fortolkningsprosessen fikk standarden en form og mening som var bedre tilpasset oppdrettsselskapenes virksomhet og behov.

Prosedylene sørget for en jevn flyt av informasjon mellom partene. Dermed ble det også bedrevet en form for interorganisatorisk kunnskapsbygging. Dette synes å ha vært svært viktig for selskapene, ettersom det innledningsvis forelå en mangel på intern kompetanse i forhold til IFRS.

Resultatet av samarbeidet ble i første omgang bransjenotatet "Accounting measurement of farmed fish under IFRS". Fortolkningene som ble formulert i dette notatet ble videre lagt til grunn for selskapenes praktiske gjennomføring av IAS 41. Slik var altså praksisen karakterisert av mimetiske prosesser (DiMaggio & Powell, 1977), der selskapene lærte av hverandres utfordringer og erfaringer med IAS 41 (se figur 5). Således fikk samarbeidet etablert en ensartet praksis og en bransjeforening omkring felles interesser.

Kredittilsynets vedtak av 3. februar 2006 satte imidlertid en effektiv stopper for denne praksisen. Med dette vedtaket utnyttet norske myndigheter sitt mandat til å utøve tvangsmakt for å få selskapene til å implementere en mer bokstavelig fortolkning av IAS 41.

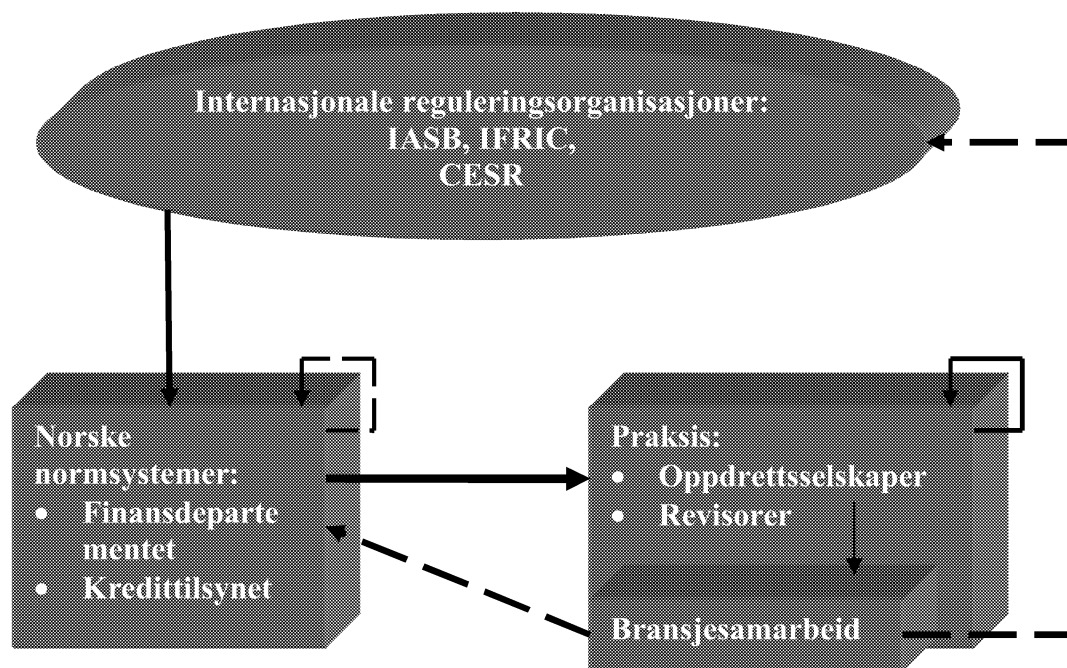
Handlingsnettet var opprinnelig preget av uformell samhandling og løse forbindelser. En sannsynlig årsak til dette var et ønske om å bevare selskapenes uavhengighet og fleksibilitet. Det var tross alt aldri tale om å etablere forretningsmessige forbindelser, slik at behovet for

tettere forbindelser dermed var begrenset. Dessuten forelå det en felles oppfatning blant medlemmene om at virksomhetene var så vidt lik hverandre, samt at forståelsen for hverandres utfordringer var så stor at det ikke syntes nødvendig å knyte tettere bånd. Et tettere samarbeid kunne faktisk ha skapt konflikter. Dersom bransjesamarbeidet hadde truet etablerte strukturer, ville det vært en fare for at mye tid og ressurser hadde blitt brukt på å forsvare egeninteresser på bekostning av handlingsnettets objekt. Likevel kan det se ut som at samarbeidet i langt større grad ble formalisert og profesjonalisert så snart Kredittilsynet ble involvert. Blant annet kan engasjeringen av akademikere og advokater tyde på dette.

Kredittilsynets inntreden medvirket til at bransjesamarbeidet fikk en ny politisk dimensjon. Mens det opprinnelige formålet var å forene selskapene omkring en felles fortolkning, fikk samarbeidet nå en utvidet misjon som også inkluderte å bedrive organisert lobbyvirksomhet overfor norske myndigheter. Selskapene hadde på et tidligere tidspunkt presentert sine synspunkter for IFRIC. Dette var imidlertid et engangsinitiativ fra selskapenes side, mens vedtaket derimot nærmest tvang industrigruppen inn i en omfattende og varig dialog med Kredittilsynet (se figur 5).

Industrigruppen oppnådde å få sympati for sine synspunkter fra IFRIC, og fikk dessuten fjernet en noe tvilsom formulering fra den opprinnelige standarden. Ellers inntok IFRIC en nokså passiv holdning i forhold til hele problemstillingen. Bare det at industrigruppen hadde gjennomgått problematikken med IFRIC må likevel kunne sies å ha gitt oppdrettsselskapenes argumentasjon en viss tyngde og legitimitet i forholdet til norske myndigheter. Gjennom å utforme et eget bransjenotat med bistand fra anerkjente akademikere ble argumentenes legitimitet ytterligere forsterket.

Finansdepartementets vedtak 20.12.2007 reduserte IAS 41s funksjon som samlende objekt. Etter dette har samarbeidet tilsynelatende ikke lenger noen hensikt. At medlemmene ikke utelukker videre samarbeid viser imidlertid hvor fleksible slike handlingsnett kan være. Når forbindelsene og kommunikasjonskanalene først er etablert, er det ingen ting i veien for å kunne gjenoppta samarbeidet på et senere tidspunkt. Da kan det også være et annet objekt som ligger til grunn for samarbeidet. Et nytt objekt vil kunne kreve at partene justerer og redefinerer arbeidsområdet, men det grunnleggende organisasjonsmønsteret trolig vil kunne fungere uavhengig av hva objektet er.

Figur 5 Institusjonaliseringsprosessen (etter Bergevärn, 1995)

5.2.3 Hierarkisk læring

Institusjonaliseringen av IFRS i norsk oppdrettsnæring kan betraktes som en prosess med læring gjennom tvangsmakt, mimetiske prosesser og normativt press. Dessuten har denne prosessen vært av hierarkisk karakter med IASB på toppen og de forskjellige selskapene på bunnen.

Det er nedfelt i regnskapsloven at Finansdepartementet har myndighet til å foreta endringer i de opprinnelige standardene for således å tilpasse dem norske forhold. Departementet kan imidlertid ikke sies å ha benyttet seg særlig mye av denne retten i sin omgang med IAS 41 og norske oppdrettsselskaper. Således har IAS 41 tilnærmet uforandret blitt påtvunget norske børsnoterte oppdrettsselskaper. Det norske normsystemet har formodentlig trukket lærdom fra argumentasjonen i bransjeorganisasjonens innstillinger og klager. Det kan også se ut som at Finansdepartementet har lært av Kredittilsynets vurderinger. Dette kommer til uttrykk både gjennom uttalelser fra våre respondenter, og i det endelige klagevedtaket.

Læringsprosessen fortsatte delvis gjennom intern kompetanseoppbygging i nært samarbeid med revisorer, og delvis ved å løfte diskusjonen opp på et høyere nivå gjennom etableringen av industrigruppen. På denne måten har selskapene lært både av egen, og hverandres praksis. IFRIC ble også presentert for bransjens synspunkter på et tidlig stadium, noe som resulterte i

at en formulering ble fjernet fra den opprinnelige standarden. Læringsprosessen kan dermed sies å ha gått både oppstrøms- og nedstrøms, selv om industrigruppens bekymringer tilsynelatende ikke har hatt noen vesentlig innvirkning på de regulerende myndigheters avgjørelser.

Prosessen har vært veldig preget av at de internasjonale standardene er relativt ferske. Både selskaper, myndigheter og revisorer har fortsatt liten erfaring med IFRS. Usikkerhet og manglende erfaring førte derfor til et uvanlig tett samarbeid mellom selskapene, og mellom selskapene og deres revisorer. At selskapene har fått så vidt liten gehør for sine synspunkter kan også være en direkte konsekvens av myndighetenes manglende erfaring og kompetanse. Ny regnskapspraksis stiller større krav til myndighetenes forståelse for de ulike næringers underliggende verdidrivere.

Selskapene er ikke imponert verken over Kredittilsynets opptreden i saken, eller med det endelige vedtaket. En lengre periode med praktisering vil heve kompetansenivået til både selskaper og myndigheter, og vil dessuten kunne avdekke om dagens løsning virkelig kan forsvares ut i fra ambisjoner om internasjonal harmonisering, eller om lokale tilpasninger i større grad må foretas. Inntil videre står imidlertid Finansdepartementets vedtak som gjeldende legitime fortolkning av IAS 41.

6.0 Avslutning

I dette kapitlet vil vi besvare vår problemstilling og våre forskningsspørsmål gjennom en oppsummering av analysen. Vi vil også drøfte i hvilken grad vår studie kan ha teoretiske og praktiske implikasjoner. Avslutningsvis vil vi komme med forslag til videre forskning

6.1 Konklusjon

Ved å rette søkelyset mot de sosiale og institusjonelle prosessene som ligger til grunn for utforming og implementering av internasjonale regnskapsstandarder, har vi beskrevet og analysert hvordan børsnoterte oppdrettsselskap har iverksatt IFRS. Vår studie viser at implementeringen av IFRS har påvirket regnskapets teknologi og begrunnelser i den grad at den finansielle informasjonen som vises i regnskapet har endret seg. For å kunne legitimere den nye regnskapspraksisen har det imidlertid vært nødvendig å gjennomgå en omfattende institusjonaliseringsprosess.

Mer omfattende krav til rapportering samt usikkerhet knyttet til fortolkning av standarder har ført til en mer sentralisert regnskapsfunksjon. På denne måten ønsker selskapene å få bedre kontroll med rapporteringen. Implementeringsprosessen har også vært karakterisert av sterke koblinger mellom selskapene og deres respektive revisorer, primært fordi begge parter opplevde stor usikkerhet i forhold til hvordan de forskjellige standardene skulle iverksettes. Implementeringsprosessen har således fortonet seg som et kontinuerlig samspill mellom morselskap og datterselskaper, og mellom interne kontrollere og eksterne revisorer.

Våre funn indikerer at de standardene som utarbeides på bakgrunn av IASB's konseptuelle rammeverk, gir en økonomisk modell som på enkelte områder ikke er i stand til å avbilde oppdrettsvirksomheten på en korrekt måte. Det er hovedsakelig standarden IAS 41 Landbruk som har vært gjenstand for diskusjon mellom oppdrettsnæringen og regulerende myndigheter. Hvordan denne standarden fortolkes og praktiseres gir betydelige konsekvenser for hvilke verdier som modelleres i regnskapet. Informasjonen som IAS 41 gir har dessuten liten bruksverdi i forhold til selskapenes interne beslutningsprosesser. Dette har medført at selskapene opererer med to typer regnskapsinformasjon om biologiske eiendeler; en oppstilling som primært benyttes for å vise beholdningsverdi etter NRS i datterselskaper, samt en konsolidert oppstilling med fair value justeringer som offentliggjøres hvert kvartal. Dette

gir i utgangspunktet en form for de-kobling mellom den informasjonen som er relevant for intern økonomistyring og den informasjonen som skal presenteres eksterne interessenter.

Gjennom å bruke ekstra tid og ressurser på å opplyse markedet om hvilke forutsetninger som ligger til grunn for fair value beregningene av biologiske eiendeler blir det lettere for investorer å forstå implikasjonene som medfølger IAS 41. Denne informasjonen vil sammen med detaljerte noteopplysninger kunne gi investorer et bedre informasjonsgrunnlag enn hva tilfellet var med NRS.

Som en direkte konsekvens av den usikkerheten oppdrettsselskapene opplevde i forbindelse med IAS 41, valgte de å opprette et bransjesamarbeid som hadde til hensikt å etablere en ensartet praktisering av denne standarden. Gjennom samarbeidet ble det utarbeidet løsninger som både selskap og revisorer kunne godta. Kredittilsynet kunne imidlertid ikke akseptere bransjegruppens praktisering av IAS 41. Selskapene fremmet derfor sine synspunkter gjennom bransjegruppen for både IFRIC og Kredittilsynet. De mente lobbyvirksomheten ville ha større gjennomslagskraft dersom de opptrådte som et organisert interessefellesskap, og at dens løsninger dermed ville fremstå som mer legitime.

Undersøkelsen vår avdekker således en institusjonaliseringsprosess karakterisert av bransjeorganisert lobbyvirksomhet og hierarkiske læringsprosesser. IFRS kom inn i det norske normsystemet på grunn av Norges del i EØS-avtalen. Selskap som vil være notert på Oslo Børs blir dermed tvunget til å iverksette disse standardene. Bransjesamarbeidet kan også ses på som en form for interorganisatorisk kunnskapsbygging som har bidratt til å heve medlemmenes kompetansenivå betraktelig. Lobbyvirksomheten har dessuten bidratt til å øke de regulerende myndigheters kunnskaper om internasjonale regnskapsstandarder og norsk oppdrettsnæring.

Vår studie viser hvordan eventuelle behov for fleksibilitet og uavhengighet kan ivaretas gjennom å organisere i handlingsnett. Ved å etablere forholdsvis enkle prosedyrer for kommunikasjon, ble selskapene i stand til å opprette et samarbeid om fortolkning og praktisering av IAS 41. På denne måten ble bransjegruppen et forum for kunnskaps- og erfaringsutveksling mellom medlemmene. Vi mener dette handlingsnettet var effektivt i den forstand, at samme hvor offensiv bransjegruppen hadde vært i sin lobbyvirksomhet overfor regulerende myndigheter, er det liten sannsynlighet for at Finansdepartementet ville kommet til en annen konklusjon ettersom de vedtar en prinsipiell anvendelse av regnskapsstandarden

IAS 41. Dette samarbeidet kan være med på å inspirere andre bedrifter og næringer med lignende utfordringer til å benytte en tilsvarende modell for bransjeorganisering. Videre er vi av den oppfatning av at implementeringen av IFRS har påført selskapene større iboende risiko. Dette er en konsekvens av at transaksjoner som ikke er fullført, inkluderes i regnskapet som følge av fair value prinsippet. IASB aksepterer dermed denne usikkerheten som en naturlig del av investorenes informasjonsgrunnlag.

Vi har gjennom vår studie bekreftet Bergevärn et al. (1995) teori om institusjonalisering og læring i organisasjoner. Dette illustreres i figur 5 hvor vi beskriver hvordan de ulike aktører har lært gjennom egne erfaringer samt egne erfaringer med andre. Det som er spesielt med vår modell er etableringen av en bransjegruppe som en viktig del av lærings- og institusjonaliseringsprosessen.

Vi mener oppgaven kan ha relevans for næringslivet ettersom den gir en beskrivelse av hvordan regnskapet som økonomisk modell kan oppfattes ulikt av aktørene innenfor regnskapets normsystemer og regnskapets praksis. Vi mener dette skyldes det faktum at IFRS gir en overordnet økonomisk modell som ikke nødvendigvis gir et tilstrekkelig nyansert bilde av virkeligheten. Vår studie kan tyde på at IFRS danner et solid fundament for global regnskapsharmonisering, men at det kanskje bør åpnes mer for lokale tilpasninger og justeringer.

6.2 Forslag til videre forskning

Implementering av IFRS i oppdrettsnæringen har medført et legitimeringsproblem ovenfor IASB med tanke på IAS 41. Dette eksemplet tyder på at det foreligger ulike økonomiske modeller bak oppfatningen av regnskapets funksjoner og målsetninger. I denne forbindelse hadde det vært interessant å studere hvorvidt andre næringer har støtt på lignende utfordringer, samt hvordan disse ble håndtert.

Prosessen som inkluderer bransjesamarbeidet mellom de ulike børsnoterte selskapene er et eksempel på hvordan handlingsnett kan fungere for å oppnå felles løsninger. Slike handlingsnett er interessante i måten de oppstår på samt hvordan de er organisert. Det hadde

vært interessant i denne forbindelse å finne flere eksempler på handlingsnett for så å studere ulike former for opprinnelse, organisering og videreutvikling.

Oppdrettsnæringen og Kredittilsynet/Finansdepartementet hadde ulik oppfatning av hvordan man skulle tolke IAS 41. Her kunne det være interessant å studere/analysere hvilken rolle nasjonale standardsettere skal ha i forhold til implementering av internasjonale standarder? Hvilke rom eksisterer til fortolkning? Blir nasjonale standardsettere en "slave" av internasjonale standardsettere?

IOSCO og CESR skal sikre globalisering og harmonisering av de internasjonale regnskapsstandarder ved å eliminere trusler som kan oppstå underveis. Et sentralt spørsmål i denne forbindelse er: Hvem skal skape harmonisering mellom og innen ulike sentrer og bransjer? Bransjen selv?

Litteratur:

Antonelli, B. (2006): "*Lobbying towards the IASB: An analysis of the comment letters submitted in response to ED 65 – Agriculture*"

Belkaoui, A.R. (1993): "*Accounting theory*", third edition, Academic press

Bergevörn, L., Mellemvik, F. and Olson, O. (1995): "*Institutionalization of Municipal Accounting – A Comparative Study between Sweden and Norway*", Scandinavian Journal of Management, 11:1, 25-41

Bourmistrov, A. & Mellemvik, F. (2005): "*On the Edge of a State Accounting Reform: Norway Opens for Reflections based on Accounting Theory*", in Salustro E. (ed) *Mélanges en L'honneur du Professeur Jean-Claude Scheid*, Février, pp. 153-164

Brandsås, H. (red 2004): "*Internasjonale regnskapsstandarder – en presentasjon av IFRS*", Den norske Revisorforening. DnR forlaget. 2. utgave

Brunnson, N. (1986): "*Organizing for inconsistencies: on organizational conflict, depression and hypocrisy as substitutes for action*", Scandinavian Journal of Management Studies, pp. 165 – 185

Czarniawska, B. (2004): "*On time, space, and action nets*", Sage, London,
www.sagepublications.com

Czarniawska, B. & Lindberg, K. (2006): "*Knotting the action net, or organizing between organizations*", Scandinavian Journal of Management, pp. 292-305

Czarniawska, B. & Sevón, G. (ed. 2005): "*Global Ideas - How Ideas, Objects and Practices Travel in the Global Economy*", Liber & Copenhagen Business School Press, Herndon

Dagens Næringsliv 24. februar 2006 *Regnskapstrøbbel for Aktiv Kapital*
<http://www.dn.no/forsiden/borsMarked/article726685.ece>

Dagens Næringsliv 1. mars 2007 *Regnskapstrøbbel for Orkla og Norske Skog*

Dagens Næringsliv 24. april 2007 *Grieg går på børs*

Dagens Næringsliv 9. mai 2007 *Fiskebørsen tidoblet på to år*

Det Kongelige Finansdepartement "Klage over Kredittilsynets vedtak om å pålegge endret fremtidig regnskapspraksis for måling av levende oppdrettslaks" 20.12.2006

Dewing, I.P. & Russell, P.O. (2004): "Accounting, Auditing and Corporate Governance of European Listed Companies: EU Policy Developments Before and After Enron" JCMS (42,2) pp. 289-319.

DiMaggio, P. & Powell, W.W. (1977): "The Iron Cage Revisited: Institutional Isomorphism and Collective Rationality in Organizational Fields", American Sociological Review, vol. 48 (2), pp. 147-160.

Evans, L (2005): "Problems and Opportunities of an International Financial Reporting Standard for Small and Medium- sized Entities. The EAAFRSC's Comment on the IASB's Discussion Paper". Accounting in Europe, Vol.2, 2005

Financial Times 26. februar 2007 *Benefits of new approach accrue but the devil is in the detail*

<http://search.ft.com/ftArticle?queryText=the+devil+is+in+the+detail&aje=true&id=070226000853>

Financial Times 29. mars 2007 *In defence of your reputation*

<http://search.ft.com/ftArticle?queryText=ifrs&aje=true&id=070329000858&page=3>

Financial Times 10. april 2007 *Enough already – why corporate reporting so seldom*

enlightens <http://www.ft.com/cms/s/6f3ad052-e700-11db-9034-000b5df10621.html>

- Ghauri, P. & Grønhaug, K. (2002): "*Research methods in business studies*", Second Edition, Prentice Hall Europe
- Gjesdal, F., Kvaal, E. & Kvifte S.S. (red. 2006): "*Internasjonale regnskapsstandarder*", J.W.Cappelens Forlag as, Oslo
- Held, D. & McGrew, A. (eds. 2002): "*Governing Globalization*", Blackwell Publishers Inc, Malden
- Hellevik, O. (2002): "*Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*", Universitetsforlaget, Oslo
- Hines, R. (1988): "*Financial Accounting: In Communicating Reality, We Construct Reality*", *Accounting, Organization and Society*, 13(3), ss.251 -261
- Hoogendoorn, M. (2006): "*International Accounting Regulation and IFRS Implementation in Europe and Beyond – Experiences with First-time Adoption in Europe*", *Accounting in Europe*, vol. 3 pp. 23-27
- Hopwood, A.G. & Miller, P. (ed.1994): "*Accounting as Social and Institutional Practice*", Cambridge University Press, Cambridge
- Intrafish 27. april 2007 *Nødvendig integrasjon*
<http://www.intrafish.no/norsk/nyheter/article132952.ece>
- Jones, T.C & Luther, R. (2005): "*Anticipating the Impact of IFRS on the Management of German Manufacturing Companies: Some Observations from a British Perspective*". *Accounting in Europe*, Vol. 2, 2005
- Jönsson, S. (1988): "*Accounting Regulation and Elite Structures – Forces in the development of accounting policy*", John Wiley & Sons Ltd., Chichester
- Kinserdal, A. (2005): "*Finansregnskap med analyse*", Cappelens Akademisk Forlag, Oslo

- Kvifte, S.S. & Indrehus, J. (red., 2006): *"IFRS i Norge. Tema og bransje artikler"*, Ernst & Young 3. utgave
- Lukka, K. (1990): *"Ontology and Accounting: The Concept of Profit"*, *Critical Perspectives on Accounting*, 1, ss 239 -261
- Mellemvik, F., Gårseth-Nesbakk, L. and Olson, O. (2005): *"Northern Lights on Public Sector Accounting Research – Dominate Traits in 1980-2003"* in Jønsson, A and Mauritsen, J. Eds. *Accounting in Scandinavia – The Northern Lights*.
- Mellemvik, F., Monsen, N. & Olson, O. (1988): *"Functions of Accounting – A Discussion"*, *Scandinavian Journal of Management*, Vol.4, No.3/4, pp 101 – 119.
- Nyeng, F. (2004): *"Vitenskapsteori for økonomer"*, Abstrakt forlag as, Oslo
- Riley, M. Wood, R.C., Clark, M.A. Wilkie, E. and Szivas, E. (2000): *"Researching and writing dissertations in business and management"*, Thomson Learning, London
- Sæterbakken, A. & Solheim, R. (2005): *"IFRS og bruk av virkelige verdier – bedre og mer presis informasjon?"*, Utredning ved Norges Handelshøyskole, Bergen
- Thompson, J. D. (1967): *"Organizations in Action"*, McGraw-Hill, New York
- Tiner, J. (2005): Speech by John Tiner at the IASB meeting with World standard setters, 26 September 2005
- Tokar, M. (2005): *"Convergence and the Implementation of a Single Set of Global Standards: The Real Life Challenge"* *Accounting in Europe*, Vol. 2, pp. 47-68
- Volcker, P.A. (2002): *"Accounting, Accountants and Accountability in an Integrated World Economy"*, Remarks by Paul A. Volcker to the World Congress of Accountants, Hong Kong, November 19

Walton, P. (2006): "*Fair value and executory contracts: moving the boundaries in international reporting*", in *Accounting and Business Research* vol. 36 nr. 4 pp. 337-343

Watts, R. L and Zimmermann. J. L. (1979): "*The Demand of accounting theories: the market for excuses*", *The Accounting Review* pp. 273 – 305

Wong, P. (2004): "*Challenges and Successes in Implementing International Standards: Achieving Convergence to IFRS and ISA*" (tilgjengelig fra www.ifac.org)

www.cermaq.no

www.codfarmers.com/en/about/history/

www.iasb.org/About+Us/About+IASB/About+IASB.htm

www.iasb.org/NR/rdonlyres/D2851485-7212-4FCC-AC67-6BD066D588AC/0/0701ap12IAS41obs.pdf

www.iasb.org/NR/rdonlyres/E366C162-17E4-4FBE-80EB-7A506A615138/0/Framework.pdf

Yin, R. (2003): "*Case study research – design and methods*", Sage, London

Zeff. S. A. (1978): "*The rise of economic consequences*", *Journal of Accountancy*

Vedlegg 1

Presentasjon av selskapene

Vi har gjennomført to dybdeintervjuer, og vi vil en kort beskrivelse av informantene og de selskapene som de tilhører.

Cermaq ASA

Fra Cermaq ASA intervjuet vi Group Financial Controller, Colin MacDaid. Han er ansvarlig for den finansielle informasjonen som presenteres selskapets styre og eksterne investorer. Arbeidsoppgavene hans er således primært knyttet til kontroll og forklaring av regnskapsinformasjon. Han har siviløkonomutdanning fra universitetet i Edinburgh samt betydelig erfaring med revisjon fra sin tid i selskapet Arthur Andersen.

Historikk

Cermaq ASA (tidligere Statkorn Holding) ble etablert i januar 1995 ved at forretningsdelen i Statens Kornforretning (nå Statens Landbruksforvaltning) ble skilt ut og omdannet til et statsaksjeselskap - Statkorn Holding AS (nå Cermaq ASA). I det samme overtok Cermaq samtlige aksjer i Stormøllen AS samt Statens Kornforretnings aksjer i en del mindre selskaper.

Cermaq er i dag notert på Oslo Børs og har som visjon å være et internasjonalt ledende selskap innen havbruk. Selskapet opplyser på sine nettsider:

”Vi har forpliktet oss til å skape verdier for våre eiere gjennom å drive bærekraftig havbruk. For å kunne oppnå dette målet vil vi fortsette å fokusere på våre kunder og leverandører, og opprettholde kvaliteten på våre produkter. Vi erkjenner at for å kunne forbedre resultater gjennom bærekraftig havbruk, må vi vise respekt for hverandre, forbrukerne samt samfunnet og miljøet i de områder der vi opererer” (www.cermaq.no).

Konsernet er gjennom EWOS-gruppen en verdensleder på produksjon av fiskefôr, med produksjon i Norge, Chile, Canada og Skottland. Oppdrettsaktiviteten i Cermaq er organisert i Mainstream-gruppen, som er blant verdens største innen oppdrett av laks og ørret, med produksjon i Chile, Canada, Norge og Skottland.

Overordnede mål for Cermaq-gruppen

Cermaq ASA skal være en ledende global leverandør av fôr til oppdrett av laks og ørret, med et fullt produktspekter og virksomhet i de fire hovedregionene for oppdrett i verden. Selskapet skal være en betydelig aktør innen oppdrett av laks og ørret i de to hovedområdene for oppdrett, Norge og Chile. Cermaq ASA skal være blant de fremste aktørene innen forskning og utvikling av fiskefôr og lakseoppdrett. Selskapet skal opprettholde et sterkt operasjonelt fokus som grunnlag for suksess og fremtidig vekst. Cermaq ASA skal opprettholde en sterk balanse og produsere en god kontantstrøm (www.cermaq.no).

Selskapet hadde i 2006 en omsetning på 7,5 milliarder kroner, EBIT før biomassejusteringer var på 1,3 milliarder kroner og resultat etter skatt og minoriteter på 938 millioner. Selskapet hadde pr. 2006 3900 ansatte.

Codfarmers ASA

Vi intervjuet også Codfarmers ASA's finansdirektør, Michael Malling. Hans bakgrunn er fra Handelshøyskolen i Bergen, der han tok fordypning i strategi og ledelse. Han jobbet i Ernst & Young før han i 2002 gründet eget selskap, Amundsen Oslo. Han var daglig leder for dette selskapet i tre år før han tok over som daglig leder for et privat investorselskap. Han sluttet seg til Codfarmers i 2005.

Historikk

Etter omfattende undersøkelser for å finne egnede lokaliteter ble selskapet etablert som et privateid selskap, Gadus AS, i januar 2002. Selskapets målsetning var å bedrive aktiviteter innenfor fiskeriindustrien, med hovedfokus på torskeoppdrett. I april 2004 byttet selskapet navn til Codfarmers ASA og ble notert på Oslo børs i oktober 2006. Perioden fra 2002 til 2005 var preget av oppstartsproblemer med sterkt fokus på forskning og utvikling for å tilordne effektive produksjonsløsninger, samt tilegne seg mest mulig informasjon og erfaring omkring oppdrett av torsk, som er en relativt ny oppdrettsart.

Etter å ha slaktet ut og solgt sin første generasjon i fjor, har selskapet vist de nødvendige ferdighetene som trengs for å produsere i henhold til produksjonsplan uten større avvik med tanke på snittvekt, antall og dødelighet. Samtidig har selskapet styrket sine relasjoner med sentrale kunder i de viktigste markedene.

Strategi

Selskapet er inne i en vekstfase som består av oppbygging av biomasse og investeringer. Codfarmers ASA sikter mot å bli en ledende aktør innen produksjon og markedsføring av torsk. Selskapets strategi avhenger av to hovedvekter innen produksjon og markedsføring. For produksjonsdelen har selskapet ambisjoner om å ekspandere produksjonskapasiteten og redusere enhetskostnadene så mye som den biologiske produksjonen tillater det. Den operative utfordringen på produksjonssiden, er å maksimere de økonomiske parametere samtidig som man holder den biologiske risiko på et akseptabelt nivå.

I markedet for oppdrettstorsk sikter Codfarmers ASA mot å bryte med de tradisjonelle handelsrutinene innen norsk fiskerinæring. Ettersom volumene øker blir utfordringen å forsvare og om mulig få økt pris gjennom å etablere strategiske markedsallianser, innovasjoner med tanke på produktpakking, etablering av merkenavn, merkevare (Perla) samt utvikle en verdiskapende salgsorganisasjon som kan håndtere økningen i etterspørselen etter fersk sjømat av høy kvalitet.

Mens hovedfokus er på reduksjon av produksjonskostnader og utvikling av nye markeder gjennom organisk vekst, vil selskapet om nødvendig posisjonere seg for å sikre verdikjeden, spesielt når det gjelder å tilegne seg kostnadseffektive produksjonsmetoder og settefisk med høy kvalitet samtidig med effektiv pakkekapasitet i regionen. Potensielle investeringsobjekter som kan styrke selskapets eksisterende struktur vil bli vurdert fortløpende (www.codfarmers.no).

Codfarmers ASA hadde i 2006 en omsetning på 33,4 millioner kroner. Selskapet hadde en EBIT før biomassejusteringer på 22 millioner og en egenkapital andel på 91 %. Selskapet slaktet 1279 tonn (rund vekt) i 2006.

Vedlegg 2**Intervjuguide MOPP****Litt info om deg selv:**

- Hva er din stilling, bakgrunn, utdanning?
- Hva er din funksjon i selskapet?

Hvorfor IFRS?

1. Hvorfor bruker dere internasjonale regnskapsstandarder (hvor kom ideen fra)?

Implementeringsprosessen

2. Hvordan ble IFRS implementert i regnskapet? Hvordan var prosessen organisert og hvilke aktører var involvert? Hvilke utfordringer møtte dere og hvordan ble disse håndtert?
3. I hvilken grad ble det brukt ekstern kompetanse?

Endringer, utfordringer, håndtering

4. Hvilke utfordringer knyttet til registrering og måling har oppstått som en følge av IFRS?
5. Hvilke utfordringer oppstår i forbindelse med kommunikasjon av regnskapsinformasjon? Forandringer i rapporteringsstruktur, intern/ekstern rapportering?
- 6.
7. Hvordan har organisasjonens informasjonsbehov endret seg etter implementeringen av IFRS? Hvorfor?
8. Hvilke organisatoriske endringer ble utført for å etterkomme utarbeidelse av IFRS?
9. Hvordan organiseres rapporteringen etter IFRS i forbindelse med konsernregnskap? Bruk av ekstern kompetanse?
10. Hvilke utfordringer knyttet til enkeltstandarder ved bruk av IFRS? (IAS 41 og 38)

11. Hvordan håndteres disse?

Konsekvenser for organisasjonen

12. Hvordan har IFRS påvirket organisasjonens rutiner mht regnskapstekniske løsninger? Hvilke konsekvenser har dette fått for arbeidsdeling og ansvarliggjøring?
13. Hvordan oppfattes relevansen av regnskapsinformasjon pålagt som en konsekvens av IFRS? (med relevans menes rapportinnhold og frekvens)
14. Hvordan oppfattes endringer mht pålitelighet? (med pålitelighet tenker vi på påvirkning av subjektive beslutninger, nøytralitet ved valg av metode og teknikker, at de ulike standarder gir rett verdi på det som måles)
15. Hvordan oppfattes forandringen i IFRS mht forståelighet? (Presentasjonsform, systematisering, oversiktelighet og terminologi)
16. Hvordan førte implementeringen av IFRS til forandringer mht måten regnskapet ble oppfattet blant interne brukere?
17. I hvilken grad har implementering av IFRS medført fokusering på andre prestasjonsindikatorer enn tidligere?

Bransjen

18. Hvilke relasjoner har organisasjonen til standardsetter eller andre organisasjoner med innflytelse på standardsetter?(lobby)
19. På hvilken måte har deres organisasjon vært involvert i samhandlinger med andre organisasjoner mht utfordringer med IFRS?
  - a. Hvordan var dette organisert?
  - b. Hvor ofte møttes partene?
  - c. Hvilke konklusjoner ble dannet her?
20. I hvilken grad har oppdrettsnæringen vært organisert mht utfordringene med IFRS?
21. Hvilke aktører benyttes i denne sammenheng og hvem er organisator?
  - a. Fremtredende fagorganisasjoner?
22. Hvilke muligheter har oppdrettsnæringen til å fremheve sine synspunkter ovenfor standardsetter eller organisasjoner med påvirkningskraft?

23. Hvilket syn har oppdrettsnæringen i forhold til utfordringer mht IFRS?
24. I hvilken grad møtes oppdrettsnæringen generelt (forum?) for å diskutere eventuelle utfordringer med IFRS?
  - a. Hvem organiserer?
  - b. Er det fremdeles samarbeid?
  - c.
25. Hvilke muligheter har oppdrettsnæringen til å fronte en eventuell misnøye ovenfor standardsetter? Kan dette være aktuelt, meningsfylt?

Intervjuguide for ikke- noterte selskaper (kvalitative intervju)

1. Hvordan rapporterer dere regnskapsinformasjon i dag?
2. Avlegger dere noen form for regnskap i hht IFRS?
3. Har dere vurdert omlegging av regnskapsstandarder til IFRS?
4. Hva er årsaken til dette?
5. Hvilke fordeler/ulemper oppfattes iht IFRS?
6. Kan regnskapsføring iht IFRS være aktuelt i fremtiden?
  - a. Hva må evt. endres for at dette skal bli aktuelt?
7. Har dere samarbeid eller dialog med andre selskaper som utøver IFRS?
8. Hvilken kompetanse ville være aktuell i forbindelse med rapportering iht IFRS?
  - a. Konsulenter?
  - b. Bransjeorganisasjon?

Vedlegg 3**Spørsmål til FHL**

Hei,

Vi er to studenter fra Handelshøgskolen i Bodø som i forbindelse med masteroppgave innenfor spesialisering økonomistyring skriver oppgave med problemstilling: ”*Hvilke interne og kontekstuelle utfordringer møter oppdrettsnæringen med utførelse av IFRS*”

Som kjent har de børsnoterte oppdrettsselskapene og finansdepartementet vært i konflikt omkring tolkningen av IAS 41 iht International Financial Reporting Standards (IFRS) Utfallet fra denne konflikten kom i midten av Desember 2006, hvor Finansdepartementet og Kredittilsynet konkluderte med at levende fiskebeholdning skulle vurderes etter Fair Value prinsippet for hele fiskebeholdningen, noe som var motstridende etter oppdrettsnæringens argumenter. I denne forbindelse ønsker vi å stille FHL følgende spørsmål:

- Hvilke synspunkter hadde FHL i denne forbindelse?
- Hva var FHL sin rolle i denne prosessen?
- Hvilke prosesser ble i denne forbindelse organisert av FHL?
- Hva kunne FHL ha gjort annerledes i etterkan av forhandlingene?

Håper dere kan svare oss på disse spørsmål

Mvh

Tom Eirik Aasjord og Benny Hansen

Vedlegg 4**Veiledning til spørreskjema****Formålet med spørreskjema:**

Vi er to studenter som, i forbindelse med masteroppgave i økonomistyring ved Handelshøgskolen i Bodø, ønsker å forske på sentrale utfordringer for oppdrettsnæringen ved bruk av IFRS og NRS. Denne undersøkelsen blir viktig for at vi skal kunne kartlegge omfanget av utfordringer knyttet til IFRS. Når deres bedrift er med i undersøkelsen, vil dette være et viktig bidrag for gyldigheten og påliteligheten av vår data.

Undersøkelsen bør besvares av økonomisjef eller andre sentrale personer med kjennskap til tema. Estimert tid for gjennomføringen vil være ca 20 min avhengig av kunnskaper om regnskapsrapportering. For de som ikke benytter IFRS er det bare noen spørsmål på slutten av spørreskjema som er aktuelle, men disse er minst like viktige for oss.

Alle som gjennomfører undersøkelsen vil ved henvendelse til forfatterne få tilgang til resultatene av spørreundersøkelsen, eventuelt anledning til å skaffe seg en kopi av oppgaven.

Vi håper at dere kan ta dere tid til dette og svare så raskt som mulig.

På forhånd, takk for besvarelsen!

Utførelse av spørreskjema:

For å gjøre undersøkelsen minst mulig ressurskrevende har vi forsøkt å utforme alternativer der det lar seg gjøre. I kolonnen med alternativer skal dere enten krysse av i ruten med alternativ og i andre tilfeller skal dere angi verdi ved å trykke på tallene i kolonnen.

For de spørsmål som er åpne, er det bare å fylle inn tekst i boksene.

Det anbefales at dere bruker piltastene for å manøvrere rundt i dokumentet

Dere må lagre dokumentet lokalt, for så å sende det tilbake som vedlegg. Vi gjør oppmerksom på at dokumentet ikke kan lagres med samme navn, dette må endres symbolsk. (sett gjerne firmanavn på filnavnet)

Svarsending:

Dersom det oppstår problemer med svarsendingen, er det bare å lagre lokalt for så å sende svaret til følgende mail adresser eller ta kontakt for eventuelle spørsmål:

- Tom.eirik.aasjord@stud.hibo.no Mob: 91 71 61 75
- Benny.robert.hansen@stud.hibo.no Mob: 95 70 14 42

Spørreskjema om IFRS i Oppdrettsnæringen

Navn:

Stilling:

Selskap:

1. Har dere kunnskap til eller kjennskap til IFRS Ja Nei **2. Hvilke kilder har dere denne kjennskapen fra?**Revisorer Seminarer Konsulenter Tidsskrifter Andre **a. Hvis andre, hvilke?****3. Bruker dere IFRS i forbindelse med utarbeidelse av regnskapsinformasjon? (hvis nei, gå til spørsmål 28)**Ja Nei **4. Når ble IFRS implementert i bedriften(mm.åå)?**

5. Når var første gang dere hørte om IFRS?

--

6. Hvilke kilder om IFRS var aktuell i den forbindelse?(Bøker, tidsskrifter, konsulenter, revisorer)

--

7. Hvorfor bruker dere IFRS?

--

Implementeringsprosessen:**1. Hvilken kompetanse ble benyttet ved implementering? (sett kryss)**

Intern kompetanse ☐	Intern kompetanse og konsulenter ☐	Intern kompetanse og revisorer ☐	Bare ved eksterne konsulenter ☐	Bare ved eksterne revisorer ☐	Andre ☐
--	---	---	--	--	-----------------------------------

a. Hvis andre, hvilke?

--

2. Hvor i konsernet ble implementeringen foretatt?

Sentralt i morselskap ☐	I de ulike datterselskap ☐	Implementert samtidig i mor og datterselskaper ☐
--	---	---

3. Hvordan ble dette håndtert?(Full IFRS implementering, Rekonsolidering fra NRS til IFRS, andre?)

--

4. Hvem var ansvarlig i prosessen for at implementeringen ble gjennomført?

Morselskap ☐	De ulike datterselskap ☐
-------------------------------------	---

5. Hvordan oppfattes den eksterne kompetansen ang. IFRS?

Meget bra ☐	God ☐	Tilfredsstillende ☐	Mindre god ☐	Dårlig ☐
------------------------------------	------------------------------	--	-------------------------------------	---------------------------------

6. Hadde dere utfordringer knyttet til IAS 41

Ja ☐	Nei ☐
-----------------------------	------------------------------

a. Hvis ja, hvilke?

--

7. Hadde dere utfordringer knyttet til IAS 38?

Ja ☐	Nei ☐
-----------------------------	------------------------------

a. Hvis ja, hvilke?

--

8. Hadde dere spesielle utfordringer knyttet til andre regnskapsstandarder?

Ja ☐	Nei ☐
-----------------------------	------------------------------

a. Hvis ja, hvilke?

--

Endringer, utfordringer og håndtering:

9. Hvilke områder oppfattes som mest utfordrende iht regnskapsstandarder?

(Ranger 1 – 5 hvor 5 er mest utfordrende og 1 er minst utfordrende. Trykk på tallet for å angi verdi)

Tolkning:1	Målinger:1	Kommunikasjon:1	Bruk/gjennomføring:1
------------	------------	-----------------	----------------------

10. Hvordan oppfattes verdien på regnskapsinformasjonen ved utførelse av IFRS vs NRS for aksjonerer?

Mye bedre ☐	Bedre ☐	Like god ☐	Dårligere ☐	Mye dårligere ☐
------------------------------------	--------------------------------	-----------------------------------	------------------------------------	--

11. Hvordan oppfattes verdien på regnskapsinformasjonen ved utførelse av IFRS vs NRS for Børsen?

Mye bedre ☐	Bedre ☐	Like god ☐	Dårligere ☐	Mye dårligere ☐
------------------------------------	--------------------------------	-----------------------------------	------------------------------------	--

12. Hvordan oppfattes verdien på regnskapsinformasjonen ved utførelse av IFRS vs NRS for interne brukere?

Mye bedre ☐	Bedre ☐	Like god ☐	Dårligere ☐	Mye dårligere ☐
------------------------------------	--------------------------------	-----------------------------------	------------------------------------	--

13. Har rapportering av IFRS medført endringer i rapporteringsstruktur?

(intern/ekstern rapportering)

Stor grad ☐	Mindre grad ☐	Ingen forandring ☐
------------------------------------	--------------------------------------	---

a. I den grad, hvordan?

--

14. Har organisasjonens informasjonsbehov endret seg etter implementeringen av IFRS?

Stor grad ☐	Mindre grad ☐	Ingen forandring ☐
------------------------------------	--------------------------------------	---

a. I den grad, hvordan?

--

15. Har organisatoriske endringer blitt utført for å imøtekomme rapportering etter IFRS?

Stor grad ☐	Mindre grad ☐	Ingen forandring ☐
------------------------------------	--------------------------------------	---

16. I så fall, hva slags endringer?(skriv inn tekst)

--

**17. I hvilken grad benyttets ekstern kompetanse ved kvartals og årsrapportering?
(konsulenter, revisorer etc.)**

Stor grad ☐	Mindre grad ☐	Ingen bruk ☐
------------------------------------	--------------------------------------	-------------------------------------

a. I den grad, hvilke?

--

18. Har implementeringen av IFRS medført konsekvenser for arbeidsdeling og ansvarliggjøring?

Stor grad ☐	Mindre grad ☐	Ingen forandring ☐
------------------------------------	--------------------------------------	---

a. I den grad, hvilke?

--

19. Hvordan oppfattes forandringen i IFRS mht forståelighet?

(På en skala fra 1 – 5, gi poeng på områdene nedenfor. Der 5 er stor forandring og 1 er ingen forandring. Trykk på tallet for å angi verdi.)(Med forståelighet mener vi hvor lett man oppfatter hovedbudskapet i innholdet)

Presentasjonsform: 1	Systematisering: 1	Oversiktelighet: 1	Terminologi: 1
--------------------------------	------------------------------	------------------------------	--------------------------

20. I hvilken grad oppfattes endringer i regnskapsstandarder mht objektivitet og pålitelighet?

(med pålitelighet tenker vi på påvirkning av subjektive beslutninger, nøytralitet ved valg av metode og teknikker, at de ulike standarder gir rett verdi på det som måles)

Mye bedre ☐	Bedre ☐	Ingen forandring ☐	Dårligere ☐	Mye dårligere ☐
------------------------------------	--------------------------------	---	------------------------------------	--

21. Har implementering av IFRS medført fokusering på andre prestasjonsindikatorer enn tidligere?

Stor grad ☐	Mindre grad ☐	Ingen forandring ☐
------------------------------------	--------------------------------------	---

a. I den grad, hvilke?

--

22. Har implementeringen av IFRS ført til forandringer mht måten regnskapet blir oppfattet blant interne brukere?

Stor grad ☐	Mindre grad ☐	Ingen forandring ☐
------------------------------------	--------------------------------------	---

a. I den grad, hva er forandret?

--

Oppdrettsnæringen generelt:

En måte å håndtere utfordringene med hensyn på IFRS, er å påvirke standardsettere eller andre organisasjoner med påvirkningskraft. Spørsmål 23 til 27 omhandler temaer omkring samarbeid internt i oppdrettsnæringen omkring håndteringen av ulike utfordringer.

23. Har deres organisasjon relasjoner til standardsetter eller andre organisasjoner med innflytelse på standardsetter?(lobby)

Direkte ☐	Indirekte gjennom revisorer ☐	Indirekte gjennom bransje samarbeid ☐	Indirekte gjennom bransjeorganisasjon (FHL) ☐	Ingen tilknytning ☐
----------------------------------	--	--	--	--

24. Har deres organisasjon vært involvert i samhandlinger med andre oppdrettsorganisasjoner mht utfordringer med IFRS og IAS 41 eller andre standarder?

Ja ☐	Nei ☐
-----------------------------	------------------------------

25. Hvis ja, hvilken standard? (hvis nei, gå til spørsmål 26)

a. Hvordan var dette organisert?

b. Hvilke organisasjoner var involvert?

--

c. Hvor ofte møttes dere?

--

d. Er dere fortsatt i nettverket

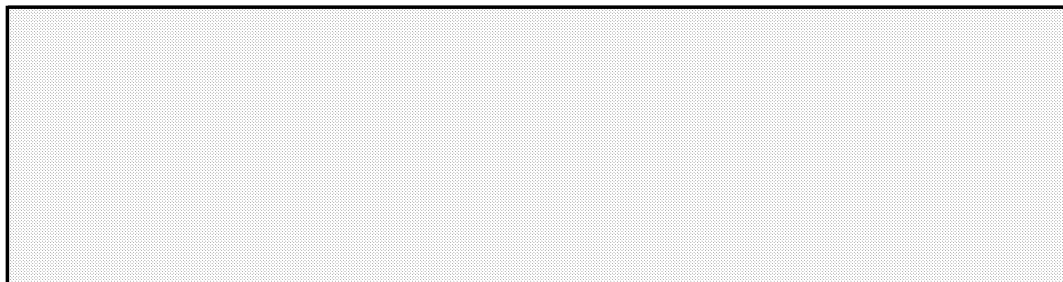
Ja ☐	Nei ☐
-----------------------------	------------------------------

e. Er det fremdeles samarbeid?

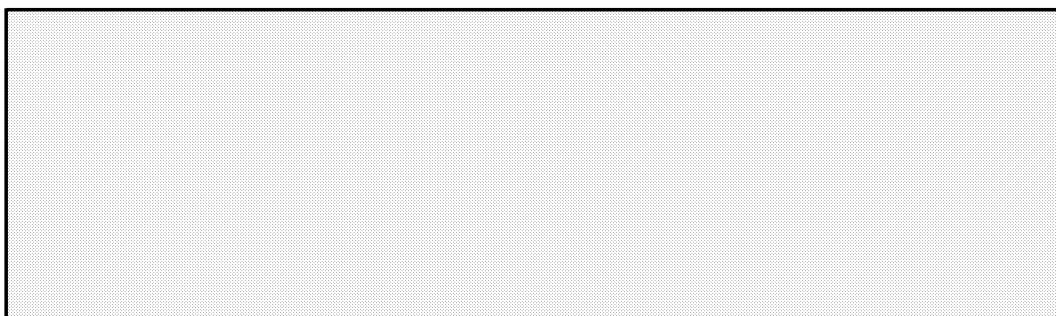
--

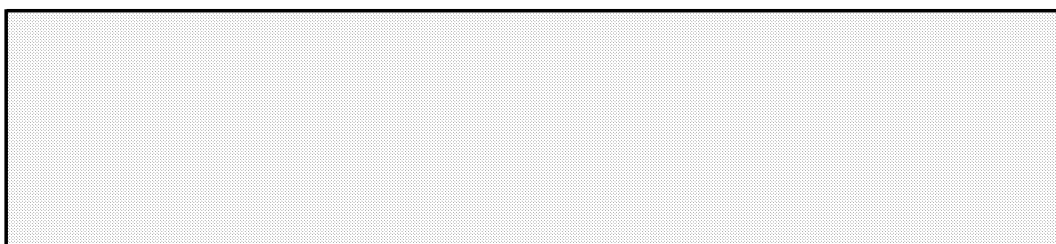
f. Hva ble diskutert på møtene? (og andre møtesteder som e- mail etc?)

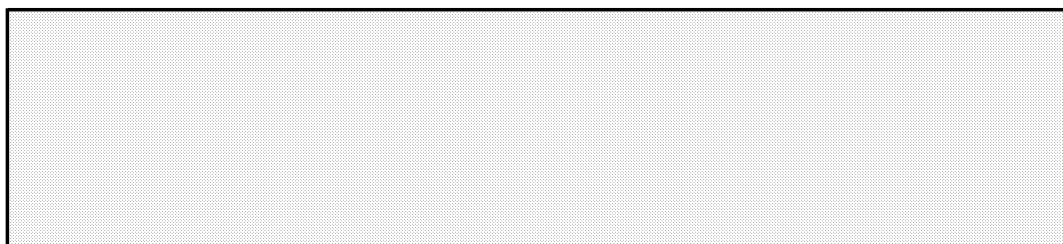
g. Hadde dere noen andre former for erfaringsutveksling? (Besøk hos hverandres virksomheter, direkte observasjon av hverandres praksis, telefonmøter, distribuering av arbeidsnotat eller lignende)

h. Er det noe dere i ettertid mener kunne vært gjort annerledes?(involvere større del av oppdrettsnæringen, eller andre ting?)

i. Hvor effektivt var dette samarbeidet?

j. Er det til hensikt å forsette samarbeidet?

Ja ☐	Nei ☐	Vet ikke ☐
-----------------------------	------------------------------	-----------------------------------

26. Hvis nei (spm 25), hvorfor var dere ikke involvert?

Fikk ikke tilbud ☐	Det var ikke aktuelt på det tidspunkt ☐	Hadde ikke kapasitet eller ressurser for å være med ☐	Hadde ingen interesse for temaet på det tidspunkt ☐	Annet ☐
--	---	---	--	-----------------------------------

a. Hvis annet, spesifiser.

----

27. Hadde det vært interessant for dere å kunne bidra?

I stor grad ☐	I mindre grad ☐	Ikke interessant ☐
--------------------------------------	--	---

a. På hvilken måte hadde dette vært interessant?

--

For selskaper som ikke praktiserer IFRS

28. Hvilken kjennskap har deres organisasjon til IFRS vs NRS?

Meget bra ☐	God ☐	Middels ☐	Liten kjennskap ☐	Ingen kjennskap ☐
------------------------------------	------------------------------	----------------------------------	--	--

29. Hva mener dere er de største fordelene med IFRS?

Fokus på virkelig verdi ☐	Rapporteringsform ☐	Trend i regnskapsverden ☐	Muligheter til å belyse andre verdier enn historisk kost ☐	Ingen fordeler ☐	Vet ikke ☐	Andre ☐
--	--	--	---	---	-----------------------------------	--------------------------------

a. Hvis andre, hvilke fordeler?

30. Hva mener dere er ulempen med IFRS?

Gir galt bilde av verdier ☐	Omfattende praktiseringsform ☐	Krever for mye ressurser ☐	Ikke tilpasset små og mellomstore selskap ☐	Ingen ulemper ☐	Vet ikke ☐	Andre ☐
--	---	---	--	--	-----------------------------------	--------------------------------

a. Hvis andre, hvilke?

31. Kan implementering av IFRS være aktuelt i fremtiden?

JA ☐	Nei ☐	Vet ikke ☐
-----------------------------	------------------------------	-----------------------------------

a. Hvis ja, når er dette aktuelt og i forbindelse med hva?

32. Hva må til for at implementering av IFRS skal bli aktuelt?

Bedre kompetanse internt ☐	Bedre kompetanse lokalt/eksternt ☐	Omlegging av sentrale prinsipper ☐	Lovpålagt fra myndighetene ☐	Enklere praktiseringsform ☐	Flere bedrifter i bransjen implementerer IFRS ☐	Annet ☐
---	---	---	---	--	--	--

a. Hvis annet, hvilke?

33. Hvordan er eierstrukturen til selskapet?

Lokale investorer/eiere ☐	Lokale og nasjonale investorer/eiere ☐	Nasjonale investorer/eiere ☐	Nasjonale og internasjonale investorer/eiere ☐	Internasjonale investorer/eiere ☐
--	---	---	---	--

Takker for gjennomføringen av undersøkelsen som er et viktig bidrag i vår forskning.

Ta gjerne kontakt dersom dere er interessert i resultatene fra undersøkelsen, eller for problemer mer forsendelsen.

Vennlig hilsen

Tom Eirik Aasjord

Benny Hansen